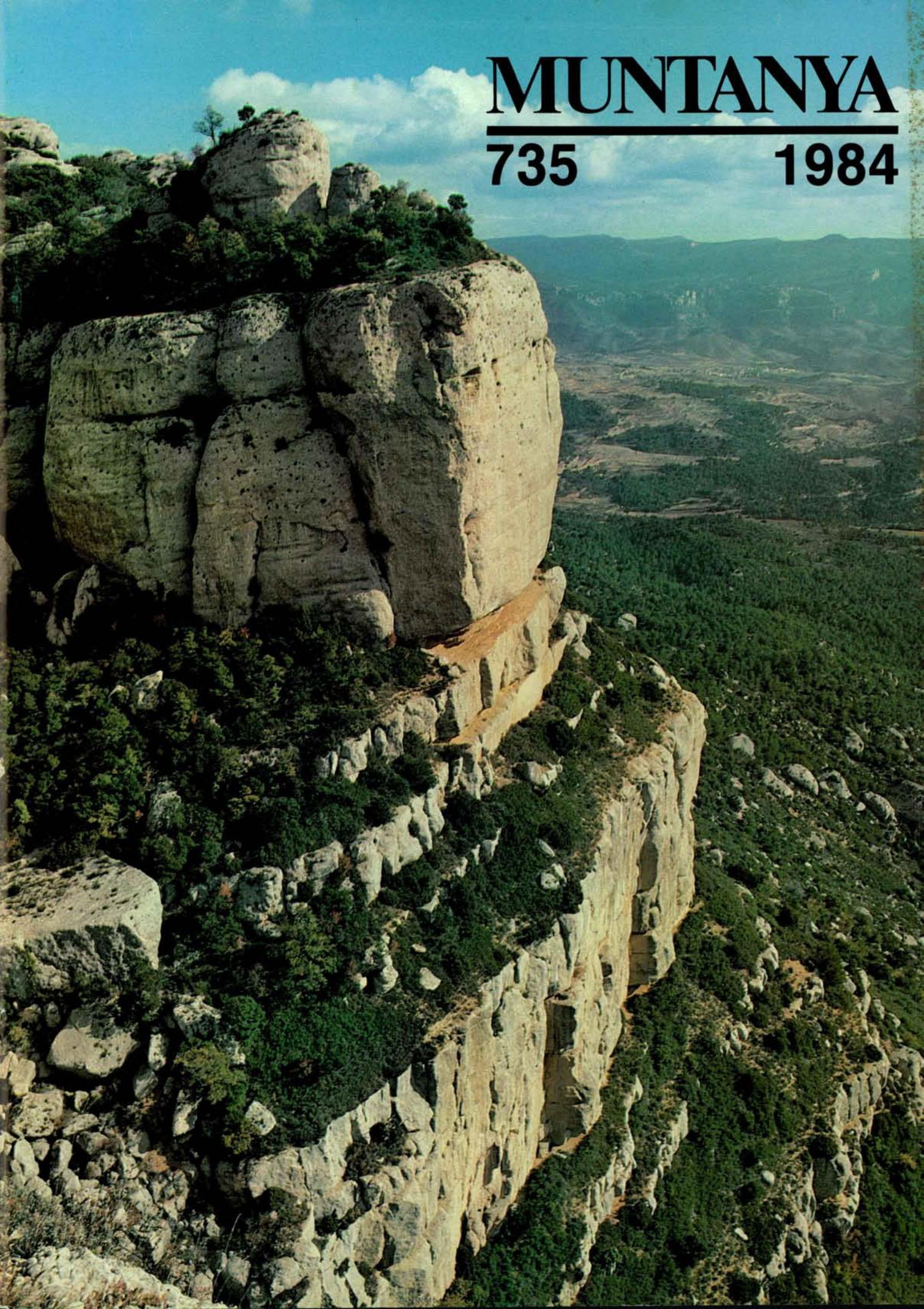

MUNTANYA

735

1984

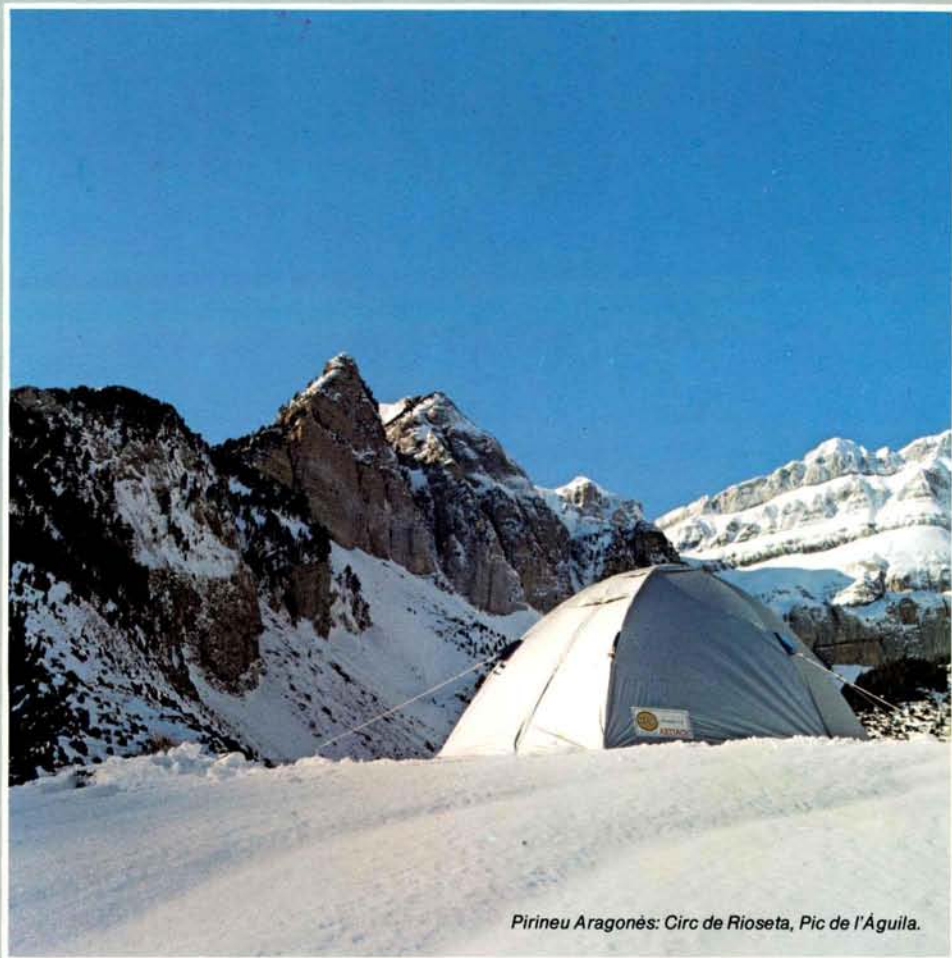
TENDES McKINLEY

La geometria hemisfèrica, aplicada al desenvolupament de tendes d'alta muntanya, proporciona, a igualtat d'àrea a la planta, una òptima habitabilitat, tant per la magnitud del volum disponible, com per la seva ergonomia de formes. Per tant, és la geometria més adequada per a desenvolupar el nostre concepte bàsic de CONFORT MÀXIM, el qual, gràcies a la utilització d'estructura geodèsica LLEUGERA, a base de vareta de fibra de vidre, pot aconseguir-se amb un embalum i un pes mínims.

A la casa ARTIACH ens vam proposar de potenciar al màxim el significat de CONFORT en les seves facetes de muntatge i habitabilitat. Per a fer-ho, vam idear un sistema original de subjeccions velcro de manera que, tot solidaritzant l'interior de les tendes amb l'armadura, faciliten un MUNTATGE SIMPLE I RÀPID. Quant a l'HABITABILITAT, i atesa la diversitat de condicions en què ens movem a l'alta muntanya, hem desenvolupat aquest terme sobre la base d'aconseguir un conjunt fonamental tèrmic, però amb possibilitat d'una àmplia graduació. En primer terme, en tota la confecció adoptem fibra polièster, amb la qual cosa, gràcies a la seva baixa conductivitat tèrmica (0,0004 cal./cm² sg. C) comparada amb la poliamida (0,0006 cal./cm² sg. C) emprada normalment, assolim una barrera tèrmica superior en un 50%. A l'interior hi hem disposat una textura oberta de 40/45 Den. x 31/75 Den. amb què aconseguim, a més a més, una paret transpirable al vapor d'aigua i altament higiènica per la fàcil neteja. La cambra d'aire, l'element tèrmic fonamental, ha estat generosament sobredimensionada. La tensió que forneix a les parets l'elasticitat de l'armadura, junt amb la suspensió de l'interior per punts velcro, garanteixen un volum màxim, fins i tot amb vents forts.

L'airejament d'una tenda d'alta muntanya, una qüestió altament polèmica, ha estat estudiant amb tot el rigor. La McKinley disposa d'una obertura zenital per a l'airejament obligat mínim en condicions límit. A més, està proveïda amb dues mànigues d'airejament graduable, interior i exterior, per mitjà de les quals es pot regular en tota la gamma de condicions climàtiques, com també durant la cocció d'aliments, tot minimitzant la condensació.

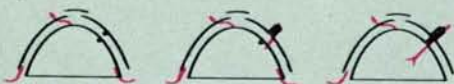
Pirineu Aragonès: Circ de Rioseta, Pic de l'Àguila.

Un detall important, fins ara menyspreat, ha centrat el nostre esforç: l'habitabilitat a les hores de repòs diürn, sota el fort sol d'alta muntanya durant l'estiu. Per això, hem recobert l'exterior de la tenda de poliuretà, amb una dispersió col·loidal d'alumini. A les proves fetes, i gràcies al seu alt poder reflectant, l'aluminitzat aconseguí de mantenir la temperatura interior entre 25-47°, contra els 30-33° que s'obtingueren amb tendes de colors convencionals.

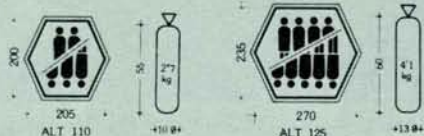
Quant al concepte de MÀXIMA SEGURETAT, les tendes hemisfèriques amb armadura geodèsica de varetes, paradoxalment no són sòlides, ni robustes, ni resistents..., ni pretenen de ser-ho. Utilitzen l'elasticitat del conjunt com a principi bàsic de llur excel·lent grau de FIABILITAT i SEGURETAT. A diferència de les tendes convencionals, els esforços de tracció dels ancoratges, gràcies a l'e-

lasticitat de l'armadura, són distribuïts uniformement per tota la superfície de la tela. La decisió d'emprar polièster, pel seu més baix coeficient a la tracció i a la temperatura, contribueix a mantenir sempre turgent el conjunt. No hi ha costures crítiques, ni tampoc punts delicats amb acumulació de tensions. L'elasticitat i deformitat de la seva arquitectura garanteix la distribució uniforme d'esforços a qualsevulla circumstància, per extrema que sigui, i la recuperació de la seva forma natural.

Mc KINLEY

Airejament de cambra d'aire i interior

DEMANI LA NOSTRA
"GUIA TECNICA DE PRODUCTES
D'ALTA MUNTANYA"

edelweiss:

CAP AL CIM

 esports
edelweiss Gran Via, 527 (xanfrà Urgell)

Tel. 254 83 00 - Barcelona-11

subscriuiu-vos a

espeleòleg

la revista d'espeleologia
oberta a tothom

La revista
espeleològica
de més
tradicció i de
més difusió de
Catalunya.

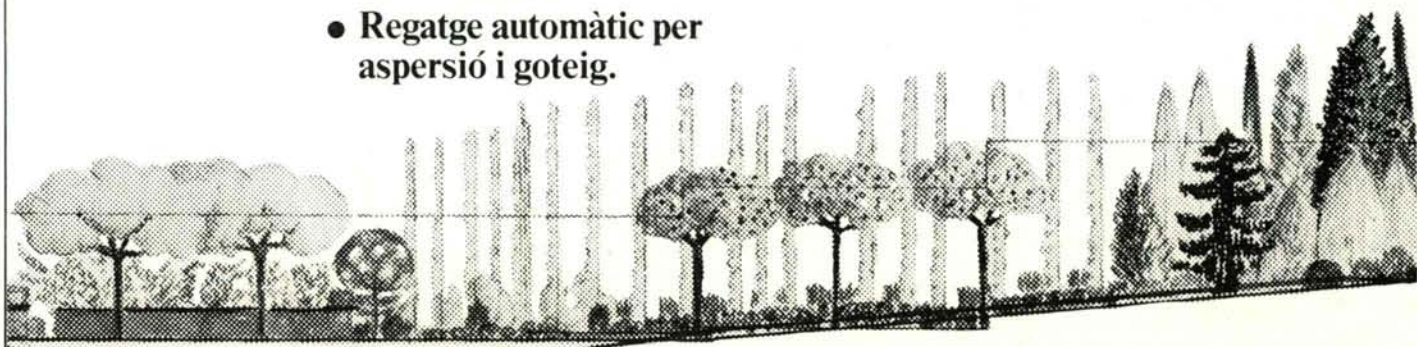
Reflex de les
activitats més
destacades i
de tots els
aspectes de
l'espeleologia.

Tot el que pot
interessar
l'espeleòleg
ens interessa.

Disseny de jardins, patis, terrasses, balcon, finestres, entrades...

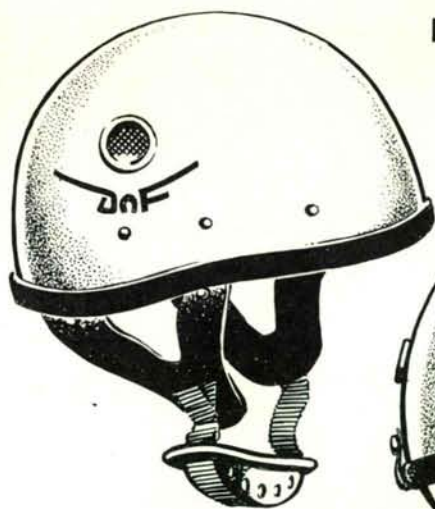
- PROJECTES**
- Amb assessorament, per tal que pugueu realitzar vosaltres mateixos el vostre jardí.
 - I realització dels jardins en cas que preferiu que ho fem nosaltres.
 - Regatge automàtic per aspersió i goteig.

J. FORNT

INFORMACIÓ TEL. 371 12 11 (SANT JUST DESVERN)

MODEL HIMALAIA 78

MODEL EXPEDICIÓ CATALANA A L'EVEREST

CASC PROTECTOR
duraleu-forte

FABRICAT PER MANUFACTURES PLÀSTIQUES ALEU · BARCELONA

PEDRA-NEU

NOVA
ADREÇA

COMUNICACIONS

METRO

LÍNIA-V-BADAL

LÍNIA-III-PL. CENTRE

BUS

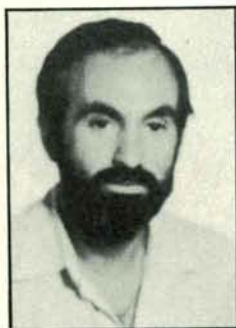
15-54-70-72-43-56-57

CINTURÓ DE RONDA

AVDA. MADRID

REPARACIÓ I MANTENIMENT D'ESQUÍS I FIXACIONS
REPARACIÓ DE BOTES CANVI DE SOLES CUITES ALS PEUS DE GAT (1.400 ptes.)
MENJAR DESHIDRATAT MOUNTAIN HOUSE PEUS DE GAT A 3.000 ptes.

LLOGUER DE:
ESQUÍS DE MUNTANYA
ESQUÍS DE FONTS
CRAMPONS I PIOLETS

JOAN OLIVA

PROFESSORS DE L'ECAM

C/ BRASIL, 48 - CINTURÓ DE RONDA
AVDA. MADRID
BARCELONA 08028

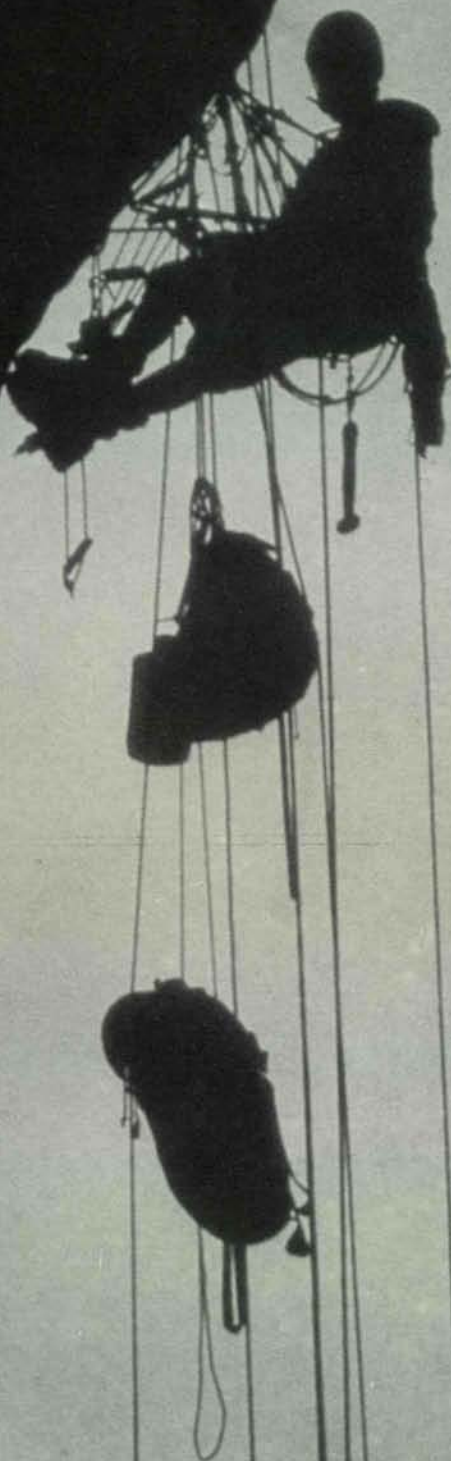

GUILLEM ÀRIAS

PEDRA-NEU

ESPORTS

MAÑANES

C/. CANUDA, 26 - T. 318 45 00-318 44 34

- BARCELONA-2

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpi Català

ANY CVIII N.º 735 VOL. 90 OCTUBRE 1984

Redacció i administració:

Paradis, 10 - 08002 Barcelona
Tel. 315 23 11

Director:

Alfred Montserrat i Nebot

Adjunt al director:

Josep de Tera i Camins

Secretari:

Joaquim Bordons i Serra

Maqueta:

Antoni Inglès i Alcon

Disseny:

Emili Civis i Abad

Enric Franch i Miret

Corrector:

Joan Costa i Costa

Publiciat:

Centre Excursionista de Catalunya

Paradis, 10

Tel. 315 23 11

08002 Barcelona

Col·laboradors:

David M. Aloy, Jaume Altadill,

Armand Ballart, Lluís Belvis, Miquel

Bosch, Josep Casanovas, Francesc Herrera,

Agustí Jolis, Martial Moioli (Chamonix).

Manuel Mateu, Modest Montlleó, Jordi

Mullor, Ramon Pujol i Alsina, Lluís

Puntis i Pujol, Joan Quintana, Joan

Sabadell, Josep M.ª Sala, Alfons Valls,

Suscripció:

1.600 pessetes l'any (sis exemplars).

Estranger: 2.100 pessetes.

Preu d'aquest exemplar, 300 pessetes.

(Comanda de números endarrerits, a la redacció de la revista.)

Dipòsit Legal: B. 545-1958

Fotocomposició i Fotomecànica:

Catalana de Fotocomposició, S.A.

Consell de Cent, 500

Impremta:

Gràfiques Renacimiento

Avda. Catalunya, 6

Santa Coloma de Gramenet

ISSN: 02142-2111

SUMARI

Editorial	194
Fent l'amor amb les estrelles <i>Antonio Garcia Picazo</i>	195
Enric Escoffier, alpinista de moda <i>Joan Quintana i Paredes</i>	198
Esperó Nord del Petit Vinhamala <i>Manuel Bultó i Font</i>	200
El Bosc Mort Renunciació <i>Josep Maria Villalba i Ezcay</i>	202 204
Cercles de Romedo i de Guiló <i>Josep de Tera i Camins</i>	206
La muntanya blanca <i>Josep Pagans</i>	211
Els graus que permeten assolir la Serra Major del Montsant des de la Morera <i>Ramon Quadrada i Orrosa</i>	214
Algèria, Escalada i travessia del desert <i>Vicenç Sánchez</i>	231
Crònica excursionista <i>Equip redacció Crònica</i>	
<i>Alpinisme</i>	233
<i>Espeleologia</i>	235
<i>Actes</i>	237
<i>Semblances</i>	237
<i>Bibliografia</i>	239
<i>D'ací d'allà</i>	239

Nota al suscriptor: A causa d'un error administratiu, s'ha fet el cobrament de la suscripció de 1984 per un import de 2.100 ptes. en comptes de les 1.600 que valia. A fi d'evitar problemes, les 500 ptes. de diferència seran a compte de la subscripció de 1985. En el cas de no estar-hi d'acord, us preguem adreçar-vos a la redacció de la revista.

Portada: La Cinglera Major del Montsant. La Morera de Montsant. Priorat.
(Foto: Hermenegild Carreté.)

PROPÒSITS QUE S'HAN FET REALITAT

Quan, aquest hivern, torni a nevar, tindrem ja un nou xalet de muntanya per a les nostres excursions amb esquís.

És el nou xalet d'Amitges, inaugurat el 13 d'octubre de 1984, amb l'assistència de quasi cinc-centes persones. Ara espera la visita d'excursionistes i esquiadors, al bell mig d'un panorama majestuós on es retallen les siluetes dels Encantats, el Peguera, el Monastero, el Subenuix, les Agulles d'Amitges, el Basiero, etc...

Sobre la base del primer refugi, un equipament cedit par la companyia Hidroelèctrica de Catalunya al Centre Excursionista de Catalunya, l'any 1966, hem bastit aquest nou xalet amb el propòsit d'ampliar la xarxa dels equipaments de muntanya, de les modernes construccions adaptades a les possibilitats de l'època que ens toca de viure i al nivell de les que hi ha a l'alta muntanya de països alpins.

La voluntat de servei ens ha mogut un cop més. La Comissió d'Equipaments de Muntanya de la nostra entitat no ha regatejat cap esforç, i s'ha vist recolzada per l'escalf dels socis i el de molts altres amics que ens encoratgen i ens demostren constantment que, aquesta feina, cal fer-la.

Hem dut a terme una nova obra, perquè ens hi sentim obligats: per la confiança que els socis han posat en nosaltres, i per la responsabilitat de la nostra entitat dins el context excursionista.

El relleu en l'obra de xalets de muntanya, emprès l'any 1976, preveia una nova política, ja que creïem que havia arribat l'hora de dotar l'alpinisme català d'uns xalets i refugis de muntanya «homologables», com ho eren cada dia més les activitats que els nostres alpinistes, amb preparació i voluntat, duïen a terme. Activitats de primeríssima línia arreu del món, per part d'una minoria, i un impuls notable de l'afecció a l'alta muntanya, per part de la generalitat dels excursionistes.

Volíem –i així ho expressàvem en aquesta revista, amb l'Editorial de febrer de 1980– una xarxa de refugis ben equipats i guardats, que oferissin tots els serveis per als quals havien estat construïts: serveis adequats

de dormir i de menjar. Dormir còmode i net. Menjar abundant i amb prou calories. I per part del guarda, un tracte agradable. En una paraula, el servei que es busca quan s'ha decidit de no dormir en tenda ni de fer bivac a l'alta muntanya. Uns refugis que esdevinguessin una escola de convivència i de civisme per a tots.

Han passat els anys i, de mica en mica, els propòsits s'han fet realitat. I, cal dir-ho: els desigs, també.

L'any 1979 inauguràvem el nou xalet Joan Ventosa i Calvell, i milloràvem el Ciriac Bonet; l'any 1982, reformàvem el Xalet d'Ulldeter; el 1983, començàvem a restaurar i modernitzar el Xalet de la Molina; i hi ha pendent d'aprovació, per part de l'Ajuntament de Benasc, un projecte per adequar el Xalet de la Renclusa a les necessitats del moment actual.

Ara hem inaugurat un nou xalet a Amitges.

En totes i cada una d'aquestes ocasions vam pensar tant en els excursionistes que els utilitzarien com en els guardes que n'haurien de tenir cura. I podem dir, amb goig, que uns i altres han respost a allò que nosaltres havíem imaginat: un corrent de col·laboració espontani s'estableix sovint entre uns i altres per tal que l'estada al xalet sigui agradable i que les instal·lacions es conservin en bon estat.

L'esforç de la nostra entitat, tan l'econòmic com l'humà, s'ha vist recompensat amb aquesta resposta que ens encoratja a seguir endavant; i també ens encoratja l'estímul rebut del Govern de Catalunya, que ha contribuït amb una ajuda econòmica a fer realitat el darrer xalet de la nostra xarxa.

Quan s'arriba al final d'una etapa, cal –encara que només per uns instants– mirar enrera.

Ara, amb els companys de la Junta Directiva, i després de vuit anys de presidir-la, estem arribant al capdamunt de la pujada. Per això, he volgut respassar el camí fet; i, després de fer-ho, expressar el meu agraïment i el del nostre Centre a tots els qui han ajudat a haver pogut arribar on som.

Lluís Puntís i Pujol
President

FENT L'AMOR AMB LES ESTRELLES

Antonio García Pícazo^(*)

Dedicatòria:

*Ja que no vas poder venir,
llegeix aquest escrit que t'he fet
i que, en part, et pertany...*
A tú, Baldo...

Des del mateix moment en què acabo la via, noto al meu voltant una dolça companyia. Cada vegada que estic sol i aixeco els ulls la trobo, como si fes estona que estigués esperant pacientment que li faci cas, per oferir-me somrients palmellades de felicitat.

La seva companyia és una encoratjadora «presència» que, possiblement, ha anat agafant cos a mesura que anava realitzant, tirada rera tirada, la nova via; d'altra manera, no m'explico d'on ha sortit. I és que, durant aquesta curta estada a l'Alt Berguedà, tot el que veig, encara que a simple vista pugui semblar matèria morta, és en realitat objecte expressiu de grans viveses; fins a un tal extrem que, crec, una vegada acabada l'ascensió, aquesta ha estat com la llanterna d'Aladí en el meu ésser...

Tot això va començar un «còpula» dia en què els espontanis oracles del destí

m'anunciaren que fes la «directíssima Anglada-Guillamón» a la paret nord del Pedraforca. I, només començar la via, «ella» se'm va presentar en forma de columna perfectament simètrica, que em distreia a cada pas que donava; la meua futura i servicial amiga em demanava que donés imatges a aquell esperó tan ressonant, i que a més a més «no me'n penediria».

Malauradament, un accident a la mà dreta m'impedí tornar-hi tan aviat com hauria desitjat; però, un mes i mig després, una vegada refet i amb l'ajuda d'una última empenta a «dit» d'auto-stop, em tornava a trobar, amb totes les il·lusions d'un nen, sobre els bonics i excitants prats del Pedraforca.

Els primers dies després d'haver-hi arribat, tot va esdevenir fascinator; cada matí, en «sentir» el meu despertador «solar», m'apropava al peu de la paret per recórrer-hi les generoses vies. Cada tarda, intentava escriure aquestes ratlles; era setembre: passatger en el temps i en el vent d'aquestes contrades. Totes les nits es pintaven de «cors»; i jo, com un fervent enamorat, em declarava a les estrelles i feia, com un veritable «boig de llunes», l'amor amb elles enmig d'una clariana del bosc i entre les ombres d'un

altar de gairebé cinc-centes fantàstiques dimensions d'alçada.

«Pedraforca, gentil estel...» no paraven de murmurar els meus exaltats sentits. A l'esquena de la teva blanca, dura i adobada pell, es passegen núvols, somnis, estels, moixaines i petons! I els meus insignificants braços volien envoltar-te i abraçar-te en tot un esclat de plaers que, al costat d'inesperades veus que trencaven solituds, feien trontollar els meus bivacs a l'aire lliure, tot pronunciant el meu nom. I jo, sorprès, mirava al meu darrera, intentant trobar-hi algú, i... només hi havia bosc, prats, muntanyes i un silenci d'entortolligats plaers.

Una d'aquestes nits, la closca nocturna es va convertir en una enlluernadora i sorollosa guitarra elèctrica; i entre els encesos núvols de la paret nord sobresortia un fantasmagòric espectre que em va fer romandre més de dues hores al portal del refugi: feia mesos que no havia vist un concert d'espurnes i llampecs tan digne de treure el son.

(*) Original en castellà.

(traducció de Josep de Tera i Camins).

Escalant, a Mont-rebei.

La nit següent, només trepitjar el primer esglaó de l'escala que condueix als dormitoris de lliteres del refugi, vaig sentir «quelcom», que no m'era desconegut, que em deia:

—Si dorms ací, els teus companys diran que ets un malagraït!

Durant uns segons vaig quedar-me parat i esbalaït; però, reaccionant ràpidament i comportant-me tal com sóc, vaig canviar de direcció. I era veritat! A fora, hi eren tots, esperant-me!

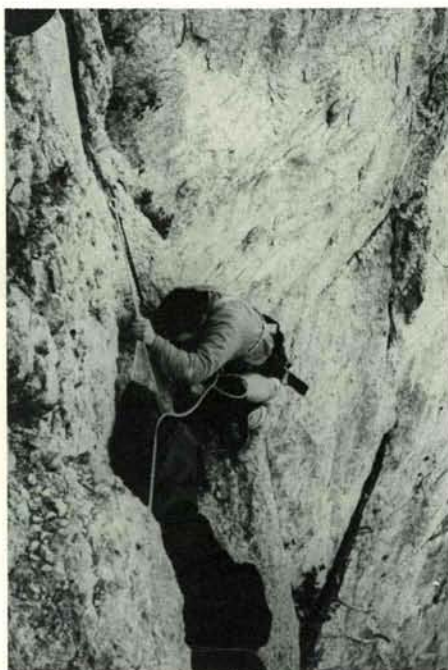
L'endemà vaig resseguir una via, oberta expressament en solitari, per

ésser repetida en solitari. Al vuitè dia de la meua arribada, vaig creure arribat el moment propici per començar una nova via, també en solitari, que feia temps, i d'una manera infantil, desitjava intentar.

*
**

Acabo d'obrir 70 metres molt verticals amb el sistema «elàstic» de: *Puja; assegura't bé; rappela el llarg obert; torna a pujar recuperant el material; per acabar: Puja la motxilla amb tots els patracols que calgui.* Després empalmant les dues cordes, i fent una

Vertigen al Montsec.

instal·lació de rappel intermig, vaig tornar a baixar fins al refugi. L'endemà vaig donar-me el luxe de descansar. Crec que me'l tenia merescut! I el vaig aprofitar per preparar quatre patracols que havia d'emportar-me a la via, i també per llegir una mica i per fer-la petar amb els companys. A mitja tarda una gran intranquil·litat em va envair, i no parava de mirar-me l'esperó-columna, que cada vegada em tenia més corprès. I, a cada moment que passava, em sentia més neguitós. Aquesta sensació no va desaparèixer fins al capvespre, en què em van envair els (calladament penetrants i aclaparadors) colors porpra de la posta de sol. Les seves estimulants tonalitats són embriagadores! Ah, feliç de qui, des d'aquesta alçada, pot seguir sempre el Sol! És tan grossa la melangia que irradia per totes les contrades, que em debilita les passions. Sento trontollar les estrelles per tota la meua ànima.

Pedraforca, acollidora llar. ¡Entén-me, demà!

Recordo que, a mitja tarda, un company em va insinuar:

—Però tu, Antoni, creus que és necessari d'obrir una via a la cara nord del *Pedra* fent-hi un bivac, mentre que totes les altres vies es fan en un moment?

—Deixa estar la meua forma personal de comprendre l'alpinisme! —li vaig contestar, com faig a tots els qui desconeixen el meu sentit primordial de la muntanya.

(L'escalador és l'animal que ensopega més de dues vegades amb la mateixa pedra.)

*
**

És al·lucinant el *coperheat* del qual

estic penjat! A sota, l'assegurança que hi tinc és una veritable «flor de pitonisses»; i, més avall, hi ha clavada la punta d'un clau. Un metre i mig a sobre meu, i a la dreta, hi distingeixo una fissura.

Procurant no fer oposicions ni positures estranyes a sobre del *coper*, intento clavar un clau; després de provar-ho algunes vegades, acaba aguantant-se només per la punta; li clavo un cop de martell..., dos..., tres i... clinc, clan, clonc,... plefl, en tocar la punta el final de la curta fissura (que, evidentment, no em serveix) surt rebotit paret avall.

Em canso ja fa prop de deu minuts que estic penjat com una plomada, intentant posar un clau en una fissura que, ho intueixo, ha de tenir un punt vulnerable; però és que, penjat del *coper* (que ja el veig pràcticament sortit, perquè l'he posat entre dos llavis verticals i oberts de la roca), els moviments sobtats son limitats; aguantant-me la respiració, i amb un altre extraplà, torno a provar-ho uns mil·límetres més amunt de la mateixa fissura.

Amb un peu a l'estrep, l'altre a la placa i el cos en rígida tensió (aquesta

vegada, a l'anella del clau per on es passa el mosquetó hi he posat una cinta que uneix el clau amb la meva baga porta-material; d'aquesta manera, si torna a sortir rebotit, al menys no el perdré), torno a clavar-lo... Cau! Em desespero! Torno a provar-ho diverses vegades fins que, finalment trobo el punt dèbil de la fissura... ping, pang, dos cops de martell més i només tinc una idea al cap: salvat!

Malgrat tot, la fissura que ara ve és demencial!

A causa que l'esperó de la columna és totalment vertical (i de vegades fins i tot és extraplomat), gairebé tot el material el tinc penjat del clau de sota; així, a cada nou pas sempre pujo el material fins el nou clau, i el deixo novament penjat; i jo pujo amb una mica de material fins a l'assegurança que acabo de col·locar més amunt. «El mètode no pot ser més eficaç i còmode», em dic.

Arribo a la reunió al cap de quatre hores i mitja d'haver començat la tirada...

Després del fart de pensar que m'he fet, ara trobo que el cel s'ha tapat. Hauré de passar una nit intranquil·la, en aquest bivac?

Per si de cas, amb els tres plàstics que porto fabrico una barraca penjada; només de pensar en la tempesta de l'altre dia ja s'em posen els pès de punta, i el pensament no em deixa dormir. Ah, però, malgrat la por, sí que puc fer una cosa! Encenc la llanterna, agafo el llapis i escric totes les meves impressions; penso en mil coses i, finalment, deixo córrer lliurement els meus pensaments.

Molt tard, i ja en ple cor de la nit, veig que es claven al cel uns redemptors estels, que finalment em van arraulint en els llençols de la son.

A trenc d'alba del segon dia, els raigs de sol em serveixen, en safata d'argent, un suculent i variat esmorzar de ganyips, xocolata, galetes i una calorífica mermelada «solar», amb una queixalada de fuet. Al voltant de dos quarts de deu del matí, quan el sol apareix per sobre les crestes de l'est, recullo tots els patracols i, fins a dos quarts de set de la tarda, no paro de fer res més que: obrir la via, desclavar, consultar el cel, divertir-me rappelant pel fil de l'esperó (amb la corda nova), i agrair a en Joan Martí i la companyia (guardes del refugi «Lluís Estasén») el quilo i mig de ganyips i d'altres aliments que m'han donat per aquesta ascensió, que jo em vaig menjant cada vegada que baixo, després d'obrir una nova tirada.

A l'ombra de la paret nord fa un fred agradable... Quan, finalment, arribo al lloc on s'uneixen totes les vies de la paret central del Calderer, lloc situat tan sols a uns 200 metres de 11º grau del cim, em trobo cansat del tot; de tal manera que m'assec en un replà i, quan em torno a aixecar, han passat trenta minuts, en un rellotge amb minuts, d'airoso beguda refrescant. Però, com que el cansament és tan gran i durant el dia ha fet molt bon temps, em dirigeixo en una acollidora plataforma, que ja conec, mentre em dic mentalment: «Avui hi faré un bivac».

Després d'un capvespre i d'una albada d'ídèntica majestuosa bellesa, amb els dits inflats per la dura activitat dels dos dies anteriors, i carregat amb una pesadíssima motxilla, pujo pas a pas els últims metres fins assolir el cim. Ja hi sóc!

Per mil raons, m'hi quedo infantilment abstret: per la meua felicitat, pels relleus dels turons, per la més pura senzillesa, per la solitud... Finalment, aixeco els ulls i una agradable presència s'asseu al meu costat. Ens mirem i ens somriem! Junts, entretinguts en les molt ben assolides i indescriptibles sensacions del cim, no ens diem res. Tampoc no hi ha res a dir-se! Els somriures ho valen tot. Però jo, amb la seva companyia, frueixo del cansament, del paisatge, d'aquest moment i d'uns mots:

—Pedraforca, gentil estell!

ERIC ESCOFFIER ALPINISTA DE MODA

Joan Quintana i Paredes

Quan, el setembre de 1982, va aparèixer a tots els noticiaris d'alpinisme el comentari sobre l'extraordinària escalada d'Eric Escoffier, en solitari i lliure integral, sobre la via Americana del Petit Dru, en un temps rècord de tres hores i mitja, tots els ambients alpinístics van quedar sorpresos, per provenir aquesta empresa d'un jove de Lyon. En efecte, Eric Escoffier, de 20 anys, forma part de la nova generació, a la que anomenaren *new vawe*. Durant el seu període militar en el G.M.H.M. (Grup Militar d'Alta Muntanya), de Chamonix, i concretament el darrer hivern de 1983, acompanyat per unes excel·lents condicions atmosfèriques que van durar gairebé dos mesos, va tenir l'oportunitat de fer nombroses escalades hivernals. Així, durant els primers dies de febrer va escalar el *Linceoul*, a la paret nord de Les Grandes Jorasses, en companyia de

Cristophe Profit, en un temps rècord de 130 minuts. Posteriorment, amb tres companys del G.M.H.M., van escalar el pilar *Berobé*, de Freney, al Mont Blanc, amb un sol bivac, i també el *couloir* central de Les Grandes Jorasses, el Mc. Intyre Colton, és recorregut per ell, en companyia d'A. Javel, en un sol dia (recordem que aquest itinerari és l'ascensió glacial mixta més difícil de Les Grandes Jorasses, i que, durant l'hivern del 1982, un equip polonès, del que formava part Bob Morzek, hi necessità 5 dies i 4 bivacs per la primera hivernal). A continuació, i en companyia de Cristopher Profit, un altre dels alpinistes de moda, van atacar el *Hyper-couloir* del Brovillard, tan sols recorregut durant la primera ascensió, a càrrec de P. Gabarrou i P. Alein Esteiner (actualment, aquest itinerari es la via de gelera més difícil, dura i perillosa de tot el massís).

Per recórrer aquest itinerari, tan sols van necessitar una jornada.

Com a colofó a aquesta excel·lent activitat, i aprofitant els últims dies de bon temps, a principis de març. Eric puja sol al refugi-bivac Chiglione, situat a la collada de *La Fourche*. Quant es fa fosc travessa tot el vessant de la Brenva, per iniciar l'escalada del pilar de l'Anglé per la *goulotte* Boiven Vallençant que, actualment, és la més difícil del pilar de l'Anglé.

Un cop al cim del Pilar, encara de nit, fa el descens a la collada de Peutérey per a atacar el pilar Central del Freney; l'escala durant el matí i arriba al Mont Blanc, passat migdia; baixa fins la collada de la Brenva i, després, per un mateix esperó de la Brenva, arriba a la collada de *La Fouche* amb les últimes llums de la tarda. És important de constatar que, anteriorment a aquest

Eric Escoffier (Foto: J. Quintana)

Goulotte Boivin Pilar de l'Anglé (Foto: J. Quintana)

encadenament, Eric no coneixia cap dels dos itineraris al Mont Blanc.

* * *

Aprofitant un viatge de negocis a Chamonix i com que coneixia l'Eric Escoffier, ho he aprofitat per fer, aquesta entrevista amb aquest singular i excel·lent alpinisme francès.⁽¹⁾

Joan Quintana.— *A quina edat vas començar a escalar?*

Eric Escoffier.— Recordo que la meua família solien fer sortides des de sempre; així, doncs, crec que l'afició ja la tinc des de petit. Per exemple, a cinc anys ya vaig recórrer algunes vies senzilles, acompanyat pel pare.

J. Q.— *Explica'ns quina ha estat la teua evolució en el món de la muntanya i l'escalada.*

E. E.— A partir d'una certa edat, vaig interessar-me seriament per l'escalada; des de llavors fins ara he fet nombroses escalades difícils i poques vies normals.

J. Q.— *Sembla que les muntanyes de Chamonix ja no fan por. S'han convertit en un terreny de competició, d'horaris ràpids, de punt d'ajuda i de repòs. Què en penses, de tot això? Com veus el futur de l'alpinisme, als Alps?*

E. E.— Crec que és bo que hi hagi competició; així, constantment se superen les metes i es pot aspirar a fer vies extremes en horaris ràpids. Per exemple, fa tres anys, un conegut escalador francès va recórrer Les Droites en cinc hores: en aquell moment va ser un boom. Actualment, un temps de cinc o sis hores és un horari normal per escalar en solitari Les Droites.

J. Q.— *En quina mentalitat enfoques les teves hivernals. Apures al màxim el lliure com a l'hivern?*

E. E.— Durant les hivernals, procuro forçar al màxim l'escalada lliure; però, si veig que el temps em cau a sobre, utilitzo sistemes artificials. Durant una escalada hivernal, el factor més important es el temps.

J. J.— *En general, ¿què valors més: els horaris ràpids o la capacitat d'encaixar la duresa de molts dies en parets grans i de compromís, a l'estil Desmaison, per exemple?*

E. E.— Per a mi, és molt important escalar amb el màxim de rapidesa possible. No obstant, les grans empreses hivernals de molts dies, tot i que en la majoria dels casos són supermuntatges publicitaris, les trobes imprescindibles. Però jo no participo d'aquestes idees. Per exemple, escalar l'Eiger l'hivern, amb diversos bivacs, em sembla que es un gran projecte, tot i que jo preferiria escalar-lo durant un dia, prescindint de tot el bagatge que s'utilitza per passar-hi dies. En el cas del

Paret nord de les Grandes Jorasses.
(Foto: J. Quintana).

couloir central de les Jorasses, el Mc. Intyre Colton, hi havia dues opcions: entrar-hi amb grans motxilles, sabent que hi fariem diversos bivacs, o bé, al contrari, atacar amb un mínim de material. Així ho vam fer i vam sortir-nos-en aquell dia, tot i que era una escalada de gran compromís. Aquest sistema demana un tremp psicològic molt alt, i una confiança total en tu mateix.

J. J.— *Què penses del solo integral? Fins a quin punt de dificultat controles el risc d'una caiguda?*

E. E.— En blocs 6C francès, per exemple (*fouche a mex*) a prop del Verdon. Durant una escalada si uneixo passatges apuro fins el 6B o C, seno 6A.

J. J.— *Com t'organitzes la vida per*

Paret sud del Mont Blanc (Foto: J. Quintana)

disposar de temps lliure per a escalar?

E. E.— Normalment, tinc el temps de què disposen la majoria dels estudiants. Sóc professor d'Educació Física i treball prop de París; però confio trobar una feina a la vora dels Alps, que em permeti d'escalar més.

J. J.— *Quin ritme d'entrenament portes?*

E. E.— Faig moltes flexions i gimnàstica per tal d'adquirir flexibilitat; però, principalment, escalo en blocs i parets.

J. J.— *Quins projectes tens, per al futur?*

E. E.— Per la tardor del 1985 vull intentar la paret SO del Nuptse: la paret de gel més alta de la Terra.

J. J.— *Què en penses, de les expedicions pesades?*

E. E.— No m'agraden: és com si transforméssim l'Himàlaia en els Alps.

J. J.— *Sembla que, tres anys enrera, unes vies de gel com el couloir del Mont Blanc de Tacul, eren itineraris extrems, i avui ja són clàssics. Quins són ara els itineraris de gel més difícils del massís?*

E. E.— Sens dubte, el *hyper-couloir* del Brivillar es l'itinerari més difícil del massís, ja que, durant els 400 m., és extremadament vertical i mantigut; no obstant, el Mc. Intyre Colton és molt més llarg (1.200 m) tot i que no és tan mantigut.

J. J.— *Has practicat algun cop l'esquí extrem?*

E. E.— Una vegada vaig baixar per un corredor de 50° i no controlava res. Crec que no se'm dona gaire bé.

J. J.— *Coneixes alpinistes catalans, castellans o bascos i les nostres muntanyes?**

E. E.— A part de tu, he sentit parlar de l'intent català a l'aresta O de l'Everest; i també, la tardor del 1983, vaig coincidir amb una expedició catalana que intentà escalar l'Everest per la cresta Nord.

* * *

Just quan acabo l'entrevista, comenta anèctodes de les seves últimes escalades de l'estiu del 1984. Per exemple, el dia 21 de juliol, Eric Escoffier i A. Lacroix, encadenaren la directa Americana del Petit Dru fins al cim en 6 hores, baixaren al refugi Charpua, d'allí al Leschaux i, des d'aquest, escalaren l'esperó Walker a Les Grandes Jorasses, en 12 hores.

Algunes dies més tard, en companyia de Javel Lacroix, i durant un dia, encadenaren els pilars Centrals en 5 hores i el Derobé en dues hores, a la vessant del Freney, al Mont Blanc. Per aquesta combinació necessitaren 10 hores per arribar al refugi Chiglione.

No puc sortir de la meua sorpresa en veure l'activitat que aquest home realitzà durant dos dies en una de les muntanyes més difícils de la Terra.

(1) En aquest interviu ha col·laborat Joan Jover.

ESPERÓ NORD DEL PETIT VINHAMALA

Impressions personals

Manuel Bultó i Font

—M'he ficat en un parany; per ací no hi ha qui hi pugui! Feu atenció, que vaig a desgrimir el que tinc a sota meu.

Els qui sentim aquestes exclamacions del nostre guia, Joan Quintana i Paredes, som el meu nebot, Curro i jo, vora l'atac de l'esperó N del Petit Vinhamala, calçats amb grampons, de cara al fort pendent de neu que, per sota nostre, davalla fins a la rimaia de llavis blavencs. El sol de l'alba ja toca el cim de la Pique Longue, però les parets calcàries, per damunt nostre, encara resten a l'ombra en la seva palidesa fantasmal que les fa tan atractives. Avall, al lluny, com una pedra més, s'endevina el refugi de les Oulettes de Gaube, d'on havíem sortit, encara a la fosca, dues hores abans. Just a uns vint mestres sobre la nostra vertical, un gran sérac blanc i blau, que pesa algunes tones, ens domina, a en Curro i a mi, inclinat cap avall, cap a nosaltres dos precisament.

Les presses que manifesta en Joan Quintana no em preocupen gaire, malgrat els petits desploms que es veu obligat a desgrimir fins arribar un altre cop a la terrassa de partida; fa ja temps que escalem al darrera de la seva corda, i d'aquesta experiència ha sorgit una total confiança en l'amic i en el guia professional. Però el temps va passant, el sol puja i la línia d'ombra va baixant paret avall. D'aquí a una hora potser ja tocarà el gran sérac, i llavors qui sap si...

«Sí; amb l'augment de temperatura, algunes boles de neu ja comencen a baixar, rodolant pel mig dels séracs, amb un soroll apagat».

Aquests pensaments un xic inquietants són tallats per una nova crida d'en Joan, ara des de més amunt:

—Desfeu la reunió i pugeu!

Efectivament, la dificultat ha estat vençuda, i en Joan ha de trobar-se en

lloc segur per a l'assegurança i una nova reunió. En Curro i jo flanquegem, doncs, la paret de neu, tot clavant-hi les puntes dels nostres grampons —és una travessada bastant espectacular— i per fi toquem la roca rugosa, segura, amiga. Fora grampons i piolet a l'esquena! Endarrera ha restat la trajectòria teòrica de caiguda del sérac.

Un parell de tirades de corda, ara ja per l'esquena de l'esperó, i entrem, alegres, dins els raigs de sol que ens escalfen, a nosaltres i a la roca. A continuació, tirada darrera tirada, anem superant diedres, xemeneies, un gendarme, una aresta estreta com un viarany de pastor, sempre amunt, seguint una línia directa, aèria, cap el cim. Una escalada bellíssima.

Com que les reunions són generalment confortables i no tinc problemes d'itinerari (en Joan Quintana ja se n'ocupa, d'això), em proposo eixamplar l'àmbit de les meves sensacions; és a dir, alternar la part que hi ha d'exclusivament física en el gaudi de la grimpada amb la contemplació de l'entorn que ens envolta, perquè la cosa val la pena. Cent metres més avall, aplanats per la distància, contemplo els séracs, la glacera, les morrenes per les quals hem pujat fatigosament i, més lluny, els rierols d'aigües transparents que s'esmunyen, amb giravolts entre la gespa, formant tot plegat la base del cercle del Vinhamala, confluint cap el coll i el riu de Gaube, que són llur conclusió natural. Un veritable regal per a l'esguard. A la nostra esquerra, el Coll de Baysellance completament blanc, ample, amable. A la dreta, la imponent paret N de la Pique Longue, solcada pel llarguíssim i glaçat *couloir* de Gaube, que ja, l'any 1889, la cordada d'Henry Brulle tingué el coratge d'enfrontar i de vèncer, amb unes dosis d'intel·ligència i

d'audàcia molt més grans que els mitjans materials emprats. Més a la dreta, la via «Barrio-Bellocq», la gran via clàssica sobre roca; i, paral·lela a ella, fosca, repel·lent, la «*cheminée des autrichiens*», de la via Kasperek, apta

Rimaia al peu de l'Esperó nord del Petit Vinhamala.
(Foto: Manuel Bultó).

solament per a escaladors de classe. Més amunt, coronant-ho tot, aquells plecs en anticlinal, característics del cim del Gran Vinhamala, els esquistos roigs.

L'escalada continua. Fem la volta a un gendarme, amb un aeri flanqueig, i tot seguit em trobo amb dificultats en una placa llisa, perquè he optat, equivocadament, per fer una variant del camí seguit per Joan Quintana. Les plaques sempre m'han agradat, però aquesta... Sortosament, la roca permet una gran adherència: és sòlida i ho perdona tot. A continuació cerco refugi en una fàcil xemeneia inclinada,

Enmig de l'Esperó nord del Petit Vinhamala.
(Foto: Manuel Bultó)

acollidora, que supero en oposició, amb els peus a banda i banda.

Una altra vegada reunió i relaxament; i, mentre assegurem en Joan, que s'enlaira, em torna a la memòria —per a rebutjar-la— la dita que hom atribueix a en Mallory: «¿Per què pugem a les muntanyes? Doncs, perquè, elles, són acil!». I prou? «No, aquest no és el meu cas», torno a dir-me; «hi ha quelcom més». Jo trobo que hi ha muntanyes que m'atreuen i d'altres que no ho fan, i que el repte d'una muntanya és tant més fort quant més bella és i quant més elegant és la via que mena al cim. Hi ha, en

Caos de séracs del petit Vinhamala.
(Foto: Manuel Bultó)

canvi, muntanyes molt dignes per les quals jo no em cansaré pas. No sóc l'únic, ni molt menys, a sentir-ho així; i em penso que fou Paul Guiton qui tractà del «desig de possessió d'un paisatge», un concepte personal, però digne de meditació.

Segurament que les perspectives privilegiades que comporta l'escalada per un esperó, i en un cercle de muntanyes com el del Vinhamala, actuen com estimul en la meua ment, ja que aquestes idees em brollen espontàniament. I és que, el Vinhamala, amb tot allò que l'envolta, és quelcom més que unes parets i unes vies: és una selecta formació de la natura, en la qual les muntanyes punxegudes, els *couloirs*, les glaceres amb llurs formes i colors, constitueixen els elements diversos d'un conjunt harmoniós, formant-hi tot plegat una «unitat de paisatge». De muntanyes esveltes, n'hi ha unes quantes arreu el món, però els conjunts que formen una unitat de paisatge són rars.

La tarda abans, contemplant-ho des del refugi de Les Oulettes, jo em deia que no n'hi havia prou amb admirar-ho, que em calia transformar la visió en una experiència existencial. Doncs bé, ja sóc al bell mig del paisatge admirat; gairebé podria dir que, temporalment, jo en

formo part... El dia és perfecte i, també espontàniament, agraeixo a Déu, el Creador, d'haver-me donat la salut, l'humor i els bons companys que m'han permès d'arribar fins ací dalt, a tocar i recórrer un fragment selecte de la seva obra.

A poc a poc, l'arc de cel, al damunt nostre, es va fent més ample, la llum esdevé més intensa i trobem petites congestes de neu, malgrat la inclinació del pendent: senyal que el cim es va apropant. Com passa sovint, l'última tirada és sobre un terreny descompost; però, avui no és pas difícil.

Un crit d'en Joan; la corda es tensa per darrera vegada, el pendent s'aplana i apareixen els grans camps de neu de la vessant sud. Ja s'ha acabat? Sí, és el cim.

Mengem una bocada. Una cordada s'albira, minúscula, dalt de la gelera del Gran Vinhamala.

Per a mi ha estat una escalada, en diria «ideal», de dificultat sostinguda però no mai excessiva, sempre variada i sobre roca d'excel·lent qualitat, malgrat que les preses es presentin sovint en sistemes verticals.

En Joan, 24 anys, i en Curro, 18 anys (o sigui, respectivament, 35 anys i 41 anys més joves que jo) haurien preferit quelcom de més fort. Jo també, si fos d'ells. Així és la vida que passa!

Davallem ràpidament per les pales de neu i, pel coll de Baysellance, retornem a la vessant N del massís. Ara travessem completament la gelera d'est a oest, fins al sòcol dels 850 m de paret N de la Pique Longue, perquè volem veure de prop la veta vertical d'amfibolita verda que marca el millor punt d'atac de la via «Barrio». Volem tornar-hi, per aquest paradís!

Una breu aturada al refugi de les Oulettes per a encalmar la set i acomiadar-nos dels acollidors guardes francesos, i altra vegada cap avall, per la riba del riu Gaube, tan bonic, amb les seves corbes i les seves cascades.

El sol encara es fa sentir i les motxilles esdevenen més feixugues a cada pas. Allí baix, l'estany de Gaube, per la vora del qual hem de passar, juga a miratges: sembla allunyar-se a mida que nosaltres avancem.

A quarts de nou del vespre, tots tres seiem al voltant d'una taula d'un restaurant, a Saint-Sauveur. El menjar i la beguda són abundants; això estimula la confiança, i goso fer la pregunta a en Joan:

—Recordes, Joan, aquell gran sérac que ens dominava, durant el flanqueig per sobre de la rimaia? És que no en cauen, de tant en tant, de séracs com aquell?

—No et preocupis Manel! Això és com la loteria: no toca mai!

—Ah!

JOSEP MARIA VILLALBA I EZCAY

A l'edat de 68 anys, el passat 1 de març morí, a la ciutat de Manresa, en Josep M.ª Villalba, l'home que, ja fa més de quaranta anys deixà la seva Castella nadiua i vingué a Catalunya a viure, a estimar i a treballar en la seva professió d'enginyer químic industrial. Havia fixat la residència a Manresa.

S'integrà plenament al nostre país i a l'ambient excursionista català; el 1949 ingressà com a soci al Centre Excursionista de la Comarca de Bages, de Manresa.

El seu sentiment religiós li féu copsar millor el caire espiritual de la vida, en la qual la família i la muntanya foren els seus amors. Tingué facilitat per escriure

les seves vivències excursionistes en castellà i català, tot cercant sempre l'exemplaritat d'actes i comportaments.

A les nostres pàgines trobem «Aire de montaña y de ciudad» (1961, p.9), «Loa y semblanza del guía alpino» (1962, p.146), «Itinerario sentimental» (1963, p.274) y «Pequeño ensayo sobre la presunción» (1965, p.12).

Col·laborà també a «Cordada» i a «Vèrtex» i, sobretot, fou un destacat directiu del Centre Excursionista de la Comarca de Bages, i un membre actiu del seu grup especial d'escalada, el Club Alpi Manresà.

El 1967 edità el llibre «Balada de las montañas», amb narracions en castellà i

català, una obra presentada per Josep M.ª Guilera en el nostre local social. El seu domini del català el portà a escriure emotives pàgines en la nostra llengua, per la qual cosa creiem que el millor record que li podem oferir és publicar dues narracions inèdites i escollides que demostrin el seu caràcter.

Donem les gràcies a la seva vídua, Encarnació Ribes, per les facilitats que ens ha donat. A ella, al seu fill Jordi i a la resta de la família, els expressem el nostre condol per la pèrdua d'en Josep Maria.

Nota de la Redacció

EL BOSCO MORT

«I la selva? També era vàcua i silenciosa. Cap remor de fullareda, cap espinguet d'ocell. Els arbres, negres, ensutjats, sense fullam, clars, desnerits, s'aixecaven com espectres sobre una terra llisa i cendrosa».

JOAQUIM RUYRA «La selva morta».

És, el foc, un triple crim contra la natura i és, alhora, un atemptat contra els tres reialmes naturals: l'animal, el vegetal i el mineral. També contra aquest darrer —encara que no té vida—, car la destrucció de la capa vegetal, augmenta i accelera l'erosió. Com totes les grans maldats, és molt fàcil d'iniciar;

però, una volta engegat, els seus estralls generalment escapen del control humà. Qui no hi té perdó possible és aquell home que desferma una tal calamitat, per ignorància o deixadesa.

Figurem-nos un prósper i bonic poblet del Berguedà, amb mil cinc-cents habitants i un xic d'indústria, però, més aviat, ramader i forestal; és el migdia d'un calorós dia del setembre; l'aire està encalmat i el cel és d'un blau serè i puríssim.

Pel carrer principal davallen dos xicots cepats, d'uns disset anys; ambdós carreguen feixugues motxilles, i amb les mitges de llana, les botes de muntanya, els pantalons de vellut i les camises de quadres diuen ben clar que són dos muntanyencs de llei.

Amb la seva arribada al poble posen fi a l'excursió de tres dies, començada a Puigcerdà i acabada aquí, després de passar per la collada de la Muga, car el

poblet és terminal de línia de l'autocar que els durà fins al ferrocarril de Barcelona; com que venen assedegats, encara que begueren fa una hora i mitja, en travessar el riu, mig sec, entren a la botiga amb honors de bar i una-mica-de-tot que hi ha al carrer Major.

El botiguer els serveix dues cerveses i, com és de consuetud, tafaneja, repenjat al taulell, i els demana d'on són i a on van. Sobtadament, passa una moto, rabent, i, amb l'agut xisclet dels frens, s'atura al capdavant del carrer, al davant de la caserna de la Guàrdia Civil. El botiguer, encuriós, surt al defora i, apressat, s'hi encamina; pocs minuts després, torna, agitat, i diu:

—Hi ha foc al bosc! Diuen que es veu el fum des de l'ermita del Puig!

Els dos xicots, de sobte, es miren, petrificats. ¿Per atzar és el foc de l'esmorzar d'aquest matí? En Jordi, trèmul, diu en veu baixa:

—Abans de marxar, mentre tu plegaves sacs i tenda, l'he apagat i l'he trepitjat; però, com que no teníem aigua, l'he cobert amb terra; potser hi havia molsa barrejada, o alguna arrel, i el caliu ho ha encès...

Voldrien fugir; el carrer s'ha omplenat de gent i de crits, i els sembla que una veu, tonant, els crida:

—Vosaltres heu encès el bosc...!

Arriba el jeep de la forestal, seguit de quatre o cinc camions; ara es troben ambdós voltats de gent, entre el guirigall de clàxons i motors, i la dona del botiguer els diu a crits que els guardará les motxilles fins que tornin. ¿Tornar? És clar! Hom dóna per suposat que, com a bons muntanyencs que són —a més d'antics escoltes— aniran com a voluntaris amb la gernació d'homes amb serres, càvecs, perpals i picots, que s'enfilen als camions.

Unes mans asproses els hissen a la plataforma del gran GMC de la serradora. El cafeter —home de cara vermella— diu, amb greu posat:

—Aquest foc s'escau, justament, en el pitjor moment, amb la gran secada que hi ha; si s'aixeca el gregal, cosa normal en aquest cap d'estiu, el foc es pot propagar cap al poble!

Els dos muntanyencs empal·lideixen, però l'home ho atribueix a la temença, i els anima dient-los:

—Ah, ja veig que no heu vist mai un incendi forestal...!

I, mentre el camió, que ha entrat al camí de bosc, fa grans tombs i sotragades, en Jordi demana, temorenc, si es pot saber la causa que ha iniciat el foc. L'home de la cara vermella li diu que, el foc, necessita de foc per iniciar-se; però, com que no hi ha hagut cap tempesta fa dies, s'ha de descartar la idea d'un llamp; i com que ara és temps de veda, no hi ha caçadors que encenguin focs. Potser uns excursionistes...

Els dos xicotets envermelleixen, astorats, i un guàrdia civil diu al cafeter:

—No seas mala sombra...! *Estos dos son de los buenos. ¿No lo ves? Sin descansar siquiera se han ofrecido voluntarios, y se ve a la legua, por su educación, que saben respetar el bosque!*

Ambdós es miren, amb l'ànima en remordiment i decideixen «in mente» d'ajudar amb totes les forces per expiar la seva culpa; aviat, el camió para, i el guàrdia crida:

—Abajo todo el mundo...!

Tan bon punt són a terra, els posen a les mans uns feixucs càvecs, i ells segueixen aquells homes, joves i vells, tots neguitosos i apressats, que defensen llurs arbres, cases i camps; el gregal arriba sobtadament, carregat d'olor a socarrim i fum, amb flaïre de pi i fusta cremada. Havent traspasat el turó

«Joves i vells, tots neguitosos i apressats, defensen llurs arbres, cases i camps»

del Puig, se sent ja el carrisquejar del foc, i una fumera aspra i ofegadora els envolta. El seu escamot s'encarrega de tallar uns arbres que un home de la vigilància forestal els assenyala, i també de netejar el propers arbusts i matolls, per tal de deixar una feixa sense combustible, per a aturar el foc.

Un núvol roent, precedit d'un terbolí d'espurnes, planeja ja al damunt d'ells. En Jordi i en Ricard suen a raig fet, amb la cara emmascarada i els pulmons abrusats per l'aire incandescent que respiren.

Una pluja de fumalls encesos els cau ja al voltant quan, de sobte, un dels alterosos pins que serraven s'enfondra tot d'un plegat, i agafa a sota el pobre guarda forestal.

Mentre quatre homes s'emporten el ferit, inanimat, en un baiard, els nostres dos xicotets es miren compungits, sentint a dins una veu acusadora: «Assassins! Incendiàrius!»

Tornen tots, febrosament, a la feina; els pics colpegen la terra sordament, vola el brançam i els càvecs arrenquen les arrels. Tot d'una, arriba el foc: de primer, unes flames, ran de terra, llisquen com serps i engoleixen l'herbei, la brossa i les branques baixes dels arbres, les quals espeteguen en l'aire tòrrid. Aleshores arriba allò que és més terrible: se senten corredisses, xiscles, gemecs i esgarips que tenen quelcom d'humà i, tot seguit, una horrible *fugida boja* travessa la franja talla-focs de seguretat

que acaban d'obrir. Els animals del bosc, esparats, fugen de la destrucció i la mort, barrejats i aterroritzats: senglars, conills, esquiroles... tots corren esverats, amb els ulls dilatats, el pèl fumejant, alguns amb el tràgic saltiró d'una pota trencada. Una conilla duu, agafat amb les dents per la pell del clatell, un llodrigó que gemeja dèbilment. Una gran guineu passa, com un llamp, udolant, tota encesa i amb la cua estarrufada en una gran flama viva. Un isard no arriba al còrrec, car el banyam se li entrebanca en els baixos d'un avet encès; durant una bona estona se'l sent esgüellar, encara que el fum l'amaga, fins que la crepitació de l'incendi domina qualsevol altra remor.

En Jordi ni se'n sent, d'una gran cremada que té a l'avantbraç; els dos nois treballen amb fúria, febrosament, mentre unes llàgrimes gruixudes els llisquen dels ulls, sense arribar a les galtes, perquè l'insuportable calor les evapora abans. No s'han adonat, però, que tots els homes de la colla els esgarden amb admiració. Ara, colpegen tots el sòl amb branques de fullam, per apagar els focus d'incendi que neixen part d'aquí del fossat, a causa dels fumalls i tions encesos que hi plouen.

Els gasos que, a elevadíssima temperatura, traspassen la faixa defensiva, encenen de cop, una i altra vegada, els arbres d'aquesta banda. Sembla, per un moment, que tot està perdut, que el foc saltará la barrera i

«Un núvol roent, precedit d'un terbolí d'espurnes, planeja ja al damunt d'ells».

anorrearà la resta de bosc i el poble sencer. Són instants de lluita desesperada. Tothom es mou com a bojós, o millor, com a dimonis ensutjats i fumejants en aquell infern de llum rogenca.

Tot d'un plegat, el gregal s'atura i, després d'uns inacabables minuts, comença a bufar un suau garbí, en sentit contrari.

Hi ha un moment de silenci expectant. Després, aquella gernació de gnoms espellifats, de cares humanes, esclaten en un gran i únic crit de «Visca», amb

grans rialles de dents blanques en cares negres, car han vençut l'hidra de mil caps, i han salvat el poble.

Tot d'una, en Jordi i en Ricard es veuen envoltats d'una rotllana de gent que els abraça i feliciten.

—Bé, xicots! Heu lluitat com a lleons, vosaltres que sou forasters i teniu menys obligació que nosaltres. Heu donat l'exemple!

El cafeter dóna, somrient, una ampolla de llimonada fresca a cadascú, i els diu:

—Beveu, forasters! Paga la casa! Ben segur que heu perdut el cotxe d'avui;

però tindreu hostal de franc!

Ja va caient la nit quan, deixant uns escamots de vigilància, pugnen als camions i tornen cap al poble; els dos xicots hi van capficats, i no veuen que el sargent de la guàrdia civil, un veterà reenganxat, de bigoti gris, els guaita interessat fa bella estona i, bruscamment els diu:

—Veo, muchachos, que ya os han curado las quemaduras! Por cierto, me han dicho que habéis luchado como desesperados contra el incendio!

I amb una maliciosa rialla de rabosa que li arruga tota la cara, afegeix:

—Cualquiera diría, al veros, que os creéis, vosotros, los culpables!

I en veure l'expressió d'astorament dels dos nois, se'ls mira de fit a fit, i afegeix, murriesc:

—Y eso no puede ser, porque me he enterado de que vosotros veniais del Puig, y el fuego empezó a nueve kilómetros de allí. Han encontrado carbonizado al pastor de Pleta Gran, que debió quedarse dormido, anoche, con el fuego encendido!

En Jordi i en Ricard, es miren furtivament i un pregon sospir d'alleujament els puja del pit; se'ls ha acabat el turment; però, aquesta lliçó, no l'oblidaran mai més. Caldria que els deixats, els negligents, els descურats, els incivils i els principiants de ciutat, veiessin alguna vegada aquesta destrucció, allò que hi resta quan ha passat el foc, els espectres dels arbres, els nius carbonitzats, les bestioles cremades, l'espessa catifa de cendra i carbonet, l'esborronador silenci i aquella maleïda negror de les calderes de l'infern!

De segur que els dos joves mai més no abandonaran un bivac o un campament sense assegurar-se del tot que s'han comportat com a veritables muntanyencs.

RENUNCIACIÓ

Tanmateix, tu podràs tornar, Lluís. No és ta darrera nit de muntanya. Per a mi, sí! Dimecres salpa el meu vaixell, i qui sap si tornaré. És possible que aquest sigui el meu darrer bivac.

AGUSTI FAUS. «De cara a la muntanya» Cap.I

És, aquesta, la narració, en prosa vulgar, d'un fet real; d'un esdeveniment

sense ressonància; d'una cosa mínima, plena de la sublim poesia del sacrifici i de l'elevat perfum de la renunciació; d'un fet silenciós que és una de les coses més emocionants i impressionants que he viscut.

Encara que, per discreció i respecte, no citaré noms ni certes circumstàncies, sí que puc situar el fet en l'espai i el temps; fou la nit del quinze d'agost de 1952, a la Jaça dels Prats, sota la cara nord del feréstec Pedraforca, que aixecava per damunt de la nostra petitesa l'amenaça muda de la seva enorme massa corallosa.

Ara, vint-i-vuit anys després, em sembla, aquell, un any intranscendent.

Bramulava la guerra a Corea; Churchill i Marshall havien assolit els Nobels de Literatura i de la Pau; pujava a president Eisenhower i reelegien Perón; havia mort Jordi VI, i la seva filla Elisabeth el succeïa al tron d'Anglaterra. Feia setanta-cinc dies justos que l'expedició suïssa a l'Everest havia tornat amb l'amargor digna dels perdedors nobles, deixant el cim inviolat, i sofrint Lambert de greus congelacions.

I, en la setmana anterior als fets que relatarem havien aparegut les primeres fotografies de l'ocupació xinesa de Lhasa, amb grans pancartes: l'efigie de Mao Zedong el peu del formós palau del Potala, i els primers tancs que

patrullaven pels carrers de la santa capital del Tibet, en un marc de formoses i esplendents muntanyes.

Érem al refugi Estasèn i, després del sopar, s'havia organitzat un bulliciós foc de campament al davant mateix; prop de mitja nit, la gent es retirà a descansar, i el meu amic Lluís i jo, restàrem asseguts, car era l'única oportunitat del dia per gaudir d'un moment de quietud.

També s'hi havien quedat «ell» i el seu silenciós company, sens dubte amb la mateixa intenció. A ell el coneixíem poc, i el rostre del company restava a l'ombra. Jo l'havia saludat en algun concert, a Barcelona, i potser en algun hotel de La Molina. Però sabíem, en Lluís i jo, que duia un cognom aristocràtic, que era jove, ric, de carrera brillant, amb excel·lent reputació; un home afortunat, en resum, i amb el noble additament d'ésser un bon muntanyenc i un encara millor esquiador.

Jo tenia la seva alta silueta al davant, a l'altre costat de la foguera; la conversa anà minvant fins que ens aixecàrem tots quatre i, redreçant el cap, ens arrengreràrem en muda contemplació de l'ombrívola i grandiosa cara nord. A la nostra esquena, el foc havia passat suaument del groc al carmesí, de l'escarlata al roig cirera i del tió al gris cendre, esquitxat amb les puntetes roentes de les brases agonitzants.

I quan nosaltres, després d'una salutació cortesa, ens disposàvem a retirar-nos, ens parlà quietament, tot dient-nos:

—Quedeu-vos un moment encara, amics, i acompanyeu-nos, us ho prego! Necessito la vostra companyia perquè, aquesta nit, és el meu comiat de la muntanya; especialment, d'aquesta muntanya!

I, aleshores, amb senzillesa aclaparadora, arribà l'explicació. En plena glòria de joventut, salut i poder, un home s'acomiadava del món i del que ell i nosaltres més estimàvem del món material: de la muntanya. Perquè s'havia ordenat sacerdot jesuïta uns dies abans, i s'embarcava, a Barcelona, quaranta-vuit hores més tard, cap a Sud-Amèrica, destinat a l'Alt Amazones, com a missioner.

Astorat, vaig comparar la meua petitesa d'home vulgar, egoïsta i afectat d'aquest baix món de quimeres, baixeses i enveges, amb la visió de penalitats, perills i privacions en un món d'immensa voracitat, asfixiant i cruel, de tuparis nus, de piranyes carnívores en tèrboles aigües de rius immensos, i de jibars cruels que reduïen un cap humà a la grandària d'una poma.

I ell no donava cap importància al seu gest! Ens digué que calia cercar finalitat a una vida que Déu li havia lliurat plena de possibilitats, i que, dedicar-se a viure i a vegetar, no li era prou.

Però quan, en la foscor, mirà de nou la negra muralla, la seva veu es trencà; i comprenguérem l'enormitat del seu sacrifici. I, així, en una hora i mitja escassa, fonamentàrem una amistat muntanyenca, plena de respecte i de comprensió, curulla d'admiració per part

nostra.

Encara avui, quasi trenta anys després, quan vaig a la Jaça dels Prats, m'aturo silenciós en un lloc del prat, davant del refugi. M'envolta la gatzara i l'esvalot de la gent que omple el xalet i aquells voltants; mes aconseguixo d'abstreure-me'n i d'imaginar-me que hi estic sol. En aquell raconet del prat, avui trepitjat i marcit, vaig agenollar-me aquella nit quan, en dir-nos que se n'anava molt de matí, abans de separar-nos, ens acomiadàrem i li demanàrem la seva primera benedicció de sacerdot.

Ens la donà i digué:

—Que Déu totpoderós us protegeixi, amics! En el nom del Pare, del Fill i de l'Esperit Sant!

I només jo sé, avui, on és aquell pam quadrat del món fascinant i bellíssim de la muntanya berguedana, aquella parcel·la estimada d'on em vaig alçar, impressionat, tot recordant el «Cantar de Mio Cid», quan l'heroi s'acomia de doña Ximena i les filles, per anar cap al desterro:

A Dios vos encomiendo,

E al padre espiritual

Agora nos partimos:

Dios sabe el adjuntar.

Han passat molts anys i he pensat moltes vegades en tu, amic d'una hora, i he sentit fred en considerar la teva renúncia, el sacrifici que sols pots comprendre qui et veïé, aquella nit, dir adéu, amb llàgrimes als ulls, a les muntanyes que estimaves amb una intensitat quasi dolorosa. Tu canviaves un món per altre... I, quin canvi, Déu meu!

«Érem al refugi Estasèn (15 d'agost de 1952) i, després de sopar...» (Foto: A. Jolis).

Nota de la Redacció

Aquestes emotives ratlles, nosaltres ho podem dir ara, es refereixen al soci del Centre i membre actiu del CADE, Jordi de Sicart, escalador destacat a Montserrat, al Pedraforca i al Pirineu, i membre de la primera comissió editora del recordat «Boletín de la Sección de Montaña y CADE», de l'any 1948, iniciador de l'actual MUNTANYA.

També fou membre de la comissió, presidida per Lluís de Quadras, per construir i aixecar la Creu d'Aneto (agost 1951). Durant els dies 4, 9, 11 y 12 d'aquell mes d'agost, trobem en Jordi de Sicart per la glacera d'Aneto, ajudant la gran tasca col·lectiva de pujar i aixecar la creu a dalt del cim.

Un any després, en Sicart canviava de vida i ens deixava. Ell, des d'un apartat i pobre llogaret de Bolívia, recorda les nostres muntanyes i els amics que restàrem ací, de la mateixa manera que els amics, malgrat els anys que van escolant-se, continuen recordant-lo en les seves excursions, tal com ho ha expressat en Josep Maria Villalba.

Aquests dos cercles, situats a la capçalera de la vall de Cardós, convergeixen a l'estany de Romedo de Baix, al qual s'arriba per una transitable pista de muntanya.

El cercle de Romedo queda tancat i separat de França pels pics de: Tuc del Cap de l'Estany de Certascan (2.601 m) al N; els de Colatx (2.568 m) i de Turguilla (2.527 m) al N; i el Roig (2.436 m) al NE i a la divisòria amb el cercle de Guiló.

El cercle de Guiló ho està per l'esmentat pic Roig, al NO; els pics de Guiló (2.552 m) i Cap de Guiló (2.615 m), al N; i els de Tres Comtes (2.671 m) i Tuca de Salibbarri (2.537 m), al NE i a l'E, respectivament.

Els cims del cercle de Guiló són, potser, més interessants que els de Romedo; però el fet de llur proximitat i la facilitat dels d'aquest darrer cercle amb van moure a unir-los tots en una sola travessia.

Tots aquests cims, tret del pic Roig i de la tuca de Salibbarri, els havia anat fent al llarg d'uns quants anys; per exemple, els primers foren els de Colatx i Turguilla, l'any 1970, i els darrers el tuc del Cap de l'Estany i el pic de Guiló, l'any 1980.

El dia 20 d'agost de 1982, a dos quarts de set del matí, amb les primeres clarors del dia, ja em trobava vorejant l'estany de Romedo de baix, de camí vers el coll de Colatx, i tot passant, de primer, pels bonics estanys de Romedo de dalt, Senó (amb una illa quasi tan gran com el propi estany) i Colatx.

Des d'aquest últim estany, situada a 2.209 m, la pujada al coll és fa sense camí i per pendents herbosos bastant forts.

El coll de Colatx, a 2.416 m, és molt ample; però normalment hi arribarem per dos punts determinats: un, situat més a llevant, al peu del pendent que mena al pic de Colatx; l'altre, més a ponent, i situat al peu de l'aresta que mena al tuc del Cap de l'Estany.

La meua idea primitiva era la de començar a carenejar el cercle de Romedo pel pic de Colatx, i per això vaig pujar al coll situat més a llevant; però en arribar-hi, a un quart de nou, em van entrar ganes d'anar al tuc del

CERCLES DE ROMEDO I DE GUILÓ

Josep de Tera i Camins

Pic de Guiló, des del coll de Guiló; al fons, a l'esq., el Cap de Guiló; i, a la dreta, el pic dels tres Comtes. (Foto: Josep de Tera.)

Cap de l'Estany, car així podria fer la volta completa i, de passada, també podria contemplar l'estany de Certascan.

Havent deixant la motxilla al coll, i carregat només amb la màquina de fotografiar, vaig anar-me'n vers l'esmentat Tuc; vaig travessar de primer el coll de ponent (on hi ha una petita bassa, però de mides considerables si tenim en compte que és en un coll); i després, per la fàcil aresta i tot seguint els rastres d'un corriol «internacional» (car tant aviat entra a l'Arieja com és al Pallars), arribava a tres quarts de nou del matí al Tuc del Cap de l'Estany de Certascan, de 2.601 m.

Completava així la pujada al Tuc per les tres arestes que hi menen (vegeu MUNTANYA n.º 717, pàg. 510); però la panoràmica, aquesta vegada, era bastant magre, car els estanys de Romedo quedaven a contrallum; el de Certascan estava en un nivell molt baix, i quasi feia pena; acostumat a veure-hi

Estany de Senó, des del pic de Colatx. (Foto: Josep de Tera.)

Pics de Colatx i Turguilla, des de l'estany de Punturri. (Foto: Josep de Tera.)

força neu, el cercle de Certascan aquesta vegada estava descarnat, i tan sols hi havia petites congestes; per acabar-ho d'adobar, en el vessant francès un mar de núvols baixos ho tapava tot, i tan sols hi sobresortien les puntes de les muntanyes més altes.

Amb deu minuts vaig donar per acabada la meva estada dalt del Tuc i, pel mateix camí, tornava al coll de Colatx a recollir la motxilla; i a un quart de deu ja començava la pujada a l'esvelt cim de Colatx, de 2.568 m, al qual arribava a prop de tres quarts de deu.

D'aquest cim, els plànols francesos en diuen «punta de Rabassera», i li donen una alçada de 2.631 m.

Del vessant francès, és remarcable el fort desnivell que hi ha fins a l'estany de Réglisse, a 2.098 m d'altitud: des del cim estant, sembla que amb una mica d'empenta podríem fer-lo servir de «trampoli» per sumergir-nos a les aigües de l'estany.

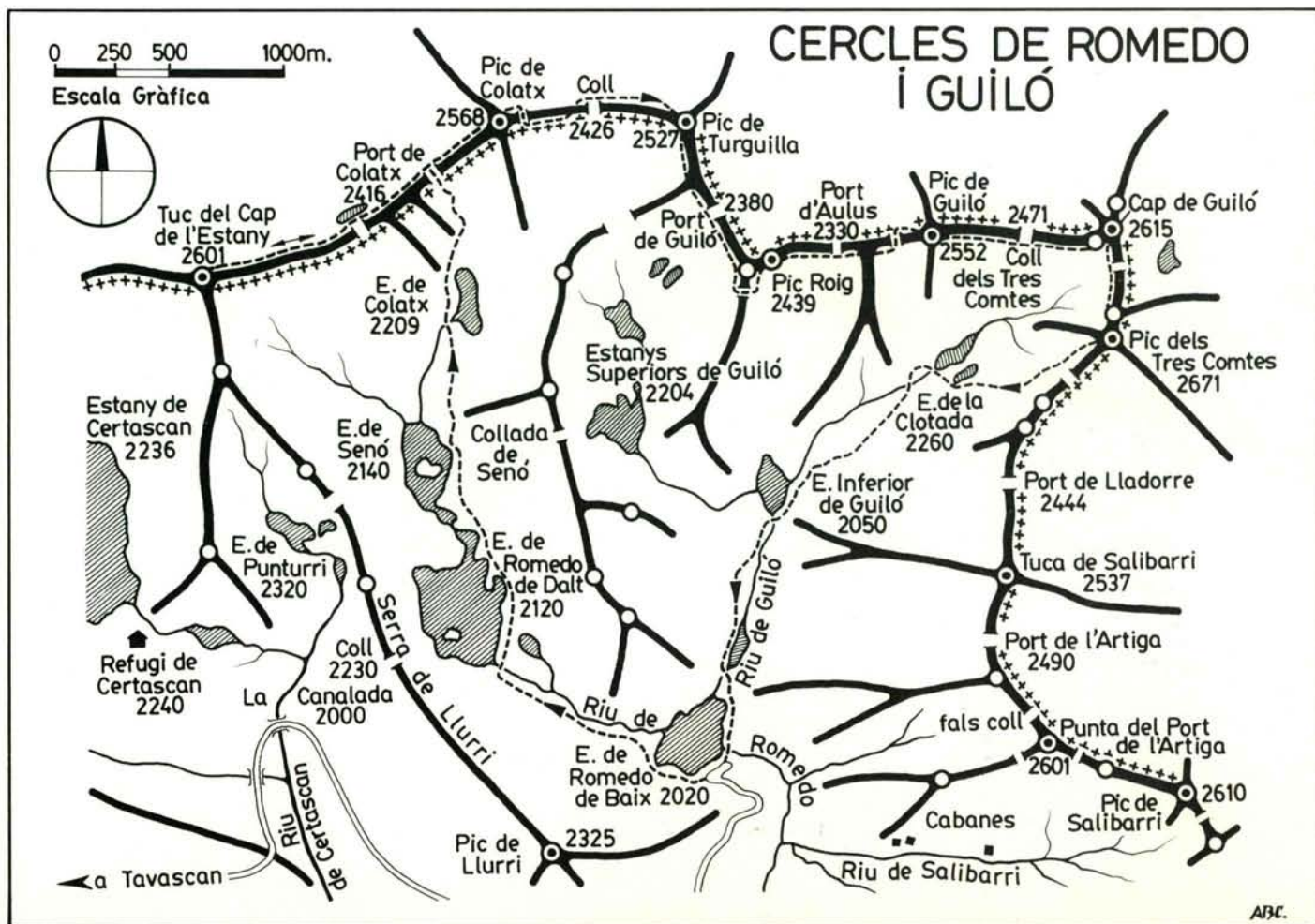
Per la seva dominant situació a la capçalera del cercle de Romedo, des del cim es pot gaudir d'una bella panoràmica dels estanys d'aquesta conca i dels de Guiló, que ja és

comencen a veure.

El sol anava escalfant les boires de l'aiguavés francès. Al moment de deixar el cim, a les deu, els primers fils de boira corrien ja pel damunt de l'estany de Réglisse, després d'haver estat una llarga estona jugant a tapar i destapar el d'Aston, situat una mica més avall.

El descens al coll que hi ha entre el pic de Colatx i el Turguilla no és tan fàcil com les pujades al Tuc del Cap de l'Estany i al Colatx, ja que, només en deixar el cim, una petita bretxa m'avisava que cal dedicar-hi més atenció.

Els desnivells, però, són curts; i

malgrat les petites dificultats, que et fan canviar sovint de vessant, aviat arribes al coll, de 2.426 m.

Aquest coll està format per uns blocs de pedra d'unes dimensions extraordinàriament grans, i és el pas obligat per anar des dels estanys de Romedo al francès pic de Serón, unit al Turguilla per una llarga i accidentada carena.

Els cent metres de desnivell que ens separen del cim de Turguilla transcorren íntegrament per territori francès, aprofitant de primer uns pendents herbosos, per acabar grimpan per uns blocs de pedra que menen al fil de l'aresta, molt a prop del cim.

El cim de Turguilla, de 2.537 m, té una panoràmica limitada sobre els estanys de Romedo, perquè només es veuen els de Colatx, Senó i, molt parcialment, el Romedo de dalt, mentre que es dominen perfectament els dos estanys superiors de Guiló.

L'estada dalt del cim va resultar pràcticament nul·la, perquè a una panoràmica inferior a la del Colatx, s'hi afegia el comportament de les boires de l'aiguavès francès, que començava a no agradar-me gaire, ja que anaven pujant lentament.

A tres quarts d'onze ja baixava vers l'ampli coll de Guiló, a 2.380 m, un

descens que no presenta cap dificultat, així com tampoc en presenta la curta pujada vers el pic Roig.

Aquest cim, de 2.439 m, és el vèrtex d'unió de les conques de Romedo i de Guiló a la ratlla divisòria. Des del coll de Guiló té un aspecte aspre, i sembla difícil de pujar-hi, perquè se'n veu el vessant nord, que és molt vertical; però, pel sud, és una suau muntanya herbosa, menys l'aresta O, que és molt trencada. I el cim, on arribava a un quart de dotze, està format per un roquer amb grans blocs.

La seva curta alçada no permet gaires «floridures» panoràmiques; només es pot dir que, per primera vegada, es veu tota la conca de Guiló, i que el pic de Guiló se'n presenta sota una perspectiva molt esvelta.

Les que sí que feien «floridures» eren les boires, car des del pic Roig vaig poder contemplar un fenomen ben curiós. Les boires que tapaven tot el vessant francès, i que anaven pujant lentament, de sobte van desaparèixer i només va quedar-ne una petita mostra enganxada a la base del pic de Guiló. Per uns instants vaig pensar que havia tingut sort i que, a partir d'ara, també em faria un dia preciós pel vessant nord.

Greu equivocació, ja que, de la mateixa manera que havien

desaparegut, van tornar a aparèixer, però ara amb molta més intensitat i tapant completament tot l'aiguavès francès fins a dalt mateix dels cims, de tal manera que tot el vessant nord semblava el fumejant cràter d'un volcà.

Amb aquest temps tan insegur, vaig baixar fins al coll d'Aulus, a 2.330 m, i vaig entrar de ple al cercle de Guiló. Emprant un simil estudiantil, el cercle de Romedo havia estat un repàs de temes anteriors; i ara, el de Guiló, era «entrar en matèria».

La pujada al pic de Guiló no és difícil, però és una mica laboriosa; vaig poder-hi pujar perquè ja hi havia anat una altra vegada. Les boires fumejants, en lloc de fondre's com tantes vegades ho fan en entrar en territori pallarès, van començar a baixar, i a tapar-ho tot, fins a l'estany de Romedo de Baix, sense trobar cap mena de resistència per part de les pressions mediterrànies.

Vaig començar a pujar al pic de Guiló amb l'esperança que, després d'una curta lluita, les boires tornarien a recular fins a la línia fronterera.

Aquesta ascensió es pot dividir en dues parts: la primera, consisteix a anar guanyant alçada per diferents terrasses de grans blocs o per petites tarteres pel vessant de Guiló, o sud, i després per una molt marcada i visible (si no hi ha boira) canal que porta amb una petita

Cercle de Guiló, amb els estanyets del seu nom, des del pic de Guiló. (Foto: Josep de Tera.)

grimpada fins al fil de l'aresta; allí comença la segona part, que transcorre íntegrament pel vessant francès o nord, pel qual es continua pujant, de vegades per uns curts pendents herbosos i d'altres grimpant per unes curtes canaletes, sempre molt a prop de l'aresta, fins arribar al pic de Guiló, de 2.552 m, després de superar els últims metres pel fil mateix de la cresta.

El cim és molt estret, però bastant llarg; i encara hi ha les restes d'un pal indicador que hi devien haver instal·lat

fa un grapatet d'anys (suposo que al mateix temps que els que hi ha al pic dels Tres Comtes, a la punta del port de l'Artiga i al cim de Broate, car tots quatre són de les mateixes característiques i aproximadament estan en el mateix estat ruïnós).

En arribar-hi era un quart i cinc minuts d'una, i la boira no havia reulat ni un sol centímetre; d'aquesta manera, com a panoràmica, només es veien les quatre pedres més properes, en un angle de 360° i en un radi d'uns 10

metres.

Per l'anterior vegada que vaig ser-hi, puc dir que és molt bonica la perspectiva sobre l'estanyet de la clotada de Guiló, normalment mig glaçat, i del pic dels Tres Comtes, amb la seva atractiva aresta N, que era el meu objectiu final, si el temps m'ho permetia.

Vaig romandre un quart d'hora a dalt del cim; i, com que havia de baixar-ne per algun costat, vaig optar per fer-ho per l'aresta E, que mena fins al port dels Tres Comtes, i allí, si el temps continuava igual, m'esperaria una estona abans de prendre una decisió definitiva.

Aquesta aresta no l'havia feta mai; però, afortunadament, no té cap mena de dificultat, i tot el descens transcorre pel vessant de Guiló.

El port dels Tres Comtes té una alçada de 2.471 m, i vaig arribar-hi a la una menys deu minuts. Disposat a esperar-me fins que el temps millorés, vaig buscar-me un lloc a recer del vent fred que empenyia les boires vers el sud; i allí van anar passant els minuts.

La visibilitat era sempre igual; de vegades, la boira s'aclaria una mica, però mai no arribava a veure's el pic de Guiló o el Cap, i això que aquest últim el tenia molt a prop.

Anava allargant l'espera, perquè tenia la secreta convicció que el temps s'arreglaria, ja que el mal temps, en aquesta regió, difícilment ve del nord, i estava bastant clar que només eren boires, perquè s'endevinava perfectament on era el sol.

Eren gairebé tres quarts de dues

Estany de Romedo de dalt; al fons, a la dreta, el Tuc del Cap de l'Estany. (Foto: Josep de Tera.)

quan va semblar-me veure, entre la boira, la fantasmagòrica silueta del pic de Certascan; no havia tingut temps de reaccionar, i la boira ja s'havia esvanit i el sol tornava a brillar amb intensitat.

Sense pensar-m'ho dues vegades, vaig carregar-me la motxilla per enfilarme ràpidament al proper Cap de Guiló, de 2.615 m, on arribava a les dues menys cinc minuts de la tarda.

La pujada en aquest punxegut cim transcorre íntegrament pel vessant de Guiló, tot contornant la cresta; els últims metres són bastant drets i s'ha de grimpar una mica per arribar-hi.

El cim és un nus orogràfic: vers el nord en surt una llarga cresta que arriba a alçades superiors a les de la carena divisòria, entre les que destaquen els 2.700 m del pic de Puntussan.

El cap de Guiló té una atractiva pared NO, completament vertical i íntegrament a dins del territori francès.

Ara, la boira anava i venia, demostrant que el temps seria insegur durant tot el dia; per això vaig baixar ràpidament del cim, fins al coll que el separa del pic dels Tres Comtes.

Aquest coll té una alçada de 2.550 m, i la devallada no presenta cap mena de dificultat.

Continuant amb el similitud estudiantil, la pujada al pic dels Tres Comtes, per l'aresta N, és «l'examen final».

Feia temps que volia fer aquesta aresta. I, en el fons, era aquesta la raó per la qual havia allargat l'excursió fins al final, malgrat el mal temps que m'anava acompanyant.

Aquesta aresta és una llarga grimpada, amb passos de II, que s'han de superar pel fil de la cresta, tot baixant continuament a petites bretxes i remuntant després per curtes canals;

alguns passos es poden estalviar anant per l'aiguavés francès, però les dificultats no disminueixen fins a arribar a un avantcim, on l'aresta es torna planera i de grans blocs, fins que assoleix el pic dels Tres Comtes, de 2.671 m.

Havia emprat trenta-cinc minuts per anar del Cap de Guiló al pic dels Tres Comtes. No sé si, en realitat, és molt o poc temps; només sé que era una lluita (per allò que desitjava fer) contra el temps (que semblava no voler-m'ho deixar fer).

Una nova i curta clariana al mig de la boira va permetre'm de fer algunes fotografies dels vessants sud i oest; és a dir, des dels estanys de Romedo fins el pic de Certascan, perquè pel nord i per l'est feia molta estona que no es destapava.

Amb aquesta clariana vaig poder veure que, al damunt de la boira, ja no hi havia el cel blau, sinó que hi havia uns núvols negres que semblaven insinuar-me que ja n'hi havia prou, de jugar amb el temps.

Conec molt bé el descens directe fins a l'estanyet de la clotada de Guiló: per això no em feia por la boira; però, ara, la perspectiva d'una tempesta ja eren figures d'un altre paner.

A tres quarts de tres deixava el pic dels Tres Comtes i empenia la baixada per una canal que mena directament a la base del cim.

Aquesta canal és com un embut: al començament és molt ample, i va estrenyent-se paulatinament fins arribar a ser molt estreta als darrers metres, i desembocar a la tartera de la base del cim.

Malgrat l'estretor i la inclinació dels darrers metres, la canal no presenta

cap mena de dificultat, ni de baixada ni de pujada.

Recordava que, ara, era necessari flanquejar per sota la cresta, en direcció S, fins arribar a sobre la vertical dels dos estanyets de la Clotada de Guiló. Em calia una nova clariana per tal de saber fins quan havia d'anar flanquejant, perquè corria el perill d'estar fent-ho fins el port de Lladorre.

Anava, doncs, flanquejant a poc a poc, procurant no baixar massa per no embolicar-me per les llastres que tanquen el cercle de Guiló, i també per no passar de llarg els estanyets. Finalment, una breu, però suficient, clariana va permetre'm de veure que quasi ja era al damunt dels esmentats estanyets. Un petit retrocés per sortir d'un indret molt vertical va servir-me per anar a cercar el bon camí.

A dos quarts de quatre arribava al petit estanyet superior de la Clotada, quasi sempre glaçat; i, immediatament després, a l'estanyet de la Clotada de Guiló, a 2.260 m.

Havia deixat endarrera totes les dificultats, i ara només calia baixar, dins de la boira i sota una pluja finíssima, fins a l'estany inferior de Guiló per retrobar un camí ben marcat, una «espècie» de la qual quasi ja no em recordava.

Amb vint minuts més arribava a l'esmentat estanyet, a 2.050 m, després de baixar del de la Clotada, tot deixant el torrent sempre lluny i a la dreta.

Finalment, pel trobat i desitjat corriol arribava a la resclosa de Romedo, a les quatre i deu minuts de la tarda, i tancava així una circumvalació pels cercles de Romedo i Guiló que hauria pogut ser molt bonica, però que, per culpa de la climatologia, no em va deixar aquell regust de satisfacció que et deixa una bona excursió, acompanyada pel bon temps.

* * *

Resum dels horaris efectius de la travessia (per no allargar-me més, i pel fet que alguns descensos són realment curts, de cinc o deu minuts, els horaris aniran generalment de cim a cim):

De l'estany de Romedo de Baix al port de Colatx: 1 h. 20'.

Del port de Colatx al Tuc del Cap de l'Estany: 25'.

Del Tuc del Cap de l'Estany al pic de Colatx: 40'.

Del pic de Colatx al de Turguilla: 35'.

Del pic de Turguilla al pic Roig: 25'.

Del pic Roig al port d'Aulus: 10'.

Del port d'Aulus al pic de Guiló: 35'.

Del pic de Guiló al cap de Guiló: 30'.

Del cap de Guiló al pic dels Tres Comtes: 35'.

Del pic dels Tres Comtes a l'estany de Romedo de Baix: 1 h. 20'.

Total: 6 h. 35'.

LA MUNTANYA BLANCA

Josep Pagans

«Mont Blanc», paraules gairebé màgiques pels qui ens hem empassat molta literatura sobre el ja mític massís de Chamonix, però que encara no el coneixem. Quan en Jordi Sastre em va proposar la idea de fer una ascensió al cim més alt d'Europa, em vaig sentir entusiasmat i un pèl inquiet alhora. Tot hi haver fet algunes sortides als Alps, la meva activitat muntanyenca s'ha desenvolupat principalment al Pirineu.

Després de fer unes quantes sortides d'entrenament, de primer amb esquís i, després, a peu, el 28 de juliol sortim, amb dos companys més, cap a Chamonix. Arribem a Les Houches a mitja tarda, amb un temps amenaçador.

Mont Blanc des de l'Aiguille de Midi. (Foto: J. Pagans).

Ens instal·lem al càmping, acollidor i senzill, de Bellevue. L'endemà fem la visita de rigor a Chamonix: queviures, fotos i butlletí de la «météo» a la *Maison de la Montagne* que, per cert, ens anuncia mal temps pel dia que hem previst de fer l'ascensió. Discutim la possibilitat de retardar la data; però, a la fi, decidim de seguir el pla establert, perquè ja tenim fetes les reserves de lliteres al refugi de Goûter. (A més, els del CAF van dir-nos que, d'això de la «météo», no en féssim massa cas).

El 30, a las 9 del matí, prenem el telefèric de Bellevue, que ens situa a 1.786 m i al costat de l'estació del cremallera TMB que, procedent de Saint-Gervais, puja fins al Nid d'Aigle, a 2.372 m, punt de partida cap al refugi de Tête Rousse. Val a dir que, aquest trenet, és un encant. La visió sobre la glacera i l'agulla de Bionassay es magnífica. A Nid d'Aigle trobem tota mena de gent: turistes, criatures, muntanyencs de totes les nacionalitats carregats amb enormes motxilles.

Per un camí molt ben traçat, en 3 hores de tranquil·la marxa arribem a Tête Rousse, on pensem fer nit. De fet, molta gent puja directament de Nid d'Aigle al Goûter, però creiem que una mica d'acimatació no anirà gens malament. El refugi de Tête Rousse, a 3.167 m, és bastant més antic que el de Goûter, més petit i també més acollidor. Disposa

Aresta de Les Bosses. (Foto: J. Pagans.)

d'un menjador agradable i molt ben situat (amb bones vistes a les vessants de Bionnassay) on val la pena de prendre café i passar la tarda tot xerrant amb els companys. Cap el tard, veiem comparèixer una colla d'alpinistes de Sant Celoni, molt animats i amb la mateixa intenció que nosaltres.

L'endemà, 31 de juliol, i sense presses, pugem cap al refugi de l'Aiguille de Goûter. La pujada és forta, però molt ben marcada. És un camí molt concorregut i cal tenir compte amb els rocs que, de tant en tant, cauen de dalt; fins i tot, algun tram és protegit per cables fixos. Un xic de grimpada treu monotonia a la marxa. El refugi de Goûter, a 3.817 m i amb una situació privilegiada, ens ofereix una espectacular visió de la vall de Chamonix. El millor entreteniment per passar la tarda, allí dalt, és repenjar-se a la barana de la terrasseta i anar mirant com puguen les cordades procedents de Tête Rousse.

(Allí vaig adonar-me de la gran diferència que hi ha entre la manera de pujar dels guies i la de la resta d'alpinistes. Dic això, perquè em va sorprendre la manera de fer d'un home d'uns cinquanta anys, que pujava encordat amb dos més al darrera d'ell. Ben aviat vaig copsar que era el guia. Un ritme lent, segur i constant com un rellotge. Portava els dos clients, un d'ells bastant esgotat, amb una gran

paciència, afectuosament. En arribar a dalt, em va saludar amb un somriure amable, d'una gran noblesa. Haig de confessar que la visió d'aquell home, a qui segurament no tornaré a veure més, em va commoure.)

Cap al tard, espesses nuvolades embolcallen el refugi, i les prediccions de la «météo» comencen a complir-se. Al cap de poca estona, es desferma una tempesta elèctrica, acompanyada d'una forta calamarsada que els cops de vent fa petar contra les parets metàl·liques del refugi. Després, tota la nit nevant. Al matí següent, el mal temps continua, i bastantes cordades tiren cap avall, tot i que el camí de baixada, amb el gruix de neu nova, presenta unes condicions bastant perilloses. Amb els companys decidim de restar un dia més esperant una millora de temps. Jo començo a notar l'alçada: mal de cap i nàusees; però això no impedeix que, pels volts de les 11, aprofitant una aclarida, sortim a estirar les cames. La magnífica situació del refugi permet, l'estiu, d'arribar-hi de baix sense grampons, i sortir en direcció al Mont Blanc amb els grampons posats. El temps millora notablement a mesura que anem pujant per les nevades vessants del Dôme; i, en un moment donat, en què el pendent declina, se'ns presenta el gran espectacle: l'ample coll del Dôme amb el refugi-bivac Vallot a

que decideixen de pujar al cim avui mateix. Nosaltres no ho veiem massa clar, atesa l'hora tardana i l'estat de la neu, i decidim de tornar cap al Goûter. Tot baixant, m'aturo a fer unes fotos dels séracs que es desprenen del Dôme i, quasi sense adonar-me, em trobo enfonsat en un forat amb neu fins al pit; miro enrera, i m'adono que estic al límit d'una esquerdada que s'obre uns cinquanta metres més avall. Per aquests indrets, encara que semblin senzills, cal anar sempre encordats i vigilar la direcció de les esquerdes. La tarda, al refugi, passa tranquil·la, i el bon temps ens permet de gaudir una espectacular posta de sol entre els suaus tels de boira que van pujant procedents de Tête Rousse. Després de sopar, intentem dormir unes hores, comprimits com sardines de llauna a les lliteres del refugi.

A les dues de la matinada, el temps es presenta magnífic. Fora del refugi, podem contemplar les llumetes de la vall de Chamonix, a 2.800 m més avall. Una gran estelada s'estén damunt nostre.

Justament amb altres cordades, iniciem el camí que ja coneixem. En arribar al coll del Dôme comença a clarejar i apaguem els llums frontals; una mica més amunt, a la cabana Vallot, fem una curta aturada per tal de fer un mos, i, sense perdre temps, iniciem l'ascensió

glaç) entre filagarses de boira que es van desfent davant nostre. A baix, a la vall, encara és fosc i hi podem distingir clarament les llumetes dels pobles.

Tot plegat és una meravella. Superades les bosses, el pendent perd inclinació, el camí es fa més estret i el vent i el fred augmenten. Aviat quedem enfarinats de neu pols que es fica per tot arreu. Ens creuem amb algunes cordades que ja baixen del cim. Un xicot anglès, d'aspecte molt alegre, com aquell qui no ha fet res, em diu que manquen uns cent metres per arribar al cim. I és així: a les 9 arribem a dalt del Mont Blanc, a 4.807 m. No fa gaire fred (-6 graus); el vent es més empipador. Jo acuso l'alçada amb un fort maldecap i només penso a tirar cap avall, però no em perdo l'ample visió de tots els voltants. Des de el Mont Rosa, al NO, fins a la Barre des Écrins al S, la vista es magnífica. Pel cantó de Chamonix s'endevina la ruta de la travessa del massís (Mont Maudit, Tacul, Aiguille de Midi) una travessa que m'agradaria de fer en una propera ocasió.

Immenses quantitats de neu verge, intacta, donen un aspecte imponent en aquesta banda de la montanya. Després de les fotos d'habitudo (algú ens retrata, als quatre junts) i de menjar quelcom, iniciem el descens. Nova parada a la cabana Vallot i, ja sota un sol de justícia, arribem al refugi de Goûter on, després d'un breu refrigeri i de passar comptes amb el guarda (un xicot molt amable), prosseguim el descens vers la Tête Rousse i el Nid d'Aigle. El trenet TMB i, més tard, el telefèric de Bellevue ens situen en poca estona a Les Houches, on celebrem la nostra joia amb grans xops (gots grandíssims) de cervesa.

Recordaré sempre les sensacions viscudes en aquesta ascensió; sobretot, els darrers 500 m abans d'arribar al cim.

Des del refugi de Goûter. (Foto: J. Pagans)

l'altra banda, l'aresta de *Les Bosses* y el Mont Blanc al fons. A l'esquerra, la superba glacera dels Bossons i, molt avall, el refugi dels Grands Mulets. Penso en Balmat i Pacard que, 200 anys enrera, es van aventurar a pujar per aquests indrets i que, amb un equip arcaic i elemental, van aconseguir de conquerir el cim per primera vegada.

A la cabana Vallot trobem cordades

de la cresta de *Les Bosses*. Aquesta cresta no té cap dificultat tècnica si hom té pràctica a caminar amb grampons; la veritable dificultat és l'alçada: la manca d'oxigen es fa notar i la marxa es fa molt lenta. Pel que veig, no sóc una excepció, perquè tothom puja molt lentament. La sortida del sol ens sorprèn tot just en passar la primera de les bosses (una mena de gep de camell de

DADES D'INTERÈS

Telefèric Bellevue, preu anar i tornar	33	FF
TMB Bellevue - Nid d'Aigle, preu anar i tornar	33,5	FF
Ref. Tête Rousse, dormir (federats)	18	FF
Ref. Tête Rousse, sopar compl.	57	FF
Ref. Tête Rousse, café	8,5	FF
Ref. Goûter, dormir (federats)	20	FF
(es millor fer reserves, però no és imprescindible)		
Ref. Goûter, sopar compl.	63	FF
Ref. Goûter, café	9	FF
Ref. Goûter, cervesa	13	FF
Ref. Goûter, (1 l. aigua neu fosa)	5	FF

Horaris:

Nid d'Aigle - Tête Rousse,	2 h. 30 min.
Tête Rousse - Goûter	2 h. 30 min.
Goûter - Bivac Vallot,	2 h. 30 min.
Bivac Vallot - Mont Blanc,	2 h. 30 min.

ELS GRAUS QUE PERMETEN ASSOLIR LA SERRA MAJOR DEL MONTSANT DES DE LA MORERA

Ramon Quadrada i Ornos

Aquest article és una col·laboració al cicle d'excursions «EL MONTSANT, D'EST A OEST» que, al llarg de la temporada 1983-1984, va recórrer el Montsant, les Muntanyes de Prades i la Serra la Llena, en el qual participaren: l'Associació Excursionista, de Reus; la Secció Excursionista del Centre de Lectura, de Reus; la Secció Excursionista del Club Natació Reus «Ploms»; el Grup Excursionista «Alt Priorat», d'Ulldemolins; i l'Agrupació Excursionista Icària, de Barcelona; amb l'organització del Centre Excursionista de Catalunya.

A més, inclou uns articles referents al grau del Carrasquet, que han escrit Josep Millà, de Vilafranca del Penedès, i Hermenegild Carreté, del C.E.C.

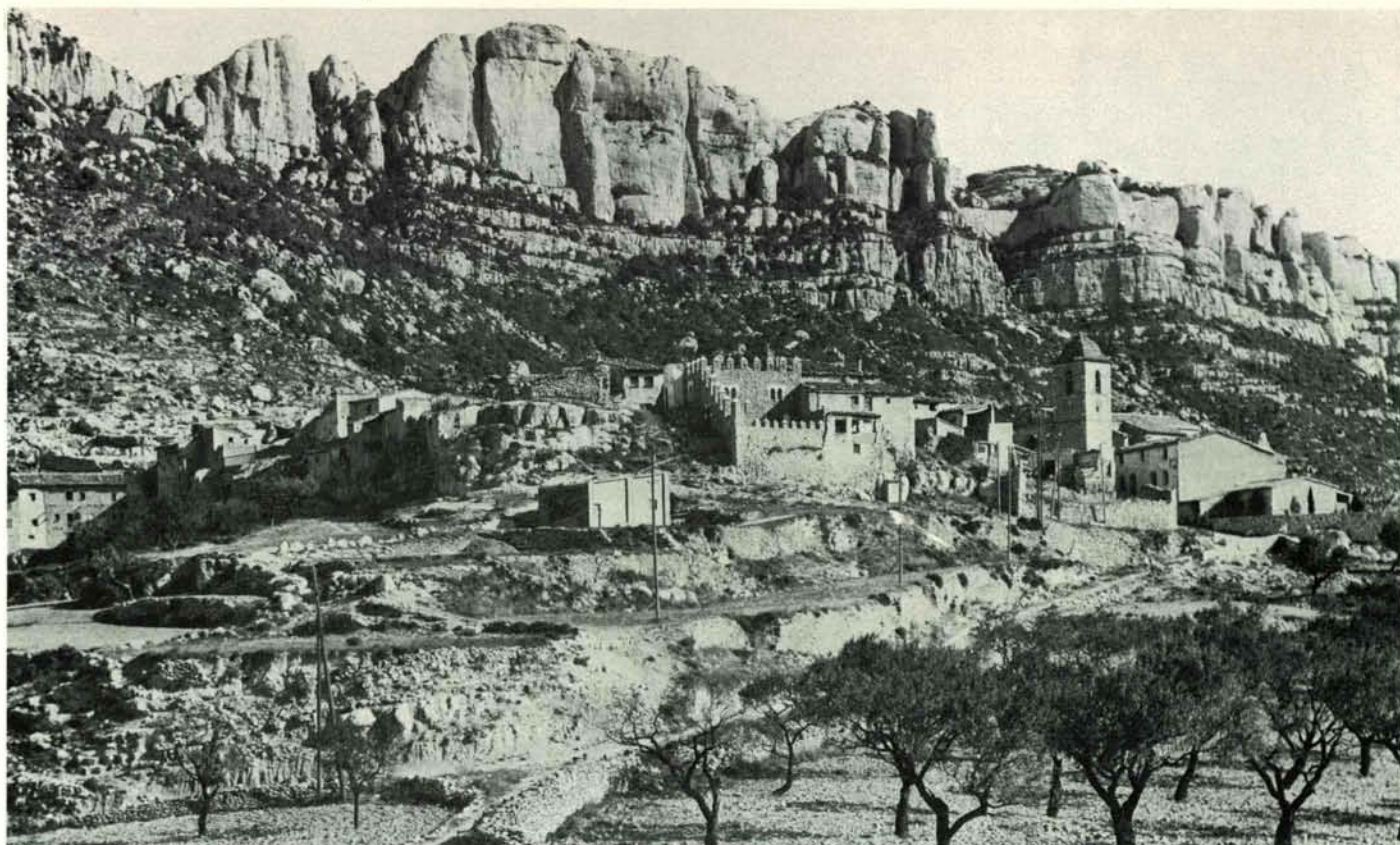
ELS GRAUS

Els graus són passos naturals o treballats que faciliten el trànsit per una costa abrupta o per un mur de roca, generalment desnivellats, i posen en comunicació un costat i altre. Al

Montsant, els graus permeten la superació d'un cingle o de diversos cingles sobreposats. Hom els troba repartits pel compacte cinglerenc exterior de la serra des d'Ulldemolins, passant per Albarca i La Morera, just a les envistes de La Vilella Baixa; i, a l'interior de la muntanya, des d'aquest poble fins altra vegada Ulldemolins, aigües amunt del riu Montsant, per resseguir les barrancades que, des de les parts SO, O, i NO, pugen fins a la serra Major.

Ara bé; no tots els graus montsantins

El poble de la Morera, sota mateix de la Cinglera Major del Montsant. (Foto: Ramón Quadrada)

són iguals. Hom n'hi troba (com el grau Gran a Albarca, el del Montsant a Cornudella, el de la Grallera a La Morera i el del Coll Empedrat entre La Vilella Baixa i Cabassers) que, de cop, ja criden l'atenció pels ben traçats revolts que fan guanyar el pendent, d'una manera tan regular com moderada, per les llosanques que en marginen els límits allí on es tornen voladissos, i per l'enrajolat protector de l'aigua atormentada. En passar aquests graus, ni que avui estiguin bastant malmesos, encara es té la sensació que es transita pel carrer major d'un poble. Són les portes grans del Montsant: les que en altra hora permetien les necessitats d'una comunicació entre els moradors de les viles properes al massís, l'enllaç dels diversos indrets de la muntanya a fi d'atendre el conreu, el tràfec de la fusta i del carbó, i el desplaçament d'una ramaderia de força importància.

Alternant amb els anteriors, també hi ha, al Montsant, i encara amb més nombre, els graus que, mirats des d'un angle pràctic, poden qualificar-se com de segon ordre; per exemple: el del Pas de la Rabassa, de la cova del Corb, del Carabassal, dels Barrots, de l'Agnet, de l'Escletxa, de la Guineu, del Pi, etc., entre altres. Tots aquests graus permeten el pas per indrets tant si són escabrosos com trencats, fins a l'extrem que, en segons quin tram, ben just si s'hi pot moure una persona amb l'ajut de les mans i d'alguna contracció corporal; això es complica perquè el sender que s'hi atansa no és altra cosa que un corriol perdedor i poc definit que, pel damunt d'un gruix de còdols, puja dreturer de cara al cingle i el traspasa, expeditiu. Una tan clara realitat demostra que aquests graus mai no han reunit les més petites condicions perquè aquelles activitats esmentades anteriorment poguessin haver-se'n servit amb satisfacció. En conseqüència, es pot afirmar que aquests graus no són res més que l'aprofitament de certs passos oberts al caprici de la natura, poc reformats (si és que n'estan gens) i només utilitzats com a portes de servei, per facilitar la drecera, si hom anava sense animal ni gaire impedimenta i volia assolir amb rapidesa una propietat de dalt de la serra o una vileta de l'altre costat del Montsant.

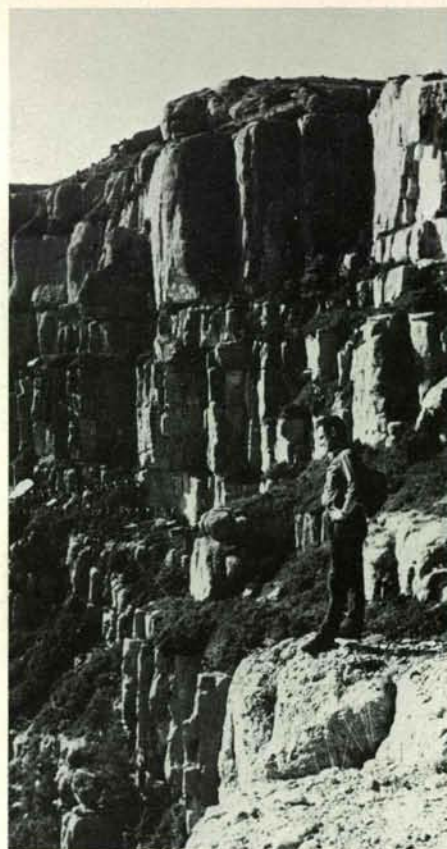
Per contra, aquest segon i abundós conjunt de graus és el de més categoria, excursionísticament parlant. Cadascun d'ells sol oferir un bell dibuix orogràfic, alhora que un superb atractiu derivat d'una valoració, que hom fa des de lluny, d'unes dificultats més o menys reals que haurà de superar així que intenti guanyar-lo. Prenent, pel cas, el grau de l'Agnet, a La Morera, hom en veu la silueta, de conjunt i panoràmicament, molt bella, a la vegada

que és conscient d'un joc de traves que li posaran els cingles, mentre intentarà seguir-ne les dretureres canals. O també el grau de l'Escletxa, en què, una vegada passat l'abalmament de la cova Roja, la senda que hi puja es bressa al caire de dues precàries cingleres, i fa la sensació, a qui va tirant amunt, de fer un Viacrucis de cara al cel. I el grau del Pi, al barranc de la Font de l'Àliga, que presenta la verticalitat més rotunda i sostinguda de tots els graus del Montsant, i que, la primera vegada que hom prova de davallar per ell, ho veu com a impossible, ja que els ulls no encerten a trobar el seguit d'esglaons, de relleixos i de canaletes pels quals discorre el baixador. I, com aquests, podríem referir-nos a molts d'altres de tanta o superior qualitat excursionística.

Els naturals de la comarca batejaren els graus amb l'aigua de la simplicitat, en emprar topònims sempre referits a un particularisme del terreny, al patronímic o àlies del terratinent allegat al grau o al primer que va encertar d'obrir-lo o bé de passar-lo. I, així, no és rar que els noms sonin entenedors i senzills.

Molts del senders que corren pel Montsant resten avui abandonats i perduts sota la brossa o el pedruscall, fent que l'accés a certs graus sigui tan imprecís com perdedor. Tractar de retrobar aquestes senderes i convertir-les en noves possibilitats d'itineraris és una

El Grau del Montsant, per on passa l'antic camí ral que, de Cornudella, puja a la capçada del massís. (Foto: Ramón Quadrada.)

de les oportunitats que ofereix el Montsant. I aconseguir-ho, és sentir l'emoció de fer un nou amic, i l'orgull que el Montsant ens hagi fet un present de novells panorames.

*
**

Escriurem ara, tot seguint un ordre d'orient a ponent, sobre els graus que pertaxen del poble de La Morera, a 743 metres d'altitud, i que permeten d'accedir a la serra major del Montsant. Els graus del Carabassal, del Carrasclet, dels Barrots, de l'Agnet i de Salfores són senyalitzats amb pintades. Malgrat que el foc, que va devastar els vessants montsantins encarats a migdia durant els anys que van des del 1980 al 1982, ha esborrat o dificultat, amb l'ajut de les plujes, diferents trams dels senders que menen als graus, cosa que ha fet imprecís aquest o l'altre tram dels camins, l'experiència i el bon criteri de l'excursionista experimentat farà que tots els graus que descriurem puguin ser transitats sense massa engavany.

EL GRAU DEL MONTSANT

Fou el camí ral de Cornudella a la capçada del Montsant, i només la seva part superior pertany al terme de La Morera. Si algú vol transitar-hi, se li recomana de fer-ho des de Cornudella, que és d'on n'arrenca el camí, encara en bastant bon estat. L'horari, des d'aquesta vila fins a dalt de la serra Major, és d'unes dues hores.

Si hom volia anar a pujar per aquest grau tot sortint de La Morera, també podria fer-ho, però hauria de caminar uns tres quarts d'hora per la carretera, en direcció a Cornudella i, en assolir el mas d'en Racó, pujar a trobar el camí anomenat de la Lliserà, el qual passa pel pla del Janet, on entronca amb el camí que puja de Cornudella; però no és aconsellable aquest itinerari, perquè, a més d'haver de transitar per la carretera, el problema de trobar el pas per la Lliserà i no perdre'l no és gens fàcil.

EL GRAU DEL CARABASSAL

L'any 1972, Josep Porqueres, de cal Rosali, de La Morera, contava al seu familiar, l'escalador i excursionista Josep M.ª Jansà, també descendent d'aquell casal morerí, que, de jove, ell i el seu pare havien assolit en ocasions la serra Major del Montsant, tot pujant-hi per un grau, que només utilitzaven els talladors de fusta, situat als cingles veïns del mas d'en Racó.

Pòster: La Morera de Montsant, amb la Cinglera Major al fons (comarca del Priorat). (Foto: Magdalena Monteverde de Quadrada.)

Josep M.ª Jansà i els seus fills recolliren les indicacions de llur parent i intentaren de localitzar el pas del Carabassal, tot cercant-lo per la part superior de les cingleres suspeses sota els comellars dreterers allegats a la cova Santa. Al primer intent, ja ho aconseguiren, però els calgué guanyar el repeu del grau bo i despenjant-se una quinzena de metres amb l'ajut de la corda. Aquell mateix dia, per a facilitar-hi la pujada i la baixada en les successives curses, els Jansà tallaren una alzina i la col·locaren provisionalment a la vora del pany del cingle, vertical i lleugerament extraplomat, que forma el primer tram del grau. Després marxaren enllà, sense llei de camí; i, amb un descens enutjós, aconseguiren de sortir del laberint de recingles interposat entre el Carabassal i els tres-cents metres de desnivell, comptats des d'aquest fins a l'indret que tenien escollit per atacar l'itinerari des de la part baixa del Montsant. Al mateix temps, amuntegaren pedres orientadores als llocs on el pas era confús o bé compromès.

Així havia estat redescobert el grau del Carabassal; mes, per a ser útil a l'excursionisme, calia posar-lo en condicions.

Dos diumenges després, un altre equip format pel matrimoni Adserà-Verges, i per M.ª Magdalena Monteverde, Ramon Quadrada i Ramon Sabaté, aquest darrer de La Morera,

sortia del poble pel vell i perdut camí dels Fareus, amb la idea d'enllaçar amb una part de la ruta seguida per Josep M.ª Jansà. El grup pogué situar-se al mateix peu del grau, malgrat la boira i la fina pluja que feien lliscadís el paratge. De retorn, posaren fites als punts que els semblaren més encertats per traçar la senda que havia de conduir fins al grau, mentre tots s'adonaven de les grans possibilitats d'aquell sector del Montsant.

D'altra banda, Ramon Quadrada i la seva esposa també havien localitzat el grau del Carabassal per la part de dalt, però sense atansar-s'hi directament des de la vertical de la serra Major, sinó fent-ho des de la Cova Santa, vorejant quasi de pla el barranc dels Racons del Moloner i la cingla del Rodés. Avançant per aquests indrets, barrats per la vegetació i amb una timba de més de cent metres, assolien el propòsit, voltats de topants de gran bellesa i atractiu, sense dubtar a escollir-los com a itinerari d'entrada i de sortida del grau per la seva part superior.

Josep M.ª Jansà, bé que espaiadament, ha treballat quatre anys en l'obra d'acondicionar els diversos cingles pels quals va passant la ruta a mida que hi ascendeix, i ha fet dringar el martell sobre la roca (portat al muscle, junt amb les eines i altres materials que ara ja formen part de l'entranya montsantina), per tal de donar seguretat

als qui vulguin utilitzar el grau. Per la seva part, M.ª Magdalena Monteverde, Ramon Quadrada, i els veïns de La Morera, Ramon Sabaté, Joaquim Figueres, i els germans Joan i Josep March, han procedit a la total recuperació del camí dels Fareus (d'uns dos quilòmetres de llargada i, en molts trams, emboscat o bé perdut) així com a l'obertura de passos als sota-cingles i relleixos, una feina portada a terme sempre des d'una mira purament excursionística. El treball ha estat lent, però la satisfacció d'haver donat al muntanyisme un itinerari del tot inèdit, alhora que molt bell —potser el que n'és més, dels d'aquesta part del Montsant— fa que l'esforç es doni per ben emprat.

Segons explica Josep Porqueres, per superar el grau del Carabassal s'aprofitava una alzina propera al cingle, que servia per recolzar-s'hi. Aquest arbre, ara desaparegut, és el que sens dubte va denominar el grau, per tal com del suro, producte d'una varietat d'alzina, també se'n diu «carabassal». L'alzinar és abundant, tant a l'esquerpa i feréstega recingla on hi ha obert el grau, com al veïnat; i res no hauria tingut d'estrany que aquell exemplar, que feia de pujador, hagués pertangut o s'hagués assemblet al tipus d'alzina surera.

No cal dir que el grau del Carabassal només accepta el trànsit de persones, i encara, amb certes restriccions, càr

L'escalador i excursionista Josep M.ª Jansà, per indicacions d'en Josep Porqueres, de cal Rosalí, de la Morera, localitzà de nou el Grau del Carabassal. (Foto: Ramon Quadrada)

l'itinerari té trams bastant delicats.

Considerant-lo sols excursionísticament, des que es pren el sender que hi porta fins a una hora i mitja després, a les envistes de la Cova Santa, la cursa és una continuada successió de panorames cinglerencs —els millors del Montsant són al terme de La Morera— i de profunditats veïnes i allunyades. En cap altre grau no és tan duradora la sensació de trobar-se hom al regne dels conglomerats, que prenen formes i coloracions més que notòries. Això contribueix al fet que, des d'un angle fotogràfic, l'obturador trobi a discreció temes per a moure's. Les sorpreses que va mostrant el rocam muden tant, alhora que s'avança cap a dalt del grau, com quan hom ja l'ha traspasat.

El grau del Carabassal és aconsellable de fer si hom vol anar vers el costat oriental del Montsant, o si se'n ve; remarqueu, però, que, passar-lo de cara avall, exigeix un xic d'atenció.

Per a dirigir-se al grau del Carabassal se surt de La Morera per la carretera de Cornudella i s'hi camina fins a sobrepassar la Creu Missional, que resta a la dreta. De seguida es veu un bon sender, a mà esquerra, i cal prendre'l: és el camí dels Fareus. De cop, hom s'hi enfila dreturerament, per fer després alguna lleu ondulació, tot seguint paral·lel a la moderna ruta, que va quedant a sota. Més enllà, hom planeja i

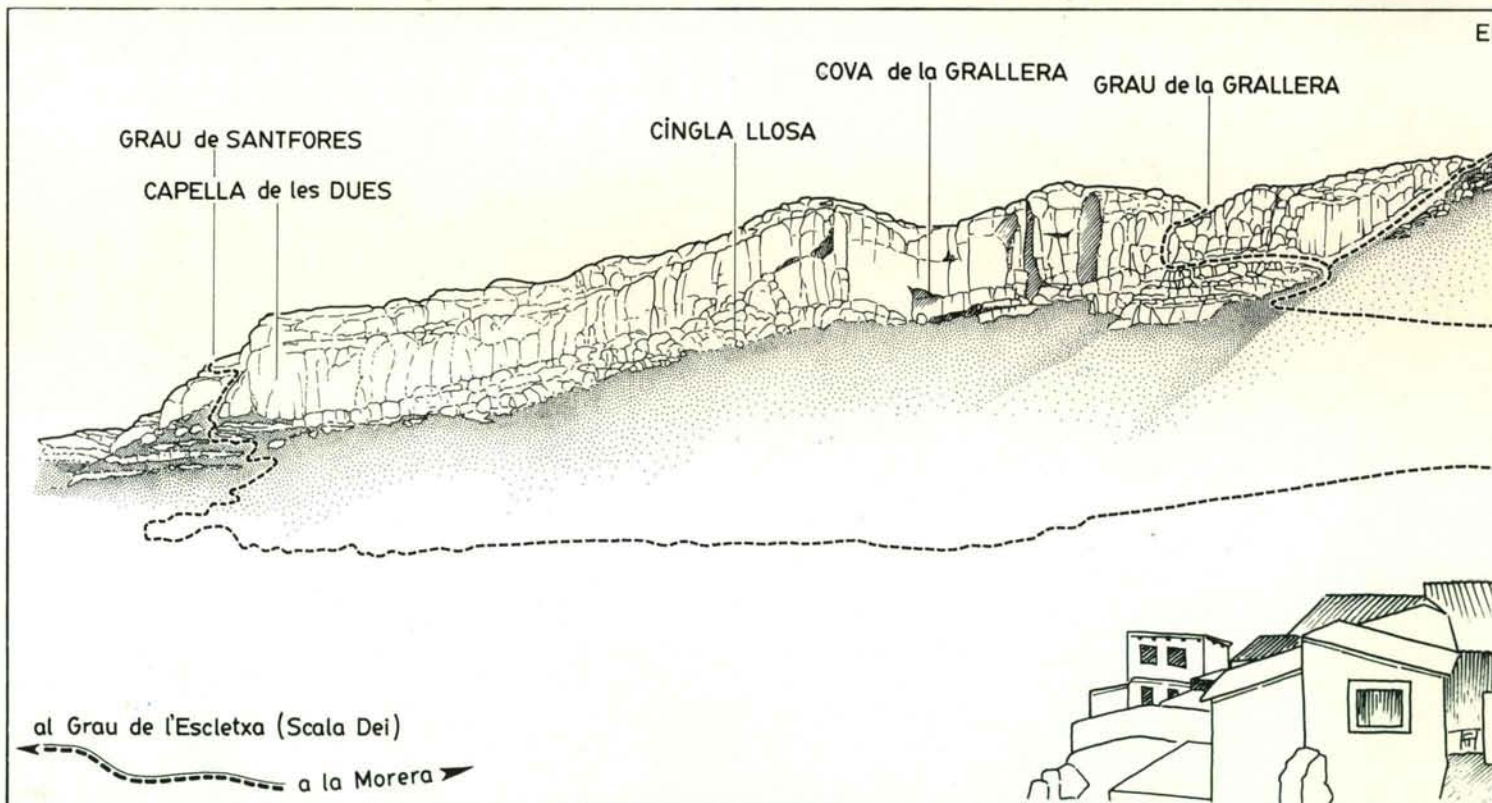
gira a l'esquerra, per pujar poc després esbiaixadament de cara al cingle, fins que s'abasta una ampla i pedregosa feixa curulla de botges i d'algun pinatell. Hom entra a la Devesa del Grau i va de pla, o pujant poc, en direcció a llevant. Els cingles de la Falconera i del Racó dels Boixets (aquest davall del grau dels Barrots) tanquen, majestuosos, el costat esquerrà. Al fons de la dreta, hi resta el Racó del *Federico*. Es baixa cap al barranc de la Desenrocada, de la Roca de les Onze, eixit i obstruït per grans daus minerals caiguts del cingle. Se'l travessa, s'hi puja i es planeja. A baix, al costat dret, s'hi veu la Moleta, elevació com una plataforma que s'aixeca pel damunt del coll de la Coma. El terreny és pelat i grogós. Hom fa un lleu retomb i, després, entra al racó del Còdol Badat, amb restes d'antics conreus, encara prou evidents. Es passa a frec d'una roca abalmada, a l'esquerra, i es baixa per un marge esventrat fins assolir el fons de la depressió. Cal pujar rectament, i la senda s'encamina cap a un gran torm de conglomerat obert pel mig, que a La Morera coneixen com el Còdol Badat. El camí, amb certa gràcia, passa pel congost que formen les dues meitats del bloc. En arribar a l'altre extrem, si hom es gira enrera podrà albirar el poble de La Morera, emmarcat entre dos murs de roca. Es puja lleument, amb tendència a l'esquerra, per damunt d'un sòl pobre. La senda va millorant i es fa més visible. S'arriba a un colletó i es va de pla cap a l'esquerra, passant a la vora d'un magne roc. Es voreja una petita depressió i es fa cap a una antiga carbonera, passada la qual es planeja entre botges i se segueix en suau davallada. El pany de cingles que hi ha a l'esquerra, encara una mica distanciat, és imponent, i hi destaca un monòlit conegut com la roca del Xollat. El camí no és accidentat. Es passa una torrenera i després una altra (anomenada el sac del Portalé) que, quan plou molt, porta més aigua que el barranc de la Grallera. Es va entrant a la partida dels Fareus. El paratge esdevé més boscos. Es torna a pujar una mica i s'arriba en una colladeta, on pot donar-se per acabat el camí dels Fareus seguit fins ara.

En aquest punt, cal decantar en angle recte cap a l'esquerra, encarant-se amb el cingle. Comença la segona part de la pujada pel grau del Carabassal. La senda és ben acusada i aviat s'enfila fortament. Es fan revolts i es creua una tartereta. Se segueix amunt i no es triga a fer cap al peu d'un cinglall, que se supera fàcilment. Es continua unes passes i, abans que el camí s'inclini a la dreta, es pot anar a la cova dels Fareus, que és a tocar (excel·lent recer, bon mirador i soplug, en el cas de mal temps). Si s'hi ha anat, per continuar, es

davalla fins a retrobar la senda, que ara marxa arrapada al relleix de la roquera. Es torna a pujar per dins d'un còrrec, i es fa cap a la base d'un cingle inclinat i poc compacte, amb abundància de preses per enfilar-s'hi. S'hi puja i, en ser al capdamunt, la senda reapareix i marxa cap a la dreta, alhora que descriu un arc de regular pendís. Els panorames van guanyant espectacularitat cap a totes bandes. Es continua ascendint per bon camí, tot adaptant-se a la trencada morfologia del terreny, i es fa cap en un altre cinglet, que s'ha de superar per dintre d'una curta però aplomada canaleta, equipada amb claus i passamans. Cal posar atenció en aquest tram.

Superada la dificultat, el sender s'enlaira, estretit i amb revolts, fins a guanyar un relleix superior. Es tomba a la dreta i a l'esquerra, i marxa de pla una curta estona. Es connecta amb una tartera molt inclinada, que cal pujar fins allà on es veu que la senda reapareix, a mà dreta. Es va amunt, i ara la proximitat dels cingles ja és ben notòria. Es planeja i es davalla al caire del penya-segat dreter i, de seguida, s'és a tocar les altes parets cinglerenques de mà esquerra. Es van succeïnt colpidors abalmaments i desploms acolorits, i hom puja i baixa, just a creuar el solc del torrentó que neix a la base del grau. Es torna a ascendir breument, fins que, en una mena d'ample replanell, es topa amb el darrer mur de cingle i el camí s'acaba. S'és al peu del grau del Carabassal, format per una paret escalonada, gairebé vertical, d'uns quinze a vint metres d'altura al costat dret, mirant des de baix, i per una profunda canaleta obrada per l'erosió de les aigües, que davallen del comellar que hi ha al damunt. Entre el primer tram d'aquella paret (a uns tres metres del sòl) i la canaleta esmentada, el cingle presenta una estretíssima lleixa que s'aprofita per a guanyar-la, tot marxant obliquament cap a l'esquerra i ascendint cosa d'un parell de metres.

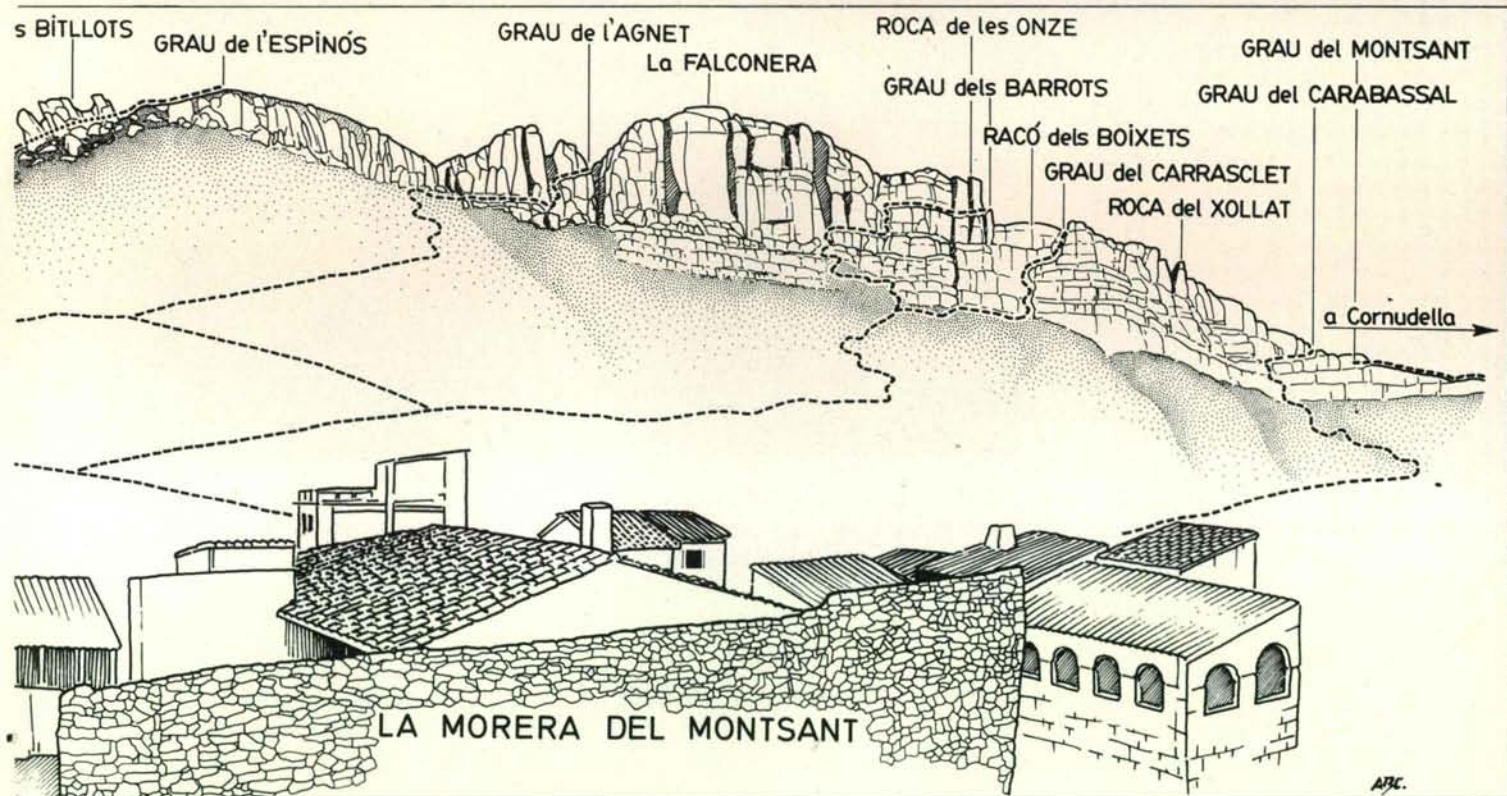
Per superar el grau, cal pujar seguint la successió de claus i d'altres suports distribuïts al llarg de tota la roquera i per dintre de la canaleta. En ser al capdamunt, així que s'ha posat el peu al comellar, cal inclinar-se una mica a la dreta i seguir la direcció d'un còrrec. Hom troba una tartereta i la passa, anant cap a la seva dreta, fins que s'acaba. Es tomba a l'esquerra i es puja en direcció a les primeres roques, que sobresurten del cingle que separa el comellar que es té a l'esquerra de la recingla per on es va a la Cova Santa. Hom és a la Roquera dels Grèvolts. Des d'ací, es poden prendre dues direccions: per l'esquerra, i anant rectament a trobar l'inici de la raonada, enfilar-se sense camí al vessant del contrafort que

davalla per la banda de la Roquera i, en menys de deu minuts, aconseguir l'esquenall de la serra Major, enfront d'un ramal del barranc de les Falles; si hom va per l'altre itinerari, que és el que s'aconseja, en tocar la Roquera dels Grèvolts cal marxar cap a la dreta, prenent un corriol protegit per una gran roca que té a la dreta, es decanta després a la mateixa mà i es baixa uns pocs metres, ara fins a situar-se al mateix caire del balç: s'ha entrat a la

cingla del Rodés i, de moment, hom camina entre arbusts i, de seguida, tocant a la paret de conglomerats, de la qual cal procurar no apartar-se'n gaire. El pas no ofereix dificultats, però encara que sigui destriable, s'ha de posar cura a no desviar-se'n. L'indret va prenent una gran to, a causa de les característiques que mostren els cingles. Es passa per un congost, es gira a l'esquerra i es puja fort per a anar a passar entre dues fraccions altíssimes

de cingle que recolzen l'una en l'altra per la part superior. El terreny es torna més accidentat i obliga a pujar i baixar. El carrasclar domina arreu. Hom passa per un tram més pelat i fa cap en una placeta obaga, amb grèvolts i galceran. Es prossegueix el camí i es passa per un breu grauetó. La cingla per on es va perd frondositat. Es fa un últim retomb pel peu del cingle, allí on a mà dreta resta com un taulell decantat. S'acaba la cingla del Rodés.

Se'n surt per una mena de portellet, tot decantant-se a l'esquerra, i es davalla cap a l'ampla clotada del barranc dels Racons del Moloner. Es deixa la proximitat del cingle i, per un carrerany visible, es contorneja la totalitat de la raconada. Es puja sobre d'un ample corregall, i hom s'encamina de nou a retrobar el veïnatge dels cingles. Ni que la senda no hi arribi ben bé, abans de decantar-se a l'esquerra val la pena de gaudir vers la timba, per contemplar el

grandiós panorama de sota, amb el mas d'en Racó, que presideix el fondal immediat. Tornat al viarany, hom puja lleugerament, en direcció NNE. De seguida apareix el clot del Moloner, amb el llom de la cova Santa en primer terme, a la base del qual cal anar baixant.

Es deixa aquest indret a l'esquerra i, per una o per altra senda, es va en direcció de la cova del Moloner. Abans d'arribar-hi, es pren un senderó, a la

dreta, que de moment marxa cap al S i, després de decantar a l'esquerra, es posa sobre l'esquenall del contrafort sota del qual hi ha la balma del Moloner, i que davalla de la capçada superior. Després, la sendereta millora i acaba per soldar-se amb el camí d'Albarca a Cabassers, que marxa per la serra Major.

Pintura blanca i pals indicadors assenyalen la totalitat de l'itinerari, des de La Morera fins a la capçada del

Montsant. Els horaris aproximats són: La Morera-Roquera dels Grèvolts-Serra Major, 1.15 hores; La Morera-Roquera dels Grèvolts-Cova Santa-Serra Major, 1.45 hores. Aquests temps es redueixen notòriament si hom fa els itineraris de baixada.

EL GRAU DEL CARRASCLET, HISTÒRIA O LLEGENDA?

Josep Millà

El motiu d'obrir un pas al grau del Carrasclet no ha estat per l'afany d'oferir un nou pas a la Serra Major, sortint de La Morera. Tots sabem la supremacia d'aquesta localitat quant a l'inici de camins de grau que menen a la Serra Major. La motivació ha estat una meitat històrica i una meitat llegenda, i la idea nasqué a la dècada dels anys quaranta, quan l'anada al Montsant des de Vilafranca del Penedès, amb trens i autobusos, ja era una petita aventura. En una d'aquestes excursions, vaig bivaquejar a la balma del barranc de la Bruixa, en companyia d'un vell pastor del país. Aquest home ens digué que el seu avi ja li contava que, un tal Carrasclet, bandoler del Priorat (per aquell temps, i pels qui manaven, eren titllats de bandolers tots els guerrillers defensors dels drets del poble català) que era perseguit per les forces governamentals, se'ls escapà, i es feu fonedís per un grau proper a La Morera. La narració del pastor m'interessà, i em vaig proposar de localitzar aquest grau, ajudat amb una valuosa referència: una canal atapeïda de vegetació, amb una grossa pedra al mig, a la raonada del baix del cingle. Haurien de transcórrer quasi quaranta anys, abans que em decidís a iniciar la localització d'aquest grau. Amb companys del Centre Excursionista Penedesenc, vam emprendre la recerca a primers de 1979. Uns dies per dalt i d'altres pel repeu, seguïrem els murs rocallosos propers a La Morera, i arribàrem a la conclusió que l'únic lloc possible, i que coincidia amb la descripció feta pel vell pastor, es trobava entre el grau dels Barrots i el del Carabassal, a la part alta del barranc de la Desenrocada. Tot coincidia; la raonada, la pedra enormement grossa i la canal frondosa. Però aquesta canal era impracticable en cinc metres de cingle, i no permetia d'arribar al relleix superior, on hi ha el camí. Si aquesta canal fou el pas de fugida d'en Carrasclet, ben segur que els anys n'han desfigurat alguns aspectes: possiblement algun arbre, ara desaparegut, per on s'escapà l'admirat Carrasclet.

Ens posem mans a l'obra sense dubtar-ne gens. Ajudat per amics penedesencs, amants també dels fets

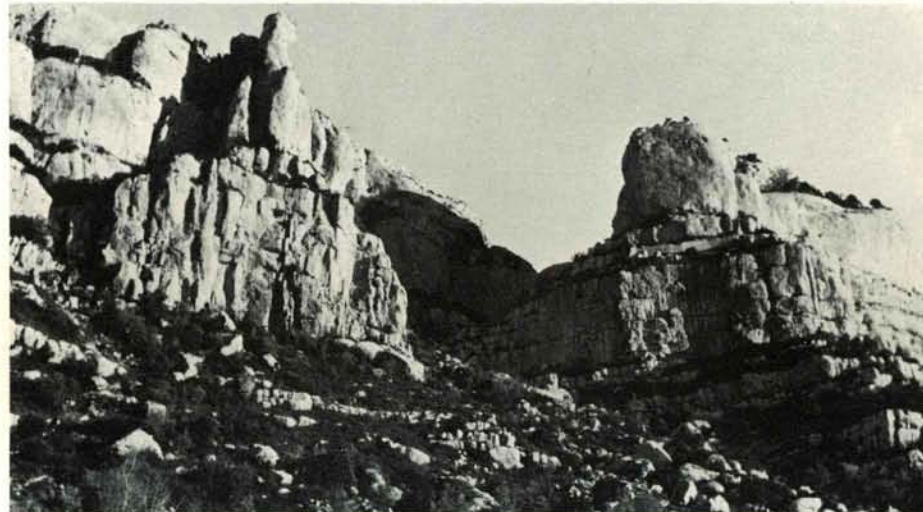
històrics de la nostra terra, obrim el nou camí, tot equipant la canal per facilitar-hi la pujada als excursionistes que vulguin seguir els passos del Carrasclet. El dia 23 de març de 1980 té lloc la inauguració. Hi col·loquem una placa commemorativa, a la memòria del Carrasclet i, ja el capdamunt del grau, just on conflueix el camí dels Barrots amb el que puja a la Serra Major, celebrem aquesta cloenda recordant les gestes d'aquell gran lluitador, de nom Pere Joan Barceló i Anguera, nascut a Capçanes, Priorat, l'any 1682.

Les meves darreres paraules, en cloure aquell acte patriòtic, les vaig dirigir al nostre protagonista. Li vaig dir: «Si hem equivocat el lloc exacte per on vàreu despistar als vostres perseguidors, i ara ens esteu mirant per un forat del cel, disculpeu el nostre error; perquè, en aquesta senzilla obra, no ens mena altre objectiu que el d'enaltir el vostre nom i les vostres gestes».

Avui anirem al grau del Carrasclet i, tornarem a La Morera pel grau dels Barrots. Es una passejada molt interessant i agradable, amb un xic d'emoció i belles perspectives fotogràfiques.

Si hom entra a La Morera per la carretera de Cornudella, cal agafar pel primer carrer, camí del Montsant. El camí s'enfila i passa entre grans pedres caigudes del cingle. Passem junt al dipòsit d'aigua. Una cruïlla divideix els camins: pel de l'esquerra, anirem al grau de l'Agnet i pel camí de la Grallera; i el de la dreta, planer, s'orienta cap el grau dels Barrots: l'itinerari hi està assenyalat. Pujant suaument, al cap d'uns 30 minuts un pal indicador ens indica la cruïlla: a l'esquerra i amunt, els Barrots; i a la dreta i planejant, s'inicia el sender que ens condueix al grau del Carrasclet. És el que seguim. Vint minuts més i estem sota el grau. Primerament, el camí s'enfila per un pendent entre vegetació i

El Racó dels Boixets. on es localitza el Grau d'en Carrasclet (Foto: Ramon Quadrada)

Bibliografia.— Gran Enciclopèdia Catalana. Diccionari Salvat Català. Vida i miracles de Joan Barceló «El Carrasclet» 1682-17...? Rafael Dalmau Editor, 1961, per Josep Iglésies.

ACCÉS AL GRAU DEL CARRASCLET

Hermenegild Carreté

Estem a La Morera del Montsant, poblet arraulit a mig aire de la Serra Major, sota mateix dels cingles més característics del Montsant. Sempre assolellat, sempre ventat, el poblet és en una situació privilegiada per assolir la Serra Major. Podem escollir com fer-ho, perquè nombrosos graus s'inicien a les proximitats de La Morera. Una plaça menuda, on hi ha l'església, i la Plaça Major, on hi ha la rectoria i el cafè, són els llocs on s'apleguen els excursionistes disposats a pujar a dalt del Montsant.

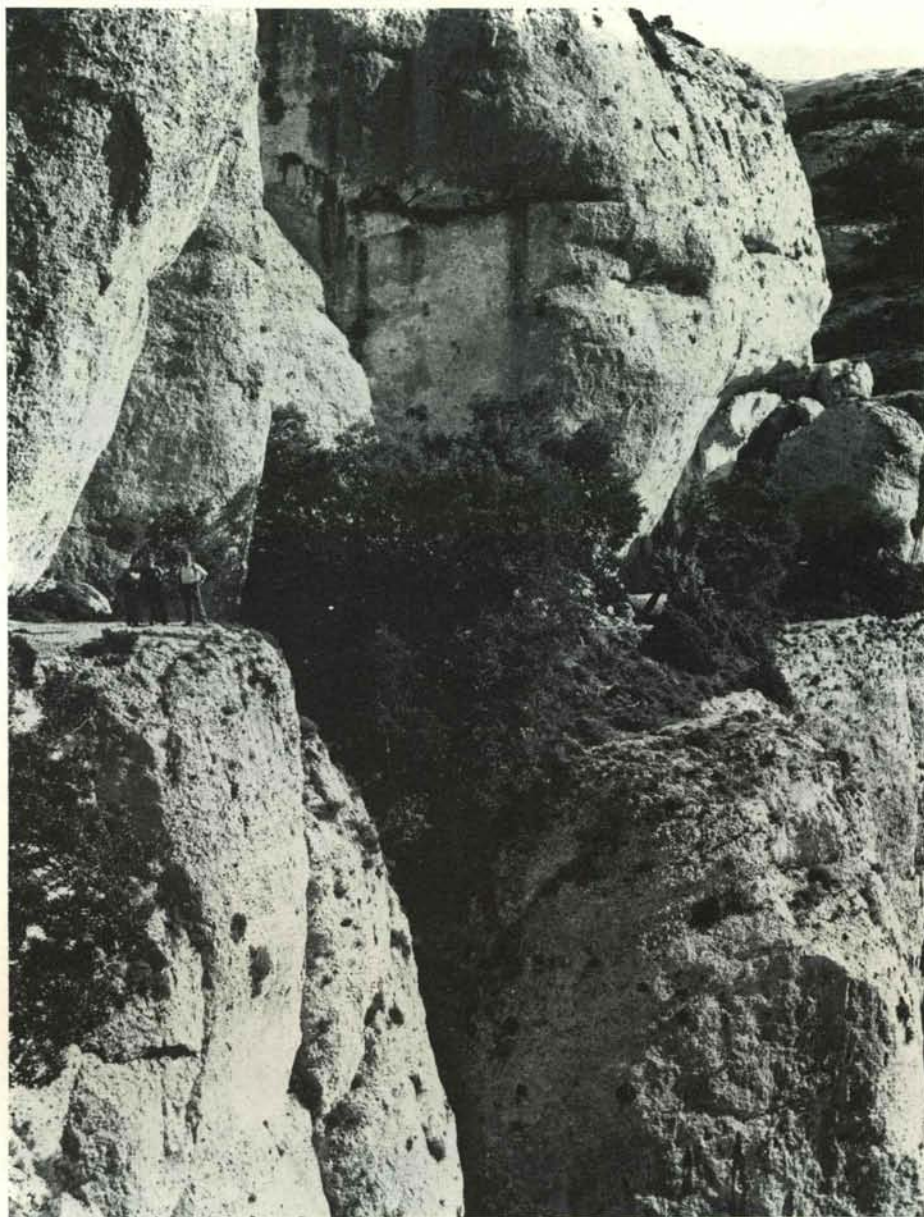
roca de totes mides, fins a trobar la gran pedra, ampla d'uns 40 metres i fàcil d'escalar. Aquesta pedra, despenjada del cingle que tenim davant nostre, identifica plenament l'itinerari.

El corriol s'esmuny entre rocs i canals i, en estrènyer-se, cal anar pujant, ajudats per les alzines que creixen en la dreturera canal, i també gràcies a unes cordes fixes, lligades al capdamunt dels passos més compromesos. Als 10 metres finals, una placa commemora el nom del Carrasclet i l'obertura d'aquest nou accés. Aquests 10 metres estan equipats amb una escala d'espeleologia, ancorada al cingle, on una escletxa dificulta els darrers metres.

Ja som a dalt del grau, en un ample relleix vestit d'alzines. Un camí continua, planer, a la dreta, al caire del cingle; i, a l'esquerra, a pocs passos, troben la fi del camí dels Barrots, per pujar tot seguit a la Serra Major.

Sense pujar a dalt de la muntanya,

El Grau dels Barrots, amb la Roca de les Onze a primer terme i la Morera del Montsant al fons.
(Foto: Ramón Quadrada)

tornarem a La Morera pel camí dels Barrots, inicialment planer, on cal parar compte en als passos més aeris, que estan assegurats amb cables d'acer. Al cap de quinze minuts, una agulla separada del sender permet d'anar-hi, per gaudir d'una bella perspectiva. Darrerament, hom l'ha anomenada «Mirador del Priorat»; s'hi accedeix per una passera.

El corriol continua, planer, fins a trobar el pas-clau que ha donat nom al grau més interessant del Montsant. Una grossa pedra, després del cingle, ha quedat enclavada entre dues parets. Aquest providencial pont de roca actua de passera. Amb l'ajuda d'unes preses fetes per amics de Reus, salvem aquesta dificultat. Després, cal continuar per un relleix, canal endins, passar per sota la pedra i seguir canal avall, fins a trobar el pas-clau, vertical del tot, que es salva amb l'ajuda d'unes barres de ferro encastades. Entre giragonses, el

caminet ens conduirà a La Morera, per la cruïlla trobada a la pujada.

EL GRAU DELS BARROTS

Se'l considera com a un dels més bells i espectaculars de tots els del Montsant. Veï del grau de l'Agnet, del qual el separa la roca Falconera, el seu trànsit és una successió d'elevades i accolorides cingleres, esquerpes raconades i profunds espadats, sobretot a partir de l'indret, quan la senda s'entafora dins d'una obaga i estreta escletxa, fins que assoleix el capdamunt dels cingles, passant sempre per precaris relleixos abocats al balç. Això fa que aquest grau sigui aconsellat als fotògrafs; se'ls recomana de pujar-lo, com el de l'Agnet i el del Carabassal, a primera hora del matí, quan la llum li és adient. Cal passar-lo mirant el que es fa, tot i que els trams més perillosos

estiguin protegits.

El mot li ve de quan, per superar el cingle de l'interior de l'escletxa, hi havia un embarrat de fusta («barrots», per la gent de La Morera). El grau ha estat molt de temps en desús, i no ve descrit en cap guia. Cap a l'any 1962 fou recuperat per la Secció Excursionista del Reus Deportiu, que també n'ha anat millorant diversos topants de dubtosa practicabilitat.

Es pren el camí de la Grallera fins a l'indicador «Grau dels Barrots», i se segueix per una sendereta ben fressada i planera que, de moment, va recta i que després retomba cap a la dreta i s'encara al turó de les Tres Roques, que és enfront i més elevat. A sota del camí hi ha el Colomer del Sixto, una roca protegida amb obra, que pot servir de soplug. Es puja per terreny pedregós, tot abandonant els rastres dels senderons que es troben a la dreta, i es guanya el collet de les Tres Roques. Es baixa; el camí, tot i que és acusat, sembla que la brossa el vulgui estretir. A l'esquerra s'hi veuen la Cova Cabrera, mal anomenada dels Núvols, i un sender que s'enfila i que, molt perdedorament, va a trobar el del grau de l'Agnet. Es continua baixant, tot inclinant-se cap a la dreta, i es fa cap a l'ample barranc de les Tres Roques, originat al veinatge del grau de l'Agnet, tothora sec i amb gran abundor de codolells, de mal caminar. Es continua llit amunt, pel mig, durant una setantena de metres, i es va cap a la dreta per anar a trobar la vessantia esquerrana de l'esmentat barranc, on va reapareixent el camí, alhora que comença el pendent fort. Assolint l'esquenall del vessant, es fan uns retombs a esquerra i dreta i, tot pujant, es va fins a un indicador, que recorda la direcció a seguir, ja que a partir d'ara caldrà anar destriant l'autèntica senda, puix que el terreny és inclinat, pedregós i solcat de petites torrenteres, que fan l'efecte que totes siguin el camí. De tant en tant, pintades i munts de pedra assenyalen alguns trams de l'itinerari.

A dalt, sota el cingle de la roca Falconera i una mica a la dreta, hi ha un altre indicador, que convé situar des d'ara: fent revolts i llaçades a dreta i esquerra, caminant en direcció contrària a la del grau i pujant diversos ressalts rocallosos, hom s'hi ha d'encaminar. El pendis, fins en aquesta senyal, és dreturer. Es va pel peu d'un cingle, entre carrascles. En assolir l'indicador, el pas es fa més visible i no tant costarut. Es va, de primer, cap a la dreta, i cap a l'altra banda, després, per contornejar una raconada amb una xemeneia recoberta d'heura. És la falsa entrada al grau. Després es passa pel mig d'una canaleta i s'arriba en un petit eixamplament, amb vegetació, origen d'un petit barranquet que recull les

aigües de pluja que surten de l'interior del grau. Enfront, es veu el tall angost que permet el pas entre els cingles.

S'entra a l'esquerda i s'hi camina tot ascendent i superant petites dificultats rocalloses. Es topa amb un mur obac.

L'indret, a causa de l'alçada de les parets cinglerenques i de la penombra que hi regna, és feréstec i desolat, però colpidor. Es veuen uns claus de ferro clavats al cingle de la dreta, i s'hi puja fins a trobar la continuació de l'esclatxa que s'ha seguit al nivell inferior, ara una mica més oberta. Se segueix amunt per pis molt dolent, amb cura de no lliscar i de no fer caure pedres. Es fa cap a un abalmament humit i policrom, semblant a un decorat pessebrenc; i, sense arribar a tocar-ne el fons, es gira a l'esquerra i es puja a sobre d'una estreta lleixa de roca i terra vermelles, un indret on, de moment, s'ha de passar ajupit. A l'esquerra hi ha un bloc de conglomerat, que s'interposa entre les parets de l'esquerda per on s'ha pujat, en el qual hi ha una altra tanda de claus per passar a l'altre cantó.

Abans d'atacar aquest pas, és molt interessant de continuar cap a la dreta, pel peu del cingle i entre arbres, fins als abalmaments rogencs veïns de la roca Falconera; superb mirador i bon arrecerament, ahora que excel·lent indret fotogràfic. En cas d'anar-hi, per prosseguir l'itinerari es recula fins a la roca dels claus i, amb l'ajut d'ells, es passa a l'altra banda.

El camí, d'ara endavant, marxa per una estreta relleixa entre dues cingleres. Es va recte, pujant suaument; es tomba cap a l'esquerra i, baixant, hom es dirigeix a la capçalera d'una nova canaleta que es travessa precàriament, tenint compte de no tocar el sostre superior. Hom puja i retomba la raconada de la roca de les Onze, que es té al damunt i que remata el cingle. Es torna a l'esquerra, i es passa per una balma amb una gran roca que se li interposa al davant.

La visió, d'ara enllà, és sorprenent cap a totes bandes. A la dreta, separat per una estella horitzontal, hi ha el sostre d'un cingle, allargassat verticalment, i que és també un bon indret. Es gira fort cap a l'esquerra, seguint sempre la relleixa, ara amb una gran timba a sota. Un llibant de ferro ajuda a superar un curt tram enfiladís, passat el qual la senda davalla ràpidament per tornar a pujar després, seguint la línia de les cingleres. Es van trobant successives proteccions metàl·liques. Es fan lleus ondulacions i s'arriba a l'ampla capçalera superior d'un circ rocallós, pel qual es camina sense dificultat.

Es troba una nova dilatació, amb abundància vegetal, tocant el cingle davant, i, abans d'arribar a la meitat, es tomba a l'esquerra, cap al nord, per

posar-se dintre d'un abalmament, del qual se surt, també cap a l'esquerra, tot enfilant-se per una roquera. Es guanya el capdamunt del grau dels Barrots i s'és a la part inferior del comellar del Figueres. Cal anar amunt, de primer pel vessant dret, i després pel fons. A la dreta, hi ha una petita balma amb obra enderrocada.

En arribar a frec d'un arbre gros que hi ha quasi al mig del barranc, es pren, per l'esquerra, la direcció de la raconada que queda a sota del contrafort que es veu en aquesta banda, i s'hi puja amb un lleu rastre de camí. Se n'assoleix el lloc i se'l segueix cap amunt, tenint sempre un comellaret a l'esquerra. Es fa cap al pal indicador del grau que s'ha utilitzat, del de l'Agnet i del de l'Espinós. Des d'ací es pren la direcció de la Serra Major, seguint l'itinerari descrit en parlar dels graus esmentats.

Des de La Morera fins a la capçada de la serra Major s'ha de comptar amb 1 hora i 15 minuts, i amb 0.45/0.55 minuts de baixada.

Una variant molt recomanable d'aquest itinerari es pot iniciar així que s'ha guanyat la part inferior del comellar del Figueres. Enlloc de prosseguir amunt, cal travessar-lo i pujar al vessant esquerrà, tendint cap a la dreta i sense elevar-se massa, per fer cap a l'esquena dels cingles que hi ha cap a l'E.

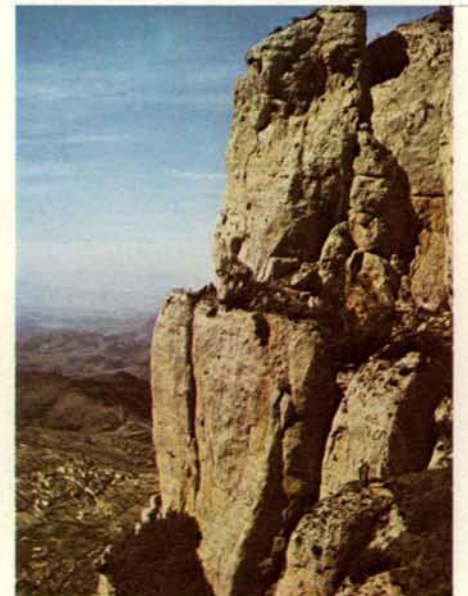
No hi ha camí i, de moment, l'indret és trencat. Hom ha de procurar atansar-se al caire dels cingles (que és allò que fa plaent aquest recorregut) ací anomenats del Xollat i del Fuster. Es va caminant millor per sobre la roca nua. El panorama esdevé aspre i únic en tot el Montsant, per l'albor del conglomerat. A mesura que hom va pujant, s'atansa per l'esquerra el comellar del Figueres. Cap a la banda de La Morera es veu sobresortir del cingle la roca del Xollat, ben individualitzada.

Es continua pujant fins a un collet, format per un estrep de la Serra Major. S'ha de continuar longitudinalment pel collet i, després, tendir a la dreta, fins a connectar amb el sender d'Albarca a Cabassers, al veïnat de la rama principal del barranc de les Falles.

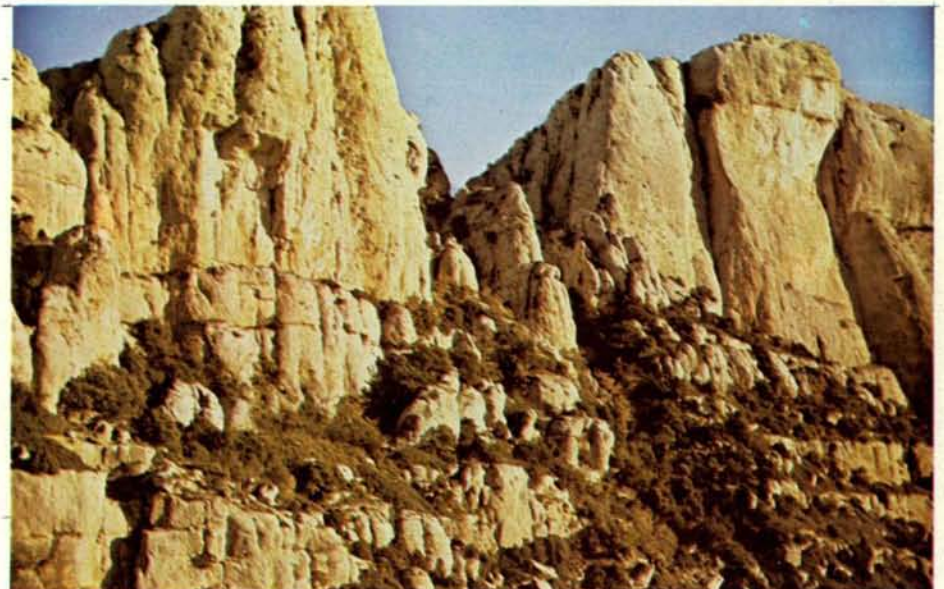
Si hom vol fer cap al collet anterior i a la Serra Major, sense passar per la carena dels cingles i amb més expeditesa, cal que, un cop sortit del grau, segueixi pel comellar del Figueres amunt i vagi retombant sempre cap a la dreta, tot deixant a l'altra banda els succesius ramals de la barrancada. El pas es fa sempre pel llit, on sembla que hi hagi una ombra de camí. Guanyat el collet, se segueix el camí de l'anterior paràgraf.

Les dues variants descrites permeten de traslladar-se al costat oriental del

El Grau dels Barrots, amb la Roca de les Onze a primer terme i la Morera de Montsant al fons. (Foto: Magdalena Montevede de Quadrada.)

El Grau de l'Agnet és un pas de primera categoria. (Foto: Magdalena Montevede de Quadrada.)

Montsant amb més llestesa que no pas si hom va per l'itinerari clàssic d'aquest grau.

De la Morera a la Serra Major, per qualsevulla de les dues variants, cal comptar entre 1 hora vint i 1 hora vint-i-cinc minuts, amb un estalvi de 10 a 15 minuts en relació a la ruta normal, que entronca amb la serra Major molt més cap a ponent, enfront del barranc de l'Eixaregall.

EL GRAU DE L'AGNET

Situat una mica a la dreta dels cingles esqueners de La Morera, el grau de l'Agnet és un pas de primera categoria. Als directes incentius excursionístics i fotogràfics que ofereix, s'hi han d'afegir els panorames que s'albiren des dels

seus indrets, de llevant fins a ponent. No és un pujador fàcil ni tampoc difícil: presenta pendents molts redreçats a l'inici i a l'interior del grau, rocalls i acanalat, i, en assolir el nivell dels cingles, l'itinerari discorre, com en els graus pròxims, per exigües relleixes poc protegides; malgrat això, passar-lo és a l'abast de tothom.

Al contrari dels graus de la Grallera i de l'Espinós —al veïnat esquerrà de La Morera— el de l'Agnet mai no l'han traspasat animals amb el bast; la ramaderia, sí. L'apel·latiu li ve —com en el cas de l'Espinós— per l'àlies del terrinent del sector de la muntanya on és obert. Als efectes d'un major atractiu, és recomanable de passar-lo de pujada i al matí, quan la llum solar hi incideix obliquament des de la banda llevantina i en singularitza totes i cada una de les

individualitats pròpies i de la vora.

A La Morera, es pren el camí de la Grallera fins a l'indicador que assenyala «grau de l'Agnet», poc més amunt del planell del Torro. Es pren la direcció indicada i, de moment, la senda és molt malmesa. S'inicia un pendís que no cedirà fins ben amunt, i es puja en diagonal i de dret fins que es fa un recolze per guanyar alçada. Es continua de dret, just fins a trobar uns roquers. El camí es torna més bo, i passa entre mates, tot fent alguna revolt i enfilant-se amb inclinació cap a l'esquerra. S'entra en una curta obaga de carrasclles i es puja per un bell grauet, pel mig de blocs de roca. Es tomba a la dreta i a l'esquerra, quasi planerament i en suau davallada. A mà esquerra, hi ha el forat d'un avenc. Es fa cap en una placeta de carbonera, de la que se'n surt tot decantant-se lleument a l'esquerra, per dins d'un alzinar, i es puja fort per terreny dolent: de primer, tot recte; després, una mica a la dreta; i, finalment, acabat el curt pendís, cap a l'esquerra.

La senda és menys visible que en els trams inferiors. Durant pocs metres, es va gairebé de pla, i després es gira noranta graus cap a la dreta, tot deixant el corriol que se seguia i que va a trobar el dels graus de l'Espinós i de la Grallera, per entre el basament dels Bitllets, amb una certa complicació. Tot seguit, i baixant, es fa cap en una altra carbonera molt obaga que cal travessar pel mig; i el sender, que de primer se'n va cap a la dreta i després a la mà contrària, es fica a dins d'un carrasclar. El peu del cingle és molt pròxim.

Se segueix de dret un curt espai i es puja una roquereta. El caminet, esquitit, va tendint a l'esquerra, per anar a redossar-se al cingle pròxim. El pas no és gaire bo. Es puja fent giragonsa una altra roquera que acaba en un dret pendent de terra i còdols, lliscadís. S'ascendeix una mica més i el camí guanya qualitat. Es passa un colletó i es davalla per una raconada, tot retombant a l'esquerra, per anar a retrobar el nivell de l'únic replà practicable del cingle. Al cap de poc d'haver-lo assolit i a mà esquerra, i tot coincidint amb un eixamplament del relleix, hi queda com una capella tallada a la roca. La visió, des d'aquest lloc, és meravellosa cap al costat de la roca Falconera i del grau dels Barrots, com també cap al dessota, amb el poble de La Morera que sobresurt del primer terme. L'indret és, a la vegada, un bon empar.

Es continua de pla per la lleixa i, uns metres després, la senda connecta, a mà esquerra, amb la primera canaleta del grau, dreturera, però de bon pujar. No gaire més amunt, se supera un roquer, a la dreta, i hom es va enlairant cap a l'esquerra fins a trobar, també a la

Al Grau de l'Agnet és recomanable de pujar-hi el matí, quan la llum dona un relleu especial a les roques que l'envolten. (Foto: Ramón Quadra)

dreta, un passadís entre dues roques. Cal passar-lo, deixant la continuació de la canal per la que s'ha pujat fins ara. Es planeja fins en un altre petit roquer, i es fa cap a la segona canal, en un lloc on el camí és refermat amb troncs d'alzina i una barana que li resguarda la vora dreta. Es continua amunt per un pis molt dolent, es fa un recolze i, poc després, allà on sembla que la canal per on es puja marxi dreturera i més ampla, cal deixar-la per decantar novament cap a mà dreta, tot pujant per un regueró pedregós. Es va de pla, es baixa, es torna a pujar i s'assoleix la part superior d'un ample esperó que separa la segona canal de la tercera. En ser ací, és aconsellable de guaitar cap a l'abisme prioratí, amb la deguda precaució.

El camí, des d'on s'ha aconseguit l'esperó, continua cap a l'esquerra a redós del cingle i elevant-se, ben definit. Es volta cap a la dreta i s'entra a la tercera canal, de la qual només es puja la capçalera, i es fa cap en un portell entre els cingles. Hom arriba al capdamunt del grau de l'Agnet.

A partir d'ara, fins a la Serra Major, l'itinerari prossegueix sense camí. Cal decantar-se a la dreta, i pujar per la immediata roquera fins a assolir la part superior dels cingles, que també són a la dreta. L'ascensió és aspriva i dreturera, i s'ha de tenir compte a no efectuar-la amb massa inclinació cap a l'interior del grau. Assolida la carena, l'espectacle, des de l'E fins a l'O, és impressionant. Es camina per ella i s'acaba de pujar el poc que falta per a

El Grau de l'Espinós ofereix un fàcil accés per anar cap el sector oriental del Montsant des de la Morera. (Foto: Ramón Quadrada).

guanyar el cim de la roca Falconera, des d'on la visió millora cap a ponent. Es baixa, tot tendint cap a l'esquerra i apartant-se del caire cinglerenc, i es fa cap en un colletó. D'ací es pren una direcció N, tot seguint per l'esquenall del contrafort al qual s'ha arribat. De vegades, es veuen tiranys fets pel bestiar, que es poden anar seguint. No gens lluny, es divisa un indicador, cap al qual s'ha d'anar, i que mostra on s'escauen la Serra Major i els graus dels Barrots, de l'Espinós i aquell pel qual hom va. Es pren la direcció de la serra Major, tot caminant sobre roca de color blanquinós. Més enllà, es davalla amb suavitat fins a un colletó, del qual surt un sender a cada banda, que també porten a la serra. Es puja tot recte i, al cap de poc, apareix un dels indicadors plaçats a la capçada de la Serra Major, que assenyala el barranc de les Falles i la via carenera d'Albarca a Cabassers.

Des de La Morera fins ací hi ha 1 hora i 10 minuts, i de 45 a 50 minuts de baixada; d'ací a la Corbatera, 1 hora per la capçada, i aproximadament, també 1 hora fins a la Cogulla.

EL GRAU DE L'ESPINÓS

Si bé des d'un angle purament excursionístic aquest pujador no té la categoria dels altres que li són veïns, en canvi presenta molta facilitat de trànsit, essent aconsellable si hom vol anar cap al costat oriental del Montsant amb rapidesa i sense entrebancs. Antigament, per aquest grauet també hi podien pujar els animals, però ara és malmès a l'inici i al capdamunt. La senda que s'hi encamina no és gens perdedora, com la del grau de la Grallera, el camí del qual se segueix per espai d'uns vint minuts. El topònim Espinós ve del cognom del propietari d'una part dels indrets pels quals discorre la ruta.

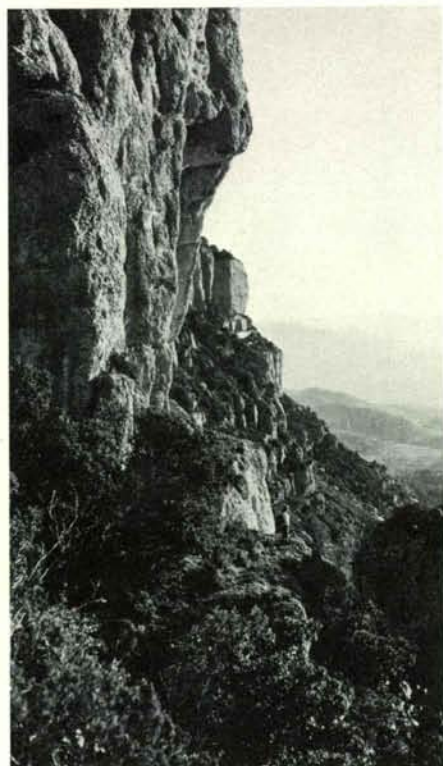
Es puja pel camí de la Grallera fins a trobar el pal indicador que assenyala el grau de l'Espinós. De moment, en deixar

la senda que se seguia i decantar cap a la dreta, el corriol, atorrentat per les aigües, sembla que no connecti prou bé amb aquella. Després millora i ascendeix fortament, fins a posar-se a la base dels cingles superiors. Al damunt, aïllat del cingle, hi queda el monòlit anomenat «la Reina». Cal decantar a la dreta, després a l'esquerra i, amb alguna giragonsa tallada per dreces, s'assoleix un nivell més alt. El camí és acusat i, en anar a l'esquerra, se'n veu un a l'altra banda que marxa a trobar el de la Grallera, més avall del que s'ha pres. El pendent fort cedeix, i hom camina de cara al cingle, amb un alzinar a la dreta, per on marxa un sender perdedor que va a trobar el del grau de l'Agnet. Es fa cap en una placeta de sòl irregular i pedregós, barrada al N per un petit cingle d'uns dos metres d'alçada, on es veu una obertura que deixa guaitar a l'altre costat, i que cal passar tot pujant un petit ressalt rocallós. S'ha guanyat el grau de l'Espinós, i el camí reapareix; però cal deixar-lo perquè se'n va fins a la serra, pel fons del comellar de l'Espinós, que queda a l'esquerra.

Per arribar a la carena de la Serra Major, hom s'ha d'enfilat, per terreny net però amb molta pedra i sense camí, al cim de la punta que queda al damunt i un xic a la dreta. És millor de pujar-hi per la banda de l'interior que no pas per la del cingle. En arribar-hi, la visió millora, i es té, a sota, una imponent agrupació de roques (conegudes a La Morera com «els Bitllots») i, a l'esquerra, els cingles del grau de l'Agnet, on destaca la roca Falconera, la més alta del veïnat. Se segueix sense dificultat pel fil de la carena. A la dreta, hi ha el comellar del Rosalí; i, a l'esquerra, el de l'Espinós.

El camí es torna més marcat. L'ascensió és suau i la marxa es va inclinant cap a la dreta. Es troba un indicador que assenyala la serra Major, els graus de l'Agnet, dels Barrots i el que hom ha pujat. Es va cap a la primera de les direccions marcades, sempre cap a N/NE, caminant sobre roca

El Grau de l'Agnet ofereix racons de gran bellesa. (Foto: Ramón Quadrada).

nua. Es baixa una mica i es troba un colletet esblanqueït, on es deixa un senderó a cada costat, que també porten a dalt de la serra. Se segueix al dret, sense llei de camí, amb un lleu pendent, i aleshores apareix un altre indicador situat a l'esquenall de la Serra Major, al qual cal dirigir-se.

Des de La Morera fins ací s'hi posen 55 minuts, i 42 minuts anant de cara avall; d'ací fins a la Punta de la Serra Major o Roca Corbatera, 1 hora; i 1 hora també fins a la Cogulla.

EL GRAU DE LA GRALLERA

Pel grau de la Grallera passa l'antic camí del Montsant, també conegut com el camí de la Serra. Abans hi tenia lloc la circulació de vianants i d'animals de bast cap als pobles dels altres costats de la muntanya, així com vers les terres conreuades al seu interior. La desforestació, i la ramaderia així mateix, aprofitaven aquest pas cinglerenc per ser el més practicable dels de la rodalia de La Morera, ja que no presenta ni dificultats ni perill de cap mena. Des d'un punt de vista excursionístic, la sendera que hi puja és d'ampla mida i bona perspectiva cap a migdia i al ponent prioratí.

Actualment, pel grau de la Grallera només passen excursionistes, pastors, boletaires i caçadors. El nom li deriva de l'abundor de gralles que encara avui fan els nius a les alteroses parets dels seus cingles. Des de La Morera, junt amb el grau de l'Espinós, és l'itinerari més curt per assolir la capçada del Montsant o Serra Major.

Per seguir el camí que travessa el grau de la Grallera se surt del poble per la banda N, tocant a la Bassa (un toll d'aigua de pluja on abans s'hi abeurava el bestiar), i es decanta a l'esquerra, passant pel damunt de les restes d'un antic corral. Es fa un tancat revolt, es deixa el sender que va al grau de Sanfores i un altre que ara es perd i que abans anava a la cinglera Closa, i es

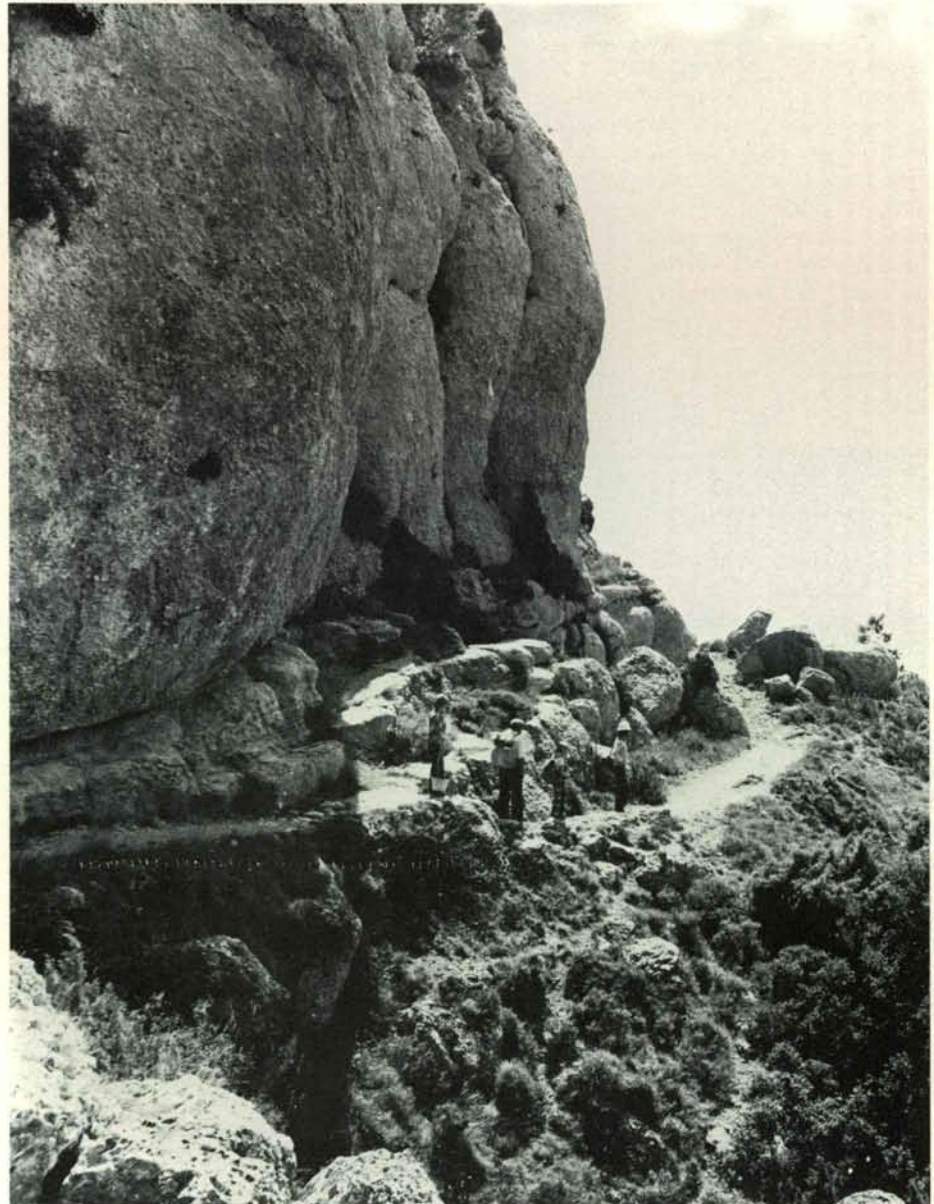
comença a pujar per sobre d'un terreny de guixera, esblanqueït. S'assoleix el dipòsit d'aigua del poble i es tomba a l'esquerra per, més endavant, pujar per un curt grauet. Un pal de ferro indica la senda que puja al Montsant pel grau

dels Barrots i del Carrasclat. Passat el grauet, es va de cara al cingle, tot travessant longitudinalment el breu planet del Torro, lloc quasi sempre ventós. En acabat, es puja més fort pel mal terreny; queda a mà dreta l'indicador del corriol que porta al grau de l'Agnet, i es tomba bruscament a l'esquerra per retrobar el camí.

Apareixen les restes de l'antic enllosat, malmès de fa temps. S'ascendeix per la costa del Jana, on la senda és ampla, en direcció a ponent. Se segueix pujant dreturerament i sense fer marrades fins que, en arribar a la proximitat d'un còrrec molt inclinat, el camí bo fa un recolze cap a la dreta i, estretit, s'eleva en giragonses pel damunt d'un escampall de petits còdols. S'assoleix un indret solcat d'escòrrecs i de molt pendent. Es passa per un petit tram esllavissat i la pujada cedeix per uns metres.

Les cingleres de la Grallera són

Pel Grau de la Grallera passa un dels camins més utilitzats anys enrera per transitar cap a la part alta del Montsant. (Foto: Ramon Quadrada)

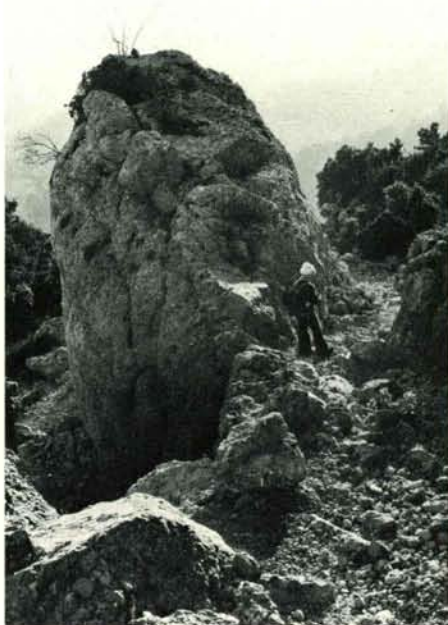
pròximes i sorprenents, a causa de l'erosió, que sembla haver-hi esculpit perfils humans, com la roca de Sant Josep, el Rei i la Reina. Es torna a pujar tot fent amples revolts enmig de tormos despresos de la gran muralla. Un altre pal assenyala la senda del grau de l'Espinós. El pendent cedeix i el camí, ample i en bon estat, discorre pel pla de la Canal, passa a frec de les altes parets i es fica a la propera raconada.

S'arriba a l'inici del grau, d'on arrenca un corriolet baixadís que se'n va cap a la font i a la cova de la Grallera; aquesta darrera és notòria per la coloració dels cingles. Es puja pel grau, brevíssim, i, en acabat, s'entra a la canal dels Codolells, el sòl de la qual és mal trepitjadís, per l'abundància de pedres. S'ascendeix pel llit de la canal, closa a banda i banda per uns contraforts que davallen de la Serra Major. La vegetació és pobra i no gaire atractiva. A l'esquerra es veuen les despulles de l'antic corralot del Barrull, d'on arrenca la drecera del Piló, que passa pel Pi del Ros.

Se segueix barranc amunt tot fent algun lleu retomb, fins que se n'és a l'inici. Enfront, i a dalt de la carena, s'hi divisa un indicador, al qual cal encaminar-se tot escollint el millor terreny, ja que el camí es fet malbé i se'n veuen rastres per diversos indrets. S'arriba a la capçada de la Serra Major, la qual també es pot guanyar pels dos darrers comellars que queden a dreta i esquerra, per cada un dels quals puja un camí que també fa cap a la serra.

Des de La Morera fins ací cal posar-hi de 50 a 55 minuts, i de 30 a 34 si es fa en sentit invers. El desnivell és d'uns 375 metres.

*El camí del Grau de la Grallera és avui tan sols utilitzat pels excursionistes.
(Foto: Ramón Quadrada).*

LA DRECERA DEL CORRALOT

Aquesta drecera només és útil si es vol anar cap a la banda ponentina del Montsant, o viceversa.

Immediatament després d'haver sobrepassat el grau de la Grallera i les restes del corralot del Barrull (que es troben a continuació, a mà esquerra), es veu una raconada cenyida per un cingle bastant dret, però que, a la banda dreta, vist des de baix, presenta un conjunt de regates fàcils de seguir. Cal pujar per aquest cingle fins a situar-se sobre d'una ampla relleixa que se segueix per l'esquerra, just quan entronca amb un barrancó. Es pren aquest, aigües amunt, i se supera un ressalt rocallós. Molt poc després, es topa amb la base d'un serret que davalla per la dreta, al capdamunt del qual s'hi albira un pi aïllat. S'hi puja, a caprici, amb fort pendís i un terreny dolent i blanquinós, fins a trobar aquell exemplar vegetal. Es camina a poca distància del fil carener, en suau pendent, tot i retombant, sense perdre alçada, cap al nord de primer i cap a l'O després. Més enllà, quasi planerament, es connecta per la dreta amb un dels senders que puja de la canal dels Codolells fins a la serra. Se'l pren per l'esquerra i, seguint-lo de dret, al cap de poc es troba el camí de capçada d'Albarca a Cabassers, a uns 10 minuts del Piló i a 40 de la Cogulla, el qual també s'ha de seguir cap a mà esquerra.

Si s'aprofita aquesta drecera, des del punt on se la pren fins al Piló es guanyen 10 minuts sobre l'horari de pujada, calculat seguint la canal dels Codolells.

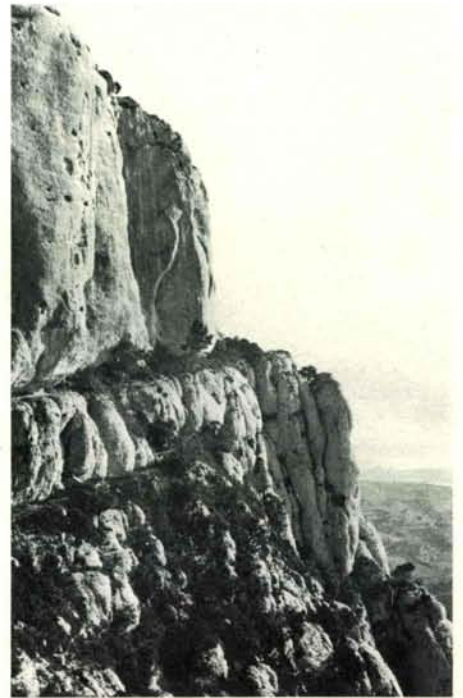
De La Morera al Piló, per aquest itinerari, s'hi ha de comptar 1 hora o 1 hora i 5 minuts de camí.

EL GRAU DE SANFORES

És un dels més aeris dels de la banda de La Morera i el que millor permet una dilatada visió dels indrets que s'estenen sobre els racons de la font Pregona i de Missa, cap als cingles veïns d'Escaladei, les terres del Priorat i les serralades que barren l'horitzó pel SO. Únicament és apte per al trànsit de persones, encara que, de La Morera fins al peu del cingle, no fa gaires anys hi havia hagut circulació d'animals, quan es feien acarregis de fusta. No és un grau perillós però cal posar cura a passar-lo, perquè en alguns trams el pas discorre per les estretes relleixes que separen els cingles.

El grau de Sanfores és dels menys transitats, pel fet que el seu itinerari no es coneix gaire, és treballós i, en certa manera, perdedor, sobretot si es fa de

El Grau de Sanfores és un dels menys transitats per assolir el Montsant. (Foto: Ramón Quadrada).

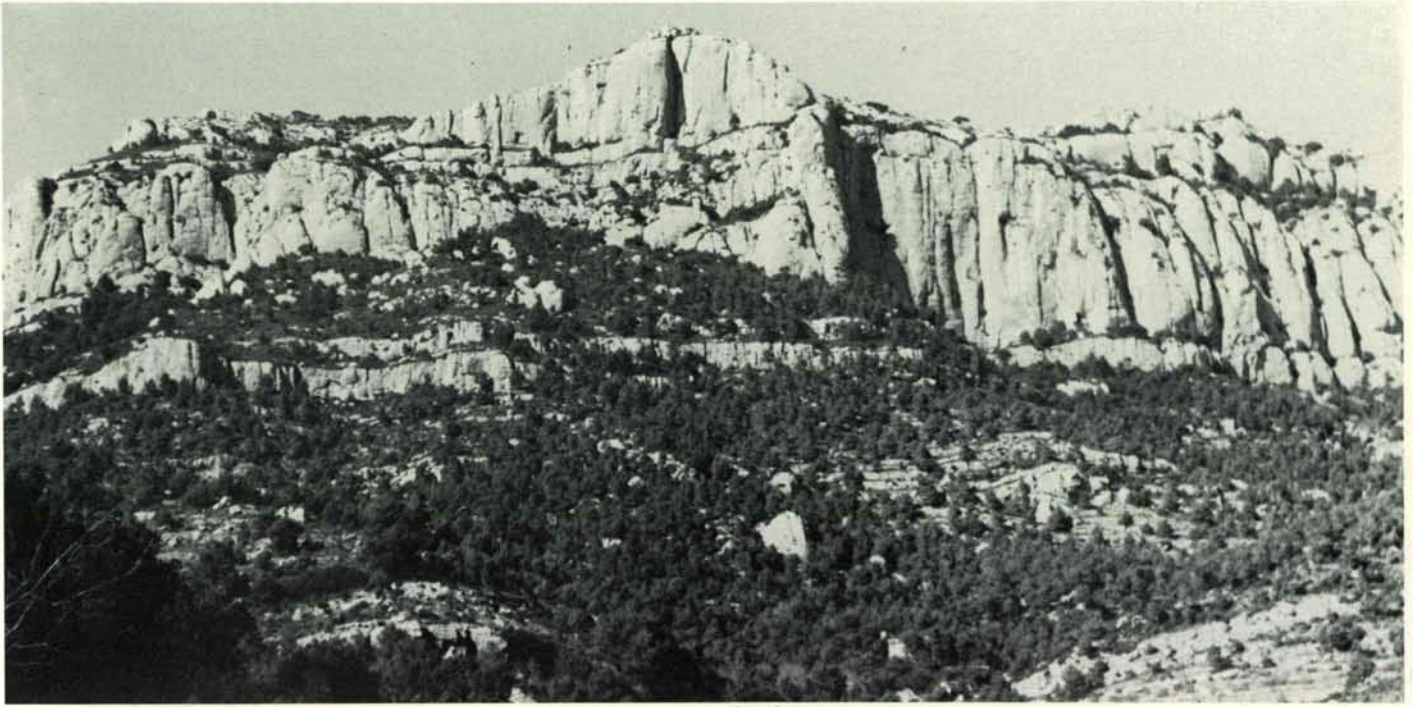
baixada, i també perquè, des de La Morera fins a trobar la capçada de la serra Major, s'hi ha de posar 1 hora i 25 minuts. Malgrat això, és molt aconsellable, si es vol anar cap a la banda occidental del Montsant o si se'n ve, així com en els casos de boira, de tempesta i d'oratge a la carena de la serra.

Arnau de Salfors, fundador del monestir del Bonrepòs, avui ocupat pel mas de sant Blai, a vint minuts de La Morera, fou el qui donà nom a aquest grau, encara que la gent del país pronunciï «Sanflores» i la toponímia oficial escrigui «Sanfores».

Se surt de La Morera pel sender que porta als graus de la Grallera, de l'Espinós, de l'Agnet i dels Barrots. Després de la bassa, així que el camí ral fa el primer retomb cap a la dreta i s'enfila, es pren un senderó tocant a una roca que, d'entrada, va de pla cap a ponent i, després, baixa fort fins a travessar un torrentol. Es puja una mica sobre roquera, i el camí hi és ben acusat. Cal retomar el barrancó del Palom i continuar més aviat planerament. Es passa per la planeta del Sardà i, a mà dreta, es troba un marge esventrat. Després, i a l'esquerra, queda el bosc del Boronat.

A la dreta surt un bon sender, que s'ha de deixar, puix fa cap a la part superior del racó del Vilar i a la costa del Sastre, sota els cingles que hi ha a la banda dreta. Cal baixar i entrar en aquell racó, on es veuen grans blocs de roca molt pròxims, conjunt conegut com el Tormasal.

Es travessa el barranquet, es va de pla i es puja pel llinar sud d'un conreu abandonat. El camí és sota d'un marge,

però la brossa l'ha obstruït. En reapareix un altre tram i es camina per un sòl esblanqueït. Cal torçar a la dreta, tot passant per uns altres cultius perduts. El sender és ara imprecís i, retombant, cal dirigir-se a la part posterior d'una gran roca bombada que es veu a sobre i lleugerament a l'esquerra, on el corriol torna a ser fressat.

Es passa un colletó rocallós, es gira cap a la dreta, i es va de pla, tot fent un ample revolt, cap a l'esquerra i, després d'un nou collet, es baixa per travessar el barranc del molí del Barrulla, que se segueix uns pocs metres per la dreta.

El camí decanta ara a l'esquerra, i puja una breu estona per entre pinar, fins que aquest s'acaba. Es connecta amb una bona senda que, per l'esquerra, va a trobar el camí de les Planetes, vora el clot del Corral (que és un sector del camí dels Cartoixans), i se segueix per la dreta de cara al cingle, tot pujant molt suaument. Es torna a entrar en un bosquet, i s'inicia un curt però sobtat pendent que, en breu temps, porta a una clariana on, a la dreta, a tocar, hi ha un petit canal marginat que porta l'aigüa del molí del Barrulla, quan plou molt, i que és al repeu del cingle d'enfront. Sense travessar el canal ni seguir-lo, cal decantar-se fort a l'esquerra i entrar de nou al bosc, on el camí reapareix i comença a ascendir regularment i sostinguda.

S'ha de tenir cura a destriar la veritable senda dels arrossegalls que només van per la boscúria, sobretot des d'aquest tram fins al peu del cingle. Es fan revolts i el pendis continua, caminant

ara en direcció a La Morera. Quan retomba amplament cap a l'esquerra, es deixa un corriol planer que es perd. Es puja de dret, es planeja i es troba una placeta de carbonera. El camí s'enfila amb més determini. Cal trencar a mà dreta, per sota dels últims pins, i es té la base del cingle pocs metres al davant. En arribar-hi, el sender se'n va cap a l'esquerra i puja per damunt d'una tartereta, seguint oblicuament i longitudinalment, i amb algun revolt, el peu dels cingles pròxims.

Es torna a pujar per tartera i, quan el camí assoleix una raconada, ja ran de la cinglera, sembla que s'acabi. Cal inclinar-se a la dreta i prendre una petita canal no gaire llarga; un cop feta, hom es decanta a la dreta per pujar un petit roquer encarat a La Morera, on seguidament el camí reapareix. Es continua ascendint, de nou sobre roca, i es fa cap en un pas estret, entre un cinglall i la timba, el sòl del qual es veu arranjat amb rames d'alzina i terra. Sense dificultats es puja per aquest pas, que acaba redreçat, formant una canal. En ser al capdamunt, cal girar a l'esquerra per a situar-se al recingle, que en aquest indret presenta lleus abalmaments de color vermellós i grans tormos de roca.

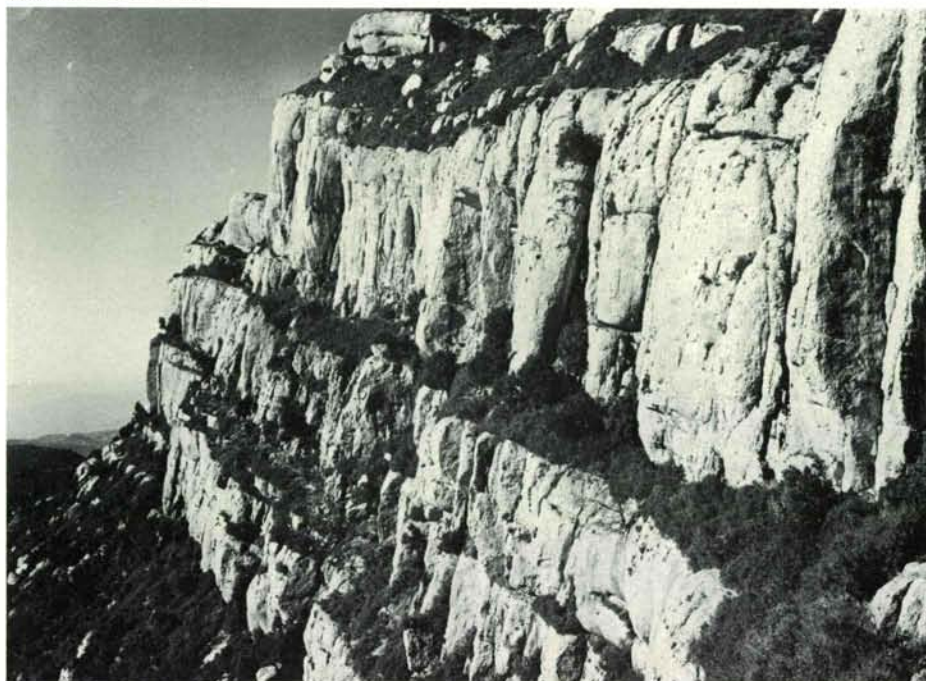
S'hi camina planerament de cara a l'O. Es passa un breu tram en el qual cal posar atenció a causa d'un extraplom de la cinglera, i després s'entra en una petita raconada, tot deixant una sendereta que baixa i que només porta als cingles inferiors. Es puja el darrer cinglet, per mitjà d'uns graons tallats a la roquera. El corriol, després, reapareix i es decanta fort cap a l'esquerra. Hom fa

cap en un portellet de poca alçada i es baixa lleument, al mateix temps que es voreja una torrentera. Cal continuar de pla, tot seguint el caire del cingle, sense perdre nivell. Es va entrant a la part superior del racó de Missa, tot prenent una direcció O/NO. El camí va per damunt dels cingles, sense sender.

El panorama sobre el racó de la font Pregona, a baix, i des d'aquest fins a l'horitzó, és impressionant. A la dreta, al fons de la cinglera, hi ha el racó de Missa; i, poc més enllà, la cova Negra. Els cingles del grau de l'Escletxa també són pròxims, rematats per la punta del Boter.

Així que hom s'ha endinsat a la raconada, i quan sembla que el pas ja no continuï, cal retrobar-lo al mateix nivell, en direcció a la barrancada que s'aboca al racó de Missa. El camí és feble, però acusat; de moment passa entre carrascles i botges, suspès en el vessant esquerrà del barranc del Miró, que queda al fons. Es va davallant, tot planejant, i es fan amples retombs per successives raconades, entre bosc frescal. El camí és bo i, davallant, es fa cap a l'arenal del comellar, a l'indret on, a mà esquerra, hi ha una pedra de grossària regular. Es va de cara amunt pel mig del torrent, i es deixa aviat la senda que, per la dreta, puja a la Serra Major pel primer dels quatre braços de la barrancada i que porta a la capçada, vora el lloc on fa cap la que ve del grau de la Grallera. Se segueix per l'esquerra, deixant sempre a l'altra mà els diferents afluents del ramal que se segueix, i que també podrien servir per a dirigir-se a la Serra Major. En ser allí on sembla que aquest té l'inici, s'ha de pujar per

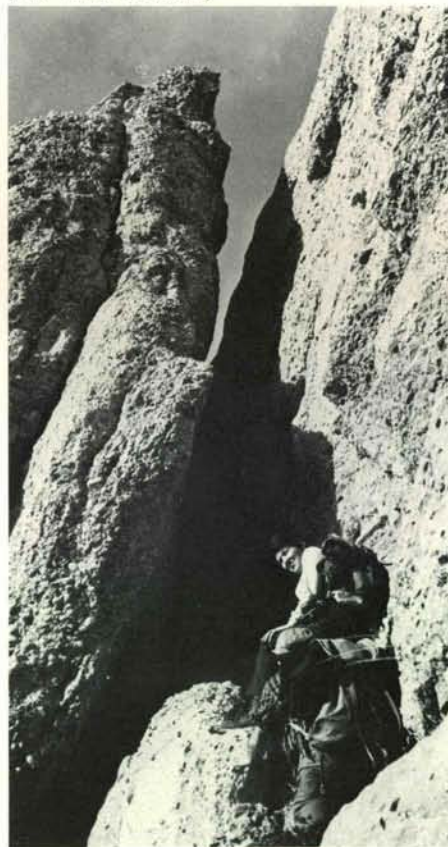
Cinglera per on s'enfila el Grau de l'Escletxa, obert pels cartoixans d'Escaladei per assolir el Montsant.
(Foto: Ramon Quadrada)

Al capdamunt del Grau de l'Escletxa. (Foto: Ramon Quadrada)

El Grau de l'Escletxa té indrets molt espectaculars.
(Foto: Ramon Quadrada)

l'esquenall rocallós que es té enfront i que separa les dues capçaleres finals. S'arriba a la carena de la serra Major, i es connecta amb el camí d'Albarca a Cabassers, a 15-20 minuts de la Cogulla si es va cap a l'esquerra, i a uns 10 minuts del Piló si es marxa en sentit contrari.

Des de La Morera fins ací s'ha de comptar 1 hora i 25 minuts, o bé 1 hora si es fa a la inversa. A l'actualitat, molt malmès pel foc, és en vies d'arranjament. Malgrat tot, s'hi pot passar tenint cura de no perdre les senyals de pintura, sobretot sota el cingle, a les envistes del molí del Barrulla.

EL GRAU DE L'ESCLETXA

Fou obert, o fet practicable, pels monjos d'Escaladei, a la cinglera ponentina del Montsant que pertany al terme de La Morera. Abans, l'itinerari clàssic per a pujar per aquest grau es feia tot partint del cenobi, però ara, amb l'eixamplament del camí dels Cartoixans des de la Morera, és millor sortir d'aquesta vileta i seguir aquest sender,

raconada de la Cova Roja, un gran i acolorit abalmament al peu del cingle. El camí, entre els estralls causats pel foc i per l'aigua atorrentada, és molt malmès, però encara s'endevina. Tot i que ara no és senyalitzat, encara s'hi troba alguna taca de pintura negra i vermella que pot orientar, així com un parell d'indicadors de ferro que assenyalen certs indrets de l'itinerari.

Sobrepasada la Cova Roja, s'inicia el grau de l'Escletxa, que s'assoleix, per una canaleta esglaonada, sense dificultats, i mena al relleix del cingle superior. Es camina, ben aèriament, per un senderó prou marcat, en direcció O, fins que el camí s'acaba en un replanell, on s'obre un tall entre dues fraccions del cingle (tall pujadís, fosc i estretit, per on s'ha de passar). Abans d'entrar-hi, a mà dreta i a la paret de pedra es troba com un forat no gaire gran; la tradició diu que, en temps monacals, era ple d'aigua beneïda, perquè els frares poguessin fer la senyal de la creu abans d'endinsar-se a l'angost pas.

Un cop se'n surt —no té més de deu metres de llargària— a l'altra banda cal tenir compte de l'abisme que queda a l'esquerra, encara que un passamà de ferro sembla que ajudi a vèncer qualsevulla aprensió. Tot seguit s'ha de pujar per una graonada, tallada a la cinglera durant deu o dotze metres, molt inclinada però fàcil, on el sender reapareix a la lleixa del cingle superposat a aquell pel qual hom va.

Les dificultats s'han acabat. Si hom mira cap abaix, a l'esquerra, se li ofereix un superb panorama, amb l'antic mas de Sant Antoni del Montalt en primer terme. El camí discorre vora la coveta de l'Escletxa, un petit abalmament al rocall dretà, i s'ha de continuar amunt, fins que el cingle s'acaba, i girar-se en direcció N, de cara al pal indicador, tot pujant-hi, mitjançant una senzilla i curta grimpadeta fins a tocar-lo.

Hom és a la punta del Boter. Sense llei de camí, cal continuar per la cresta de la serra, de vegades decantant-se a la dreta i, d'altres, a l'esquerra. De tant en tant apareixen com uns rastres de corriols. Mitja hora després s'assoleix un nou pal, que assenyalava el Portell del Punt d'Espera. El cim de la Cogulla és enfront, escassament a deu minuts, en plena Serra Major del Montsant, des de la que es poden prendre les direccions d'Albarca o bé de Cabassers.

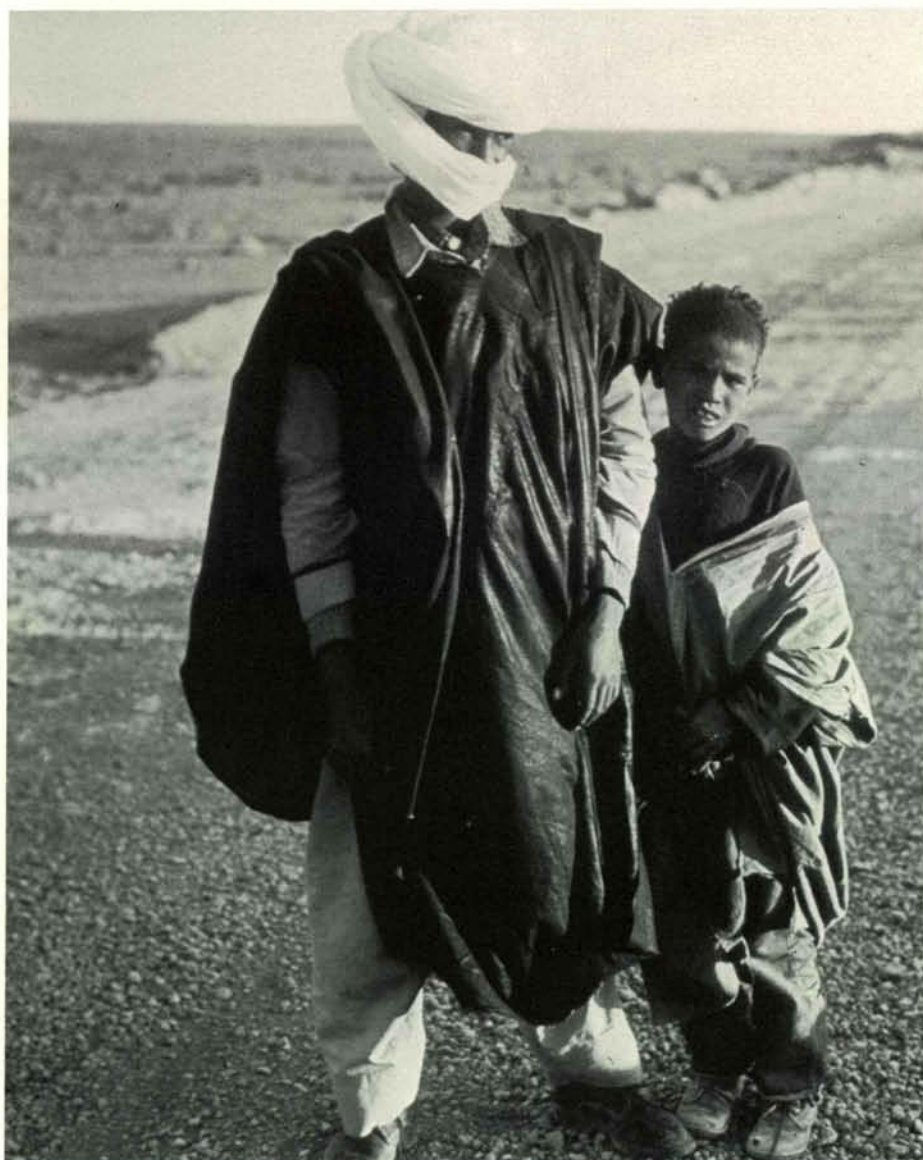
Des de La Morera fins a la font Pregona hi ha uns tres quarts; d'ací al collet dels Horts, un quart llarg; i fins a tocar el pal de la punta del Boter, al capdamunt del grau, uns cinquanta minuts. Fins a la Cogulla, de trenta a quaranta minuts, sense anar de pressa. En total, des de la sortida de La Morera fins a la Cogulla, s'hi han de comptar dues hores i mitja.

ALGÈRIA

Escalada i travessia del desert

Vicenç Sánchez

Tuaregs del desert. (Foto: Vicenc Sánchez)

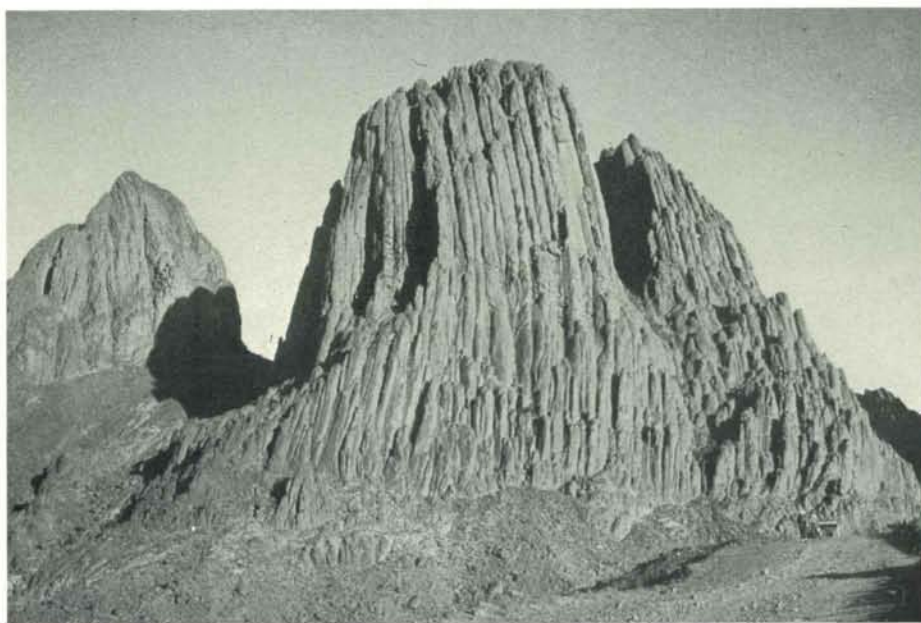

Ens trobem a començaments de l'últim desembre i, mentre molta gent ja es preocupa de què menjarà per Nadal, tres amics de Barcelona ens decidim a passar aquests dies d'una forma una mica diferent a com estem acostumats. Comptant amb en Salvador, que fa dos mesos que està viatjant pel Nord d'Àfrica amb el seu Land Rover, ens proposem anar al sud d'Algèria amb la intenció d'efectuar alguna escalada en el massís muntanyós de l'Hoggar i, després, creuar el desert, de tornada, amb el seu vehicle, i conèixer així una mica la gent i aquest país que representa un món completament diferent al nostre. I, després d'haver-hi viscut, encara que per un espai molt curt de temps, no m'atreveixo a jutjar-lo com a millor o pitjor que el nostre, sinó, simplement, amb el seu nivell de vida, cultura, serveis, tecnologia, d'altres aspectes, molt diferent al nostre. Avui el recordo amb una certa nostàlgia.

Així que, el dia abans de Nadal, ens trobem volant de Barcelona a Alger, la capital del país. I després, amb un vol interior, arribem a Tamanrased, població situada al sud del país, i a uns 2.000 Km de la costa del Mediterrani. L'endemà, i ja amb en Salvador, a qui afortunadament vam trobar a l'aeroport, ens dirigim cap a l'Agulla de l'harem, per a fer una escalada de mitjana dificultat. És Nadal i, a migdia, ens trobem a dalt del cim, a uns 30° de temperatura. Després, aquesta baixa de cop; i, la nit, s'agraeix un bon sac de ploma (ja que, quasi totes les nits, les vam passar fent bivac).

L'endemà ja estem situats al peu de La Deudat, una altra agulla característica d'aquest massís, format en la seva majoria per roca basàltica d'origen volcànic. Hi fem una escalada, ja de major dificultat, amb passos bastants difícils, per una via força coneguda, oberta pels francesos, com ho són la majoria de vies d'aquesta zona, ja que França va dominar aquest país durant 60 anys. Després vàrem efectuar el descens, rappelant, per la mateixa via de pujada. Fem una mica de turisme i passem per l'Ermitage, un lloc de pelegrinatge. Canviem de zona, i fem una curta i fàcil escalada a l'agulla de

Aiguilles de Teoulaq. (Foto: Vicenç Sánchez)

Rappel a l'Aiguille Jouiman. (Foto: Vicenç Sánchez)

Souinan, i tornem després a Tammanased.

Allí, i després d'agafar reserves de benzina, aigua i menjar, sortim per a fer la travessia del desert. Aprofitant que en Salvador coneix una mica la zona, decidim de fer-la per una ruta diferent a la que segueix la ruta transahariana, que és la més freqüentada pel turisme i els transports. Anirem, de primer cap al sud-oest; i, després, de sud a nord tot passant per l'anomenat Tanenrouf, que vol dir «desert dels deserts», on no hi ha absolutament res: tan sols centenars de quilòmetres de sorra dura, sense cap duna, ni pedra, ni cap tipus de vegetació. Sols la línia de l'horitzó com a únic paisatge i el jeep com a únic refugi; al bell mig d'aquell paratge vam passar la darrera nit de l'any 1983.

Més al nord, arribem a Regane i, després, a Adrar, on ja comença la carretera asfaltada que recorre la part del desert formada per les dunes. Aquestes originen un paisatge encisador, creat per una sorra seleccionada pel vent i amb diferents tonalitats de color, segons la llum del sol. La franja de dunes situada al nord d'Algèria té uns 800 km d'amplada. Ens traslladem a Beni-Abbes, una preciosa població enmig de dunes, però amb una gran vegetació, gràcies a un riu i a corrents subterranis d'aigua; i ja, després, fins a Bechar, on deixem el nostre amic i el Land Rover que tan bon servei ens ha fet: en Salvador tornarà per carretera fins a Barcelona; i nosaltres, des d'ací, agafarem un autobús que ens portarà fins a Alger, amb un recorregut d'uns 700 km, per a agafar de nou l'avió que ens tornarà, en un breu espai de temps, a la nostra civilització, tan diferent a aquesta que hem viscut durant uns dies: amb el seu poble de tuaregs i la seva hospitalitat, els rostres tapats de les dones, la profunda i arrelada religiositat per damunt de qualsevol cosa... Un món tal vegada més o menys feliç, però tan vàlid com el nostre per a la seva gent.

—Viatge realitzat amb avió:
Barcelona - Alger - Barcelona, i
Alger - Tammanased

I, amb un Land Rover llarg, de tres portes, per: Manel Sol - Josep M.ª Mérida - Salvador Campillo i Vicenç Sánchez. (Del 24 de desembre 1983 al 8 de gener de 1984).

Mapa Michelin n.º 153 «Àfrica»
Esc. 1/4.000.000.

- Escalades: IHAREM-Via normal IVº. LA DAUDAT-Via P. Cauderlier-G. Vidal-I. Prangé IVº-Vº. SOUINAN-Via Normal IIIº
- Ressenya de vies: Servei Gral. d'Informació de Muntanya.

ALPINISME

Joan Quintana i Paredes

HIMÀLAIA DEL PAKISTAN

Nanga Parbat (8.125 m). L'expedició dirigida per l'alpinista tarragoní Jordi Magrinyà, i amb la participació d'Òscar Cadiach, Narcís Serrat, Pere Benages, i Jordi Homs, ha aconseguit d'escalar —per primer cop per gent de l'Estat espanyol— la llarga paret del Rupal, del Nanga Parbat, considerada com una de les més llargues de la Terra. Arribaren al cim Magrinyà i Cadiach, el dia 7 d'agost d'enguany; durant el descens, es van veure forçats a fer un bivac a 7.200 metres.

HIMÀLAIA DEL NEPAL

Cho Oyu (8.206 m). Èxit de l'equip de Lluís Belvís sobre la muntanya prohibida. Després d'instal·lar dos camps d'alçada i un bivac, Carles Vallès i Toni Llasera, junt amb dos xerpes, arribaren al cim. Un dia més tard, el veterà alpinista català Jordi Pons, amb Jean Clemenson, alpinista francès invitat, repetiren l'ascensió.

Des d'aquí volem felicitar molt cordialment en Jordi Pons i Sanginés qui, a 51 anys, acaba d'assolir el tercer vuit-mil, i rubrica així, amb categoria, una vida sencera dedicada a l'alpinisme. Moltes felicitats!

Annapurna (8.026 m). Nil Bohigas i Enric Lucas han obert un nou itinerari sobre la paret sud de l'Annapurna, una de les més altes y difícils de la Terra. Durant el passat mes de setembre, els dos alpinistes van realitzar diverses ascensions d'aclimatació, i van establir un dipòsit de material a set mil metres d'alçada. Els últims dies de setembre sortiren amb tècnica alpina i, en nou dies, amb vuit bivacs

a la paret, assoliren el punt més alt de l'Annapurna. Baixaren per la mateixa ruta, amb dos bivacs. Enhorabona!

GROENLÀNDIA

Ketil. Nou itinerari a la paret Oest d'aquesta muntanya, amb un desnivell de 1.500 m. L'equip d'alpinistes era format per J. Verdaguer, X. Nicolau, E. Ortega i X. Martin.

ANDES PERUANS

Cordillera Blanca. L'alpinista barceloní Joan Quintana i Paredes (24 anys) ha recorregut durant el passat mes d'agost dos itineraris de dificultat en aquelles muntanyes del Andes:

- **Nevado Hunadoy Nord** (6.355 m). Paret nord, via «Francesa», 1.ª asc. catalana i 1.ª asc. mundial en solitari.
- **Nevado Chacharaju Est** (6.001 m). Paret sud, via directa americana «Ritxie-Brewer». 1.ª asc. nacional, 3.ª asc. absoluta i 1.ª mundial en solitari.

Serralada Blanca. Excelent campanya per l'alpinista suís Xavier Bongard. A continuació detallem les seves millors ascensions:

- **Nev. Pisco** per la cara sud, directa per: Xavier Bongard i P. A. Romagnoli.
- **Piràmide Garcilaso**, cara SO per: Xavier Bongard i Esteve Muntle.
- **Ostralpalco (cara sud)**. 1.ª en solitari per Xavier Bongard.
- **Chacranju Oest (cara sud)**, via directa de l'Amistat 750 m. E.D. 1.ª absoluta per Xavier Bongard i P.A. Romagnoli (Suïsa) Hugo Colonia (Perú), i Philippe Beoul (Frància).

Serralada Huay Huash:
Yenpaja (cara O directa): en solitari per Xavier Bongard.

ALPS AUSTRÍACS

Massis de Kalkogel.

Brosse Ochsenwand. Cara oest, per Jordi i Montse Lluch.

DOLOMITES

- **Torre Venècia.** Via «Ratti Panzeri», 350 m, MD (Jordi i Montse Lluch).
- **Sasso di la Nove,** via

«Messner», 350 m, MD (Jordi i Montse Lluch).

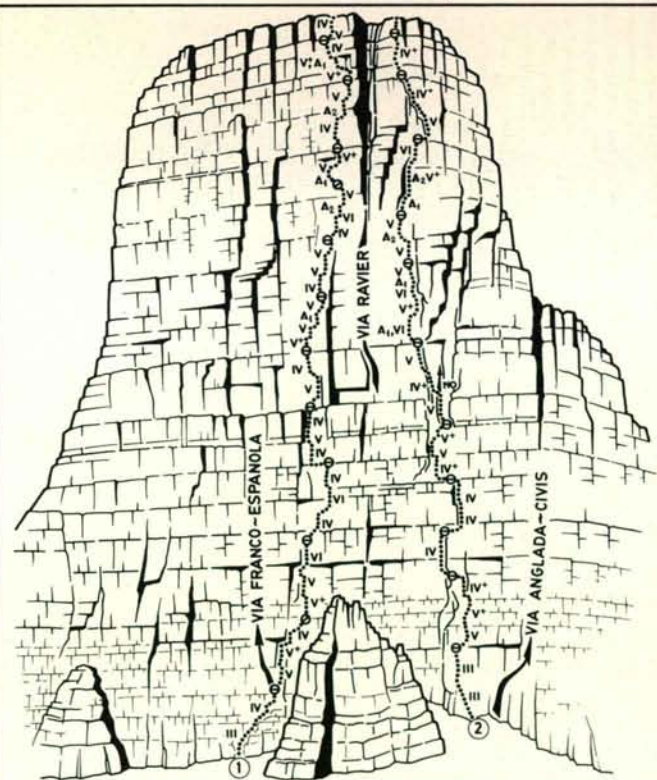
- **Marmolada,** cara sud, via «Gogna», 800 m, ED (Jordi Lluch, Carlos Bausa, Armando Cobo i Ramon Samarra, amb i un bivac 1.ª asc. nacional).
- **Tofana di Rozes,** Pilastro Constantini Apollonia, 500 m,

Chacraraju Oest (6.116 m), cara sud. Directa de l'amistat. (Foto: Joan Quintana.)

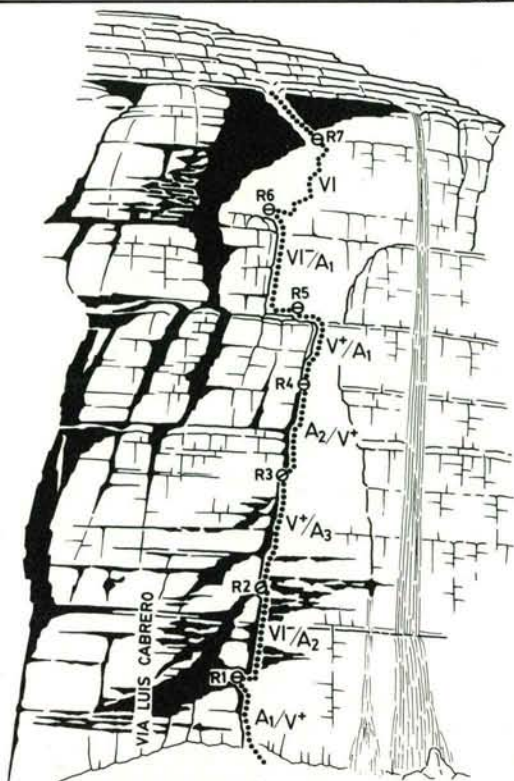
ORDESA

(Tozal del Mallo)

- 1 Via «José M.ª Morros 350 m ED 1.ª asc.: 9-14 juliol 1984 per: José M.ª Morros (sol)
- 2 Via «Anthropos» 350 m MD+ A2 1.ª asc.: 21 agost 1984 per: Miguel Castilla, Joaquín Colorado i Gabriel Martín

ORDESA (Gallinero. Paret de la cascada)

Via «Race» 300 m ED A3

1.ª asc.: 3-5 juliol 1984
per: Jesús Gálvez i Miquel Àngel Casals

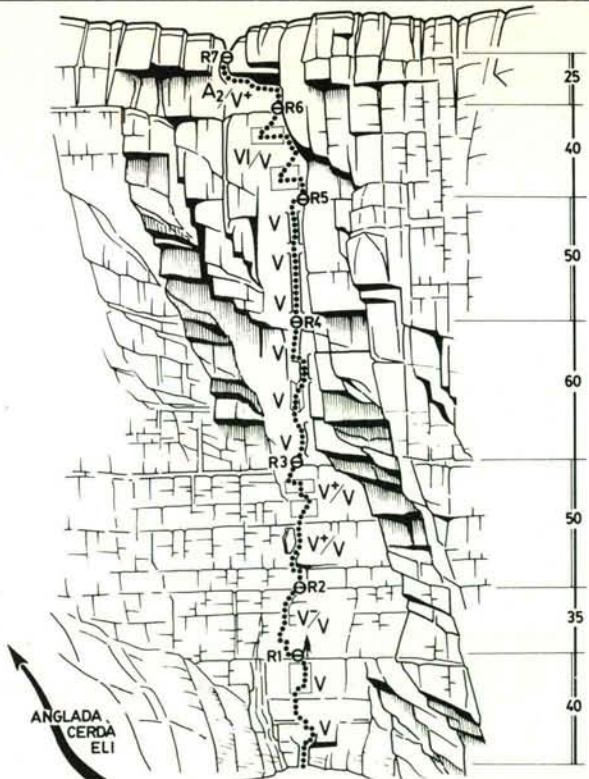
ORDESA (Gallinero. Cara sud)

Via «Batxurizopa» 400 m ED A2

1.ª asc.: juliol 1983
per: Aurelio Monreal, Xabier Ansa i Juanito Zebriain

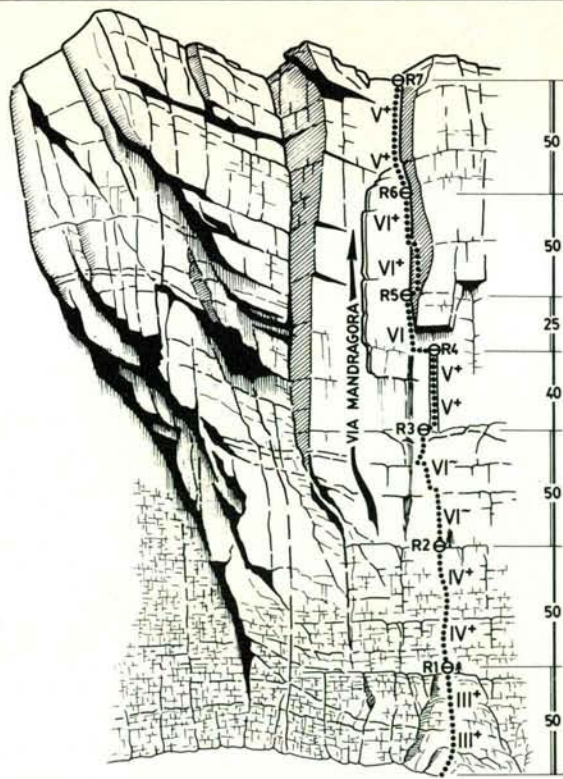
ORDESA (Fraucata)

Via «Velosol» 300 m MD A2

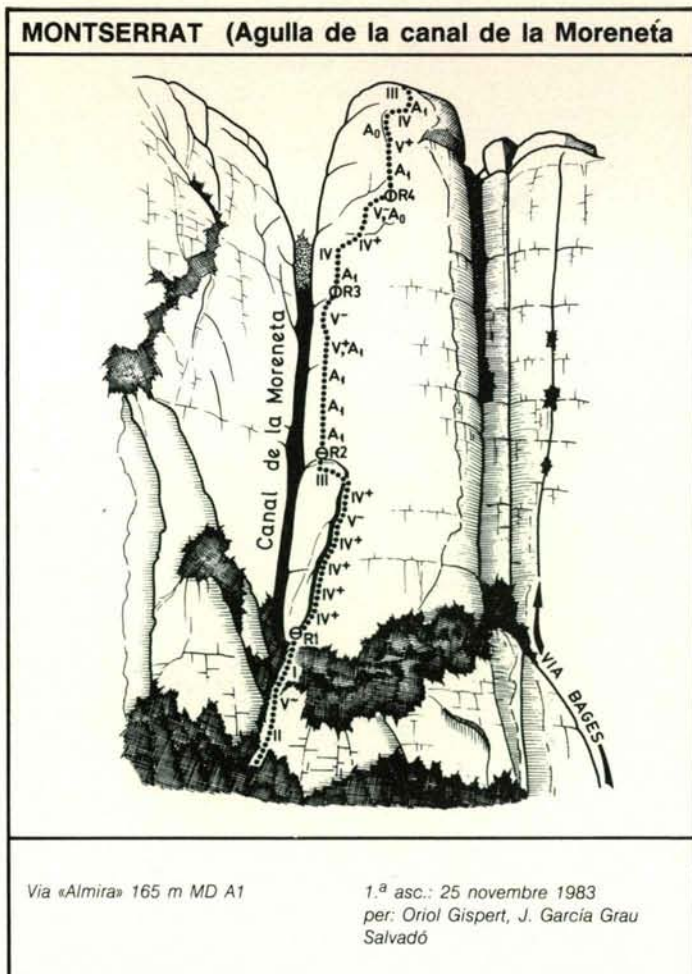
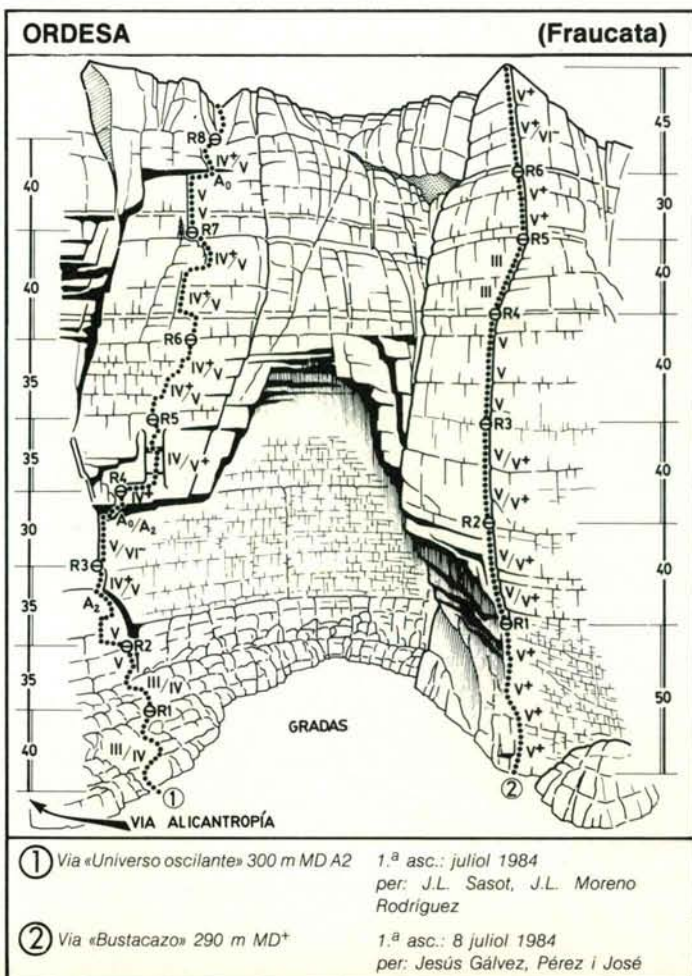
1.ª asc.: 27 setembre 1983
per: Xabier Ansa, Juanito Zebriain i Aurelio Monreal

ORDESA (Fraucata)

Via «Brecs» 300 m ED

1.ª asc.: 6 juliol 1984
per: Jesús Gálvez i Masaneta

MD sup. (R. Samarra, C. Bausa, A. Cobo).

● **Roda di Vael**, via «Eissenstechen», 350 m, ED inf. (C. Bausa i R. Samarra).

ALPS ITALIANS

Grup del Piemont.

Roca Provenzale, via «Fornelli Motti», 350 m (Jordi i Montse Lluch).

ALPS FRANCESOS

Chamonix, estiu 1984.

Nefastes condicions del glaç a la majoria d'itineraris de categoria dels Alps; malgrat això, i amb el temps inestable, com ja és costum, les realitzacions d'enguany podem classificar-les en general de poc interès i sense recórrer itineraris de prestigi o compromís.

● *Mont Blanc*: Pilar Central del Freney (Manel de la Mata i A. Ibáñez).

● *Les Droites. Esperó nord*: atac directe (Joan i Manuel de la Mata, amb un bivac; i el mateix itinerari, per Paco Aranda i P. J. Pérez, amb dos bivacs).

● *Petit Dru-Pilar Bonatti*, en solitari per J. M. Alsina.

Massis dels Écrins

● *Olan, paret nord*, via «Desmaison» (R. Bresco, J. Jover i J. Ramírez, amb un bivac, 1.ª asc. nacional; la mateixa via per Joan i Manel de la Mata, J. L. Sasot amb el guia).

● *La Meige, paret sud*, via «Allain Leninger» (Joan i Manuel de la Mata amb Josep Lluís Sasot i Josep M.ª Alsina).

● *Dôme de Neige*, dels Écrins, esperó «Giro-Vivet» Nord-Oest, 1.000 m (Joan i Manel de la Mata i Josep Lluís Sasot; la mateixa via per Josep E. Paül amb Jordi Lalueza).

ESPELEOLOGIA

Miguel Bosch i Serra

En aquest número presentarem les darreres exploracions a l'Estat espanyol, tot deixant per a un proper exemplar les novetats internacionals.

PICS D'EUROPA

Massis Occidental

● Finalment, la S.I.E., del C.E.A., ha assolit el sífó terminal del Pozu Cabeza Muxa, a la cota -906 m. La fondària del sífó sembla ser superior als 25 metres, mentre que el desenvolupament total de la cavitat és de 2.630 m. Prop d'allí, han explorat el Pozu de las Cuerries fins -226 m.

● Els anglesos de l'O.U.C.C. han explorat una nova entrada al Pozu del Xitu (-1.148 m), amb el qual connecta a -500 m, i una altra segona entrada, també inferior, al Pozu Jorcada Blanca (-590 m).

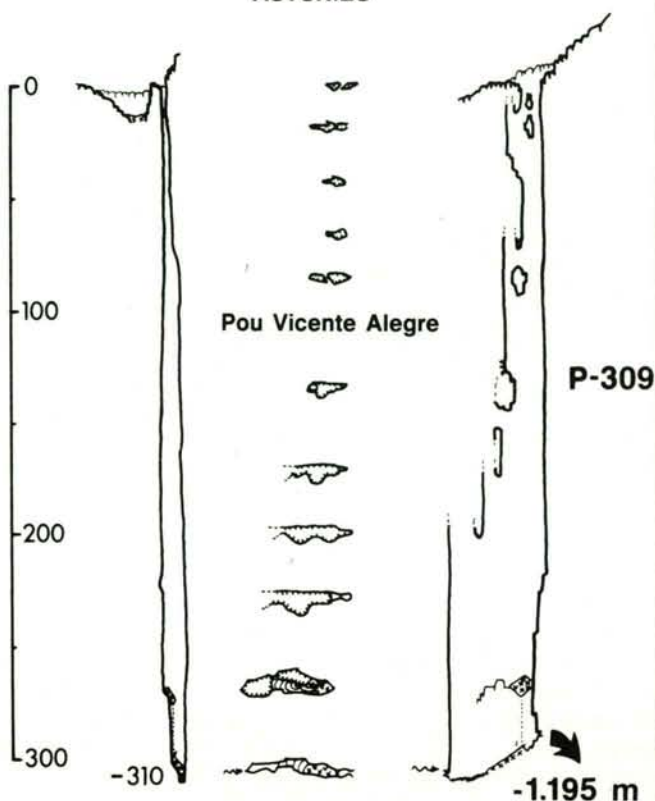
● Resta per confirmar l'exploració d'un avenc de -600 m a los Puertos de Ondón, feta pels suïssos de la S.S.S. de Genève. Aquesta cavitat hauria estat explorada l'any 1983 fins a -310 m.

Massis Central

● El S.C. Seine (París) ha assolit -1.195 a la Sima del Trave. La cavitat s'inicia amb un gran pou de 309 m (anomenat Pou Vicente Alegre). La continuació es fa a través de petits pous enllaçats per estrets meandres, fins arribar a un pou de 116 m, a la base del qual la continuació pren la mateixa tònica; pous curts i meandres. A -720 m, la circulació d'aigua arriba als 5 l/s. A partir de -750 m, l'avenc segueix una gran falla, fins a un estretament de la mateixa, a -900 m, on se'n perd el curs actiu. Allà, una escalada els ha permès d'assolir un meandre, darrera el qual, una sèrie de pous (entre ells un de 179 m i 25 m de diàmetre) acaba a -1.172 m. Una nova escalada de 9 m els ha portat en una zona de pous petits, llaminadors i estretors (una d'elles un antic sífó en sec) on l'exploració s'ha aturat a -1.195 m. Per a l'exploració, en atacs de 40 a 45 hores, han utilitzat un bivac a -700 m, amb hamaques auto-calentades.

● No molt lluny d'allí, el

SIMA DEL TRAVE ASTÚRIES

GES, del CMB, i alguns col·laboradors francesos han explorat la Torca del Jou de Cerredo (C. 16) fins -774 m., en un meandre ampli, on s'obren diferents pous, un d'ells de 28 m, el qual permet d'assolir la cota -800 m. L'avenc és una successió totalment vertical de pous, entre els quals, tres són de més de 100 m.

Massís Oriental

- Els anglesos de la L.U.S.S. han realitzat un camp interior a -600 m, a la Sima 56, cosa que els ha permès d'explorar 1.500 m de noves galeries a l'anomenada «Serie del Zumo de Escarabajo». No s'ha pogut realitzar el desitjat enllaç amb la Cueva del Agua, cosa per la qual, el desnivell resta el mateix: -1.169 m.
- Al fons de la Torca T. 173, i després de superar algunes estretors que evitaven el sífo terminal (-300), els exploradors han davallat diversos pous de 40-50 m, i s'han aturat provisionalment

a -500 m. La cavitat continua.

MONTS CANTÀBRICS

- El S.C. de París ha explorat 1 Km de noves galeries al fons de la Sima del Cueto. Així, doncs, el desenvolupament del Sistema Cueto-Coventosa-Cubera assoleix 25.150 m i -815 m de desnivell
- El S.C. de Dijon rectifica, després de les seves exploracions de 1983 i 1984, el recorregut de la Cueva Fresca, que s'apropa als 12 Km. El desnivell total hi és de 260 m (+130, -130 m).
- La red del Hoyo Grande (Sumideros del Saco-Torta del Hoyo Grande) té, després de les darreres exploracions del S.C. Chablis, Dijon Speleo y S.C.U. (Lyon), un desenvolupament total de 14 Km i un desnivell de 435 m.
- La mort accidental de Pierre Boissard, asfixiat per gasos d'origen desconegut a l'altre costat d'un sífo de 30 metres que acabava de superar, va anular la campanya conjunta del

GRANS CAVITATS DE L'ESTAT ESPANYOL

PEL DESNIVELL

Nom més conegut	metres	Situació
1. Sistema de la Piedra de San Martín	-1.342	Navarra
2. Illamina'ko Ateak (BU.56)	-1.338	Navarra
3. Sima del Trave	-1.195	Astúries
4. Sima 56	-1.169	Cantàbria
5. Sistema Badalona	-1.149	Osca
6. Pozo del Xitu	-1.148	Astúries
7. Sima GESM	-1.098	Màlaga
8. Torca Uriello (-1017 +5)	-1.022	Astúries
9. Pozo Cabeza Muxa	-906	Astúries
10. Sistema Garma Ciega-Celluga	-864	Cantàbria
11. Sima S.1-S.2	-846	Osca
12. Sistema Cueto-Coventosa-Cubera	-815	Cantàbria
13. Sistema Tere	-792	Cantàbria
14. Torca del Jou de Cerredo (C.16)	-774	Astúries
15. Torca Tejera	-758	Astúries
16. Sima del Florero (Flowerpot)	-729	Cantàbria
17. Cueva Buchaquera (-607 +107)	-714	Osca
18. Sima de Cembra Vieya	-703	Astúries
19. Sistema Arañonera (-600 +101)	701	Osca

PEL DESENVOLUPAMENT

1. Complejo Ojo Guareña	85.000	Burgos
2. Sistema de la Piedra de San Martín	46.200	Navarra/França
3. Red del Silencio	45.000	Cantàbria
4. Sistema Cueto-Coventosa-Cubera	25.150	Cantàbria
5. Sima Sl.44	17.000	Biscaia-Àlaba
6. Cueva de los Chorros	16.072	Albacete
7. Cueva de la Uzuca	15.650	Cantàbria
8. Torca de Coterón-Cuvio de Reñada	15.000	Cantàbria

GRANS POUS DE L'ESTAT ESPANYOL

1. P 320 m	Sima de la Piedra de San Martín o Pozo Lepineux (Sistema de la Piedra de San Martín)	Navarra
2. P 309 m	Pozo Vicente Alegre (Sima del Trave)	Astúries
3. P 306 m	Pozo Tras la Jayada	Astúries
4. P 302 m	Sima del Cueto o Pozo Juhue (Sistema Cueto-Coventosa-Cubera)	Cantàbria
5. P 281 m	Pozo de los Culebrones o Pozo Heinous (Sistema Sara)	Cantàbria
6. P 277 m	Grallera de Guara	Osca
7. P 274 m	Torcón de Laya	Cantàbria
8. P 250 m	Sima Grande del Collado Verde	Astúries

G.A.E.S. (Bilbao) i el S.C.-M.J.C. de Rodez, a la Red del Silencio. Les operacions de rescat duraren cinc dies, amb la participació de nombrosos espeleòlegs, després de les quals, l'expedició fou cancel·lada, i es deixà la prossecució de les exploracions per a l'any vinent.

ALTIPLÀ DE CASTELLA

- Sembla ser que les exploracions en el Complejo Ojo Guareña toquen a la seva fi, si no és amb la utilització de tècniques d'espeleo-busseig que el

S.T.D. de Madrid, amb la col·laboració del G.E. Edelweiss, ha començat a fer servir. Així, a mitjan setembre, es forçà el sífo terminal de La Torcona (10 m/-3 m) i en un segon sífo s'hi exploraren 100 m. Les pluges van impedir de prosseguir aquesta exploració i de començar la de El Torcón. El desenvolupament total del complex assoleix els 85 Km.

- Els bussadors del S.T.D. continuen l'exploració i la topografia de la Fuentona de Muriel. A través d'una rampa i d'una xemeneia vertical, han pogut superar el primer sífo de més de 200 m de

llargada i -52 m de fondària, on una sala inundada havia aturat molt de temps les exploracions. A l'altre costat, la cavitat es complexa; una galeria ascendent en constitueix l'eix central, mentre que el riu, accessible per un pou, circula molt encaixat i amb gran violència fins a un altre sífó.

MONTS BASCS

● La Sima SI-44, situada a Sierra Salvada, és sens dubte la cavitat espanyola que més ràpidament ha crescut en els últims temps. Explorada en els dos darrers anys pel G.E. Alavés, el seu desenvolupament és proper als 17 Km, a manca d'algunes escalades.

● A la Sierra de Aralar, els espelòlegs de la S.C.N. Aranzadi, de Donòstia, han assolit el sífó terminal de Ormazarreta'ko Leizea II, a -580 m, després d'haver evitat superiorment diferents sífons en el riu (Ormazarreta Ibaia) que té un cabal mitjà anual de 60 a 70 l/s. El recorregut total és de 6.000 m.

PIRINEUS

● Després d'alguns anys de dificultosos treballs, el GERS de l'A.E. Muntanya (Barcelona) ha enllaçat una cavitat propera al llac d'Alba amb la Cova d'Alba. Aquesta travessa segueix el curs subterrani del riu d'Alba, entre la seva pèrdua al llac i la seva ressurgència, uns metres per sota de la boca de la cova, a través de galeries fòssils i actives que són recorregudes, durant el desgel, per un cabal de 2 m³/s. Part d'aquestes galeries és desenvolupa en el contacte entre el granit i les calcàries, essent el terra format per granit, i el sostre i la paret, per calcàries.

El desnivell és de -530 m (a manca d'una poligonal exterior per a confirmar-ho), i el recorregut de la travessa és de 3 Km; el recorregut total de la cavitat s'apropa als 6 Km.

ACTES

75^è ANIVERSARI DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE TERRASA

Cap al setembre de 1910, un grup d'excursionistes de Terrassa sentiren la necessitat d'agrupar-se per fundar un centre excursionista, per tal de col·laborar a l'obra del renaixement que l'excursionisme estava desenvolupant a Catalunya.

El nou Centre, arran del seu XXV aniversari, el 1935 edità la *Guia monogràfica de Sant Llorenç de Munt*. La part monogràfica fou deguda al P. Joan Solà, Sch. P. qui hi tingué la col·laboració cartogràfica i de gravats d'actius elements de l'entitat.

Els anys han passat, però el «Terrassa» continua ferm el seu camí. I heus ací que, ara, complert el seu 75^è aniversari, i dintre dels actes commemoratius, ha tingut l'encert de reeditar en facsimil l'esmentada guia.

EL passat 31 de maig de 1984 s'en celebrà, en un solemne acte, la presentació, en el qual obrí la reunió el president de l'entitat, senyor Jaume Galofré. Després de la interpretació de la cantata «Llegenda del drac de Sant Llorenç», lletra de Vicenç Villatoro i música d'Antoni Fabrès, a càrrec de la coral «L'Estornell», el senyor Galofré justificà la reunió amb motiu del doble esdeveniment: l'aniversari i la reedició de la guia.

El nostre consoci, senyor Agustí Jolis, fou l'invitat per a presentar el llibre, i en el seu parlament posà de manifest l'encert de l'entitat en reeditar en facsimil la guia de Sant Llorenç de Munt, ja que es tracta d'una muntanya singular, on s'uneixen història, tradicions i llegendes en un marc de muntanya de cingleres i turons que ha atret no sols els terrassencs, sinó a tots els excursionistes.

Fou una vetllada molt emotiva, i ens plau moltíssim felicitar al Centre Excursionista de Terrasa per aquests 75 anys de vida

cultural i esportiva.

A.M.

HISTÒRIA DE LA GALERIA D'EXCURSIONISTES IL-LUSTRES

El dia 16 d'octubre, a la Sala d'Actes de la nostra entitat es va commemorar el 106^è aniversari de la inauguració de la Galeria d'Excursionistes Il-lustres, amb la col·locació, aleshores, del retrat de Francesc Xavier Parcerisa (1803-1876), artista pintor. Amb aquesta personalitat s'encetava, l'any 1878, la que, al llarg del temps, coneixeriem com a Galeria d'Excursionistes Il-lustres, la qual avui compta amb 30 retrats a l'oli, executats per diversos artistes.

Va iniciar-se la vetllada literària amb unes paraules de salutació del nostre president, senyor Lluís Puntís, qui passà la facultat d'expressió al senyor Josep M.ª Font i Solsona, president honorari de la Secció de Ciències i Arts, qui va llegir la documentada comunicació intitulada «Història de la Galeria d'Excursionistes Il-lustres». No cal dir que, els qui coneixem el senyor Font, sabem que les seves conferències són erudites i doctes; però, davant del poc temps de què disposava, va limitar-se a fer un esbós molt sintetitzat de cadascun dels excursionistes que figuren a la Galeria, però suficient per justificar-ne la presència a les parets de la Sala d'Actes. De tot el seu parlament, cal destacar una reflexió de què volem deixar constància escrita. Va dir que, ell: «...trobava a faltar-hi personalitats de la casa amb prou mèrits per figurar-hi; i que, si bé al seu dia se'n va parlar, mai no foren encarregats els retrats». Es referia a Víctor Balaguer Cirera (1824-1901) i a Antoni Aulèstia i Pijoan (1849-1908). I, encara, a una altra incongruència major: un dels principals fundadors de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques (1876), Josep Fiter i Inglès, tampoc no hi era representat.

El dissertant va demanar de reparar aquest desagradable «oblit», un prec que va recollir el senyor Puntís, per passar-lo a la Junta Directiva per tal que, amb motiu del 70^è aniversari (l'any vinent) del traspàs de Fiter seria potser adient de portar a terme la realització del retrat, perquè, finalment, figurés en un lloc destacat de la Galeria d'Excursionistes Il-lustres.

El senyor Josep M.ª Garrut, president de la Secció de Ciències i Arts, va desenvolupar el seu parlament, tot comentant que les galeries d'homes il-lustres, avui, es troben un xic passades de moda, i que en moltes galeries l'art pictòric és ben absent o discutible; tot i així, «és lloable», va afegir, «trobar encara avui entitats que continuen homenatjant els seus socis de mèrit, i els perpetuen en un retrat. Aquest és el cas del Centre que, en pocs anys, ha afegit a la seva Galeria els prou coneguts consocis, Eduard Vidal i Riba, Josep M.ª Batista i Roca, Pau Vila i Dinarès, i Josep Guilerà i Albiñana.

El senyor Puntís va finir l'acte tot agraït als senyors Font i Garrut llurs parlaments, així com, als assistents, la presència en una vetllada on s'havia fet un repàs dels homes més destacats de la casa i d'aquells que s'hi trobaven a faltar.

Nosaltres creiem que l'entitat hauria de tenir un opuscle al servei dels excursionistes, amb la relació de tots els homes que figuren a la nostra Galeria, i amb els detalls dels mèrits que els portaren a figurar-hi: una obra que el senyor Font podria portar a terme sense cap dificultat.

M.M.

SEMBLANCES

L'ANETO HA PERDUT UN ALTRE DELS SEUS HOMES

El 24 de maig de 1984, a l'edat de 73 anys, morí a Pouvoirville (Toulouse),

després d'una llarga malaltia, el nostre estimat consoci francès, Jean Escudier.

Home d'una àmplia cultura, començà la seva carrera de professor al «Collège des Officiers Marocains de Dar-es-Beida»; però Escudier fou abans que tot un muntanyenc enamorat del Pirineu. Formà part del «Groupe des Jeunes» (GDJ) de Jean Arlaud, i, amb Jacques Leclère, fou un dels millors caps de cordada, i portà a terme escalades d'alta dificultat.

Concretant-nos a l'Aneto, el trobem a la primera ascensió per la cara NE de l'Espatlla d'Aneto, feta el 6 d'agost de 1935, junt amb M. Jeannel i A. Vedel.

Després de la guerra mundial, tornà al Pirineu i es dedicà amb entusiasme a aplegar les dades històriques i les vivències pròpies del descobriment i conquesta del massís de la Maladeta i, sobretot, del cim culminant, l'Aneto.

La història dels contactes entre pireneïstes francesos i catalans s'inicià amb Ramon Arabia, en el segle passat, en el si de la nostra Associació d'Excursions Catalana, gràcies a la relació d'Arabia amb els clubs alpins, a muntanya i en congressos (Ramon Arabia pujà al Mont Perdut el 23 d'agost de 1880, formant part d'una caravana de congressistes francesos), i amb el nostre il·lustre corresponsal francès, el comte de Saint Saud.

Henry Russell i Juli Soler i Santaló foren els enamorats que, per sojornar millor a la muntanya, es feren construir o adaptar coves-abric a la roca (Vinhama, Maladeta), enllaçant amb la generació dels Soler Coll, Canals, Estasén, Oliveras, Guilera, Vila, Rovira, etc., per la nostra part, i dels Cadier, Usell, Brulle, Arlaud, Abadie, d'Espouy, Prunet, Ollivier, Escudier i altres, pels francesos, els quals feren les darreres i meritòries vies d'escalada als cims pireneics.

A la postguerra s'inicia un nou trobament entre pireneïstes d'un i altre costat

15 de juny de 1957. Jean Escudier al C.E.C., entre Josep M.ª Gallach i Agustí Jolis. (Foto: Arxiu C.E.C.)

de la muntanya. Als veterans francesos s'ajunten nous afeccionats com Garnier, Ravier, Jeannel, com també hi ha gent nova entre nosaltres.

Hem tingut la sort de viure aquesta etapa tan fructífera, amb trobades en campaments d'alta muntanya, on sobresortí entre nosaltres la tasca d'en Josep M. Colomer, el qual aconseguí d'establir una estreta col·laboració amb els francesos i, per primera vegada, l'intercanvi de drets d'estada entre els refugis del Centre i els pireneics del CAF.

Un aspecte transcendental fou l'intercanvi d'informació tècnica i de cordades mixtes, i la posada en contacte entre Jean Escudier i el qui això escriu.

Escudier tenia enllestida la seva obra sobre l'Aneto, per a la qual no trobava facilitats de publicació a França. Aquell treball em captivà, i així mateix engrescà la Comissió de Publicacions del Centre. D'acord amb l'autor, iniciarem una col·laboració per aportar aquelles dades històriques complementàries referents als pireneïstes catalans, treball que jo havia iniciat en «75 años de montañismo» (*Boletín de la Sección de Montaña y CADE*), desembre 1951 (avui MUNTANYA) i en «La

conquista de la montaña» (Ed. Hispano Europea, 1954).

En Josep M. Gallach féu la traducció de l'original francès al castellà, i mossèn Jaume Oliveras escriví un emotiu pròleg del llibre sobre l'Aneto, una muntanya on tantes aventures humanes i d'escalada hi visqué.

Les figures de José Sayó, Juli Soler i Santaló, Jaume Oliveras, Antonio Abadías, Emili Juncadella i tants d'altres pioners històrics es troben reflectides a les emotives pàgines, per la qual cosa el Centre no podia deixar de banda la publicació del llibre.

El 1957 aparegué, doncs, l'obra «*El Aneto y sus hombres*», molt ben il·lustrat i amb una bella portada del nostre soci i dibuixant Joan Queralt. La presentació del llibre al nostre estatge social, el 15 de juny de 1957, esdevingué un acte social important, presidit per Lluís de Quadras, president del Centre, i amb assistència de l'autor i de la seva esposa (v. MONTAÑA, juny 1957).

El 1972, el Centre en féu dues noves edicions, la segona en castellà i la primera en català, i per fi, el 1977, l'editor «Marrimpouey jeune», de Pau, publicà l'edició francesa.

Sota el mateix esperit, Escudier ha editat el 1982, a França, «*Une grande*

montagne, le Posets», i, fruit de la seva cultura, ens llegà, el 1968, el volum intitulat «*Empreintes romanes*», amb text i gravats sobre arquitectura i pintura romànica de les comarques pirenenques d'Occitània i de la Jacetània, Sobrarba, Ribagorça i Aran.

En els darrers anys de la seva vida, continuava pensant en el Pirineu; i ens consta que té enllestit un treball sobre el «*Vignemale*», el qual esperem veure publicat a la Revue Pyrénéenne, gràcies a l'interès dels seus amics.

Jean Escudier fou un cavaller, un sentimental i un amic obert a tothom. Ell, amb la seva obra, ens obrí el camí per continuar la col·laboració editorial amb altres pireneïstes francesos com André Armengaud, Robert Ollivier i Georges Veron, les obres dels quals també formen part de la col·lecció de guies del Centre.

Actualment ens trobem en una nova etapa de les relacions pirenenques, no sols per les recíproques condicions d'estada entre els refugis del Centre i del CAF, sinó també per les trobades a plena muntanya.

El Centre ha perdut, amb Escudier, un distingit soci, i els qui hem col·laborat amb ell i l'hem tractat sentim

l'enyorança d'un gran amic. La seva personalitat, però, reviurà sempre, perquè ens queda el llegat de la seva obra en forma de llibres, on palpita l'amor envers aquest Pirineu, tan estimat pels homes d'una i altra vessant.

Agustí Jolis

BIBLIOGRAFIA

DESCRIPCIÓ HISTÒRICO-ARTÍSTICA DE L'ESGLÉSIA DE L'ALEIXAR, autor: Mercè Vidal i Solé. 1983. 123 pàgines; il·lustrat amb fotografies, dibuixos i facsimils de goigs.

Aquest llibre ens porta a tenir uns coneixements més amples d'aquesta vila i de l'art religiós que estotja, de la mà de la professora Vidal, especialista en la història de l'art de les comarques de ponent. A ella cal agrair que ens introdueixi de forma tan amena i amb llenguatge senzill i clar a la comprensió dels diversos retaules de la vila del Baix Camp que, al llarg del segle XVIII, hi bastí aquesta església parroquial de Sant Martí.

Qualsevol interessat amb l'art dels retaules ha de trobar en aquest llibre matèria de delectança, des del moment del naixement i l'estructura dels retaules fins a la decoració arquitectònica, el daurat, l'estudi artístic, les diferents característiques, la descripció tècnica i les col·laboracions artesanes.

Ens plau de destacar-hi les il·lustracions del nostre consoci Antoni Gelabert, tan i tan recordat, les quals com sempre, són d'una expressió i d'un realisme impressionant.

Aquest és un llibre sobre un tema local, dels quals estem orfes i dels que ens il·lusiona donar-ne notícia, ensems que desitgem que proliferin entre nosaltres.

M.M.

LA SIERRA DE CÁDIZ, obsequi del Club Montañero Sierra del Pinar,

de Jerez de la Frontera; Apartat de Correu 556.

Es tracta d'un mapa de cordilleres, plegable, a escala 1:50.000, amb llegenda i situació geogràfica dins del conjunt general d'Espanya. La presentació és singular i ben il·lustrada, amb fotografies de color i amb una extensa explicació descriptiva de llocs dignes d'interès, com la «Garganta de la Ermita», el «Valle del Ravel» o la «Laguna del Perezoso», així com dels cims més importants, com el

Torreón o Pinar (1.654 m), el Simancón (1.566 m), el Caillo (1.397 m) etc.

També inclou documentació sobre la vegetació de la zona on abunden els pinsaps, dels quals ja teníem notícia, tota vegada que el nostre ex-president, senyor Agustí Bou, és l'autor del llibre *Los pinsaps de la Serranía de Ronda* (1974) que inclou un capítol on descriu la Serra de Cadis i els seus meravellosos pins. La fauna no hi és descurada, i s'hi lamenta que hagi sofert baixes de consideració.

Referent a les excursions per aquesta contrada, estan controlades per l'entitat ICONA-CÁDIZ, a la qual cal sol·licitar el permís.

Encara que aquest mapa tan original pot ser consultat a la nostra Biblioteca, si algun excursionista el volgués tenir, podria demanar-lo directament al Club que l'ha editat.

M.M.

BALTORO. MONTAÑAS DE LUZ, de Louis Audoubert. Traducció de Fabià Garcia-Prieto. Col. Guies Practiques-Cartoné. 222 pàgines, 32 d'elles de color. Edicions Martínez Roca S.A. Barcelona, 1984.

Baltoro és el nom d'una glaçera única al món, situada al Pakistan, al bell mig del Karakórum. Té una longitud de 57 Km i, a les seves voreres, hom hi pot veure més d'un centenar de «catedrals» de gel que sobrepassen els 6.000 metres.

Es tracta d'una glaçera que mereix el sobrenom de paradís de les muntanyes que l'envolten: K2, Hidden Peak, Gasherbrum II i Broad Peak.

L'alpinista francès Louis Audoubert, de renom universal, ens fa reviure en aquest llibre les grans gestes d'aquells que, des de Conway a Messner, intentaren conquerir aquestes difícils muntanyes. Ell mateix va viure'n força vegades les experiències; i, l'any 1975, va assolir el cim del Gasherbrum II.

L'autor no es limita solament a descobrir les gestes esportives, sinó que ens posa en contacte amb la naturalesa esquerp, amb la lluita per la supervivència a 8.000 metres, sovint sense l'ajuda de l'oxigen, i enmig d'una altra cultura: la dels *baltis*, habitants de les altes valls del Karakórum. És un llibre d'un gran interès excursionista.

M.M.

D'ACÍ D'ALLÀ

CASTELLÓ D'EMPÚRIES.

Agost-84. Organitzat per l'Institut Català de Serveis de la Joventut, la IAEDEN i els Ajuntaments de Castelló d'Empúries i Girona, nois i noies del camp de treball dels aiguamolls que es troben entre els rius la Muga i el Fluvià, han col·laborat en les tasques de fer-hi rius i posar-hi comportes. Així, les cigonyes no tindran cap excusa per passar de llarg sobre els aiguamolls empurdanesos.

TORROELLA DE MONTGRÍ. Estiu-1984. La Junta Municipal de Turisme de l'Estartit-Torroella de Montgrí ha programat 10 itineraris a peu per les seves rodalies amb la finalitat de fer conèixer els indrets més característics dels respectius termes municipals. Els han senyalitzat amb tres colors diferents –blau, verd i vermell– que responen a camins per cales, camps o cap a paratges relacionats amb la història (castells, ermites, etc.).

Les Oficines Municipals de Turisme disposen de mapes i de fulls explicatius sobre la durada del recorregut, el tipus d'excursió, etc., en diferents idiomes.

SERINYÀ. Agost-1984.

Vint estudiants d'arqueologia han ampliat coneixements a les coves de Serinyà, tot gratant sobre trenta-cinc mil anys d'Història; és una tasca finançada per la Diputació de Girona i la Generalitat. La descoberta més important ha estat un queixall que, segons que sembla, pertany al crani d'un *Homo erectus*. Si això fos així tindriem la peça humana més antiga de tot Catalunya i de l'Estat espanyol.

RIBES DE FRESER.

Agost-1984. «IV Setmana de la Natura», organitzada pel Club d'Esquí Fontalba, amb el suport de l'Ajuntament i del Centre d'Iniciatives de Ribes. Els actes foren:

«Diada» del pagès; xerrades col·loqui sobre la fauna de l'alta muntanya a la Vall de Ribes i sobre mossegades de serps i animals verinosos; pel·lícules relacionades amb la natura; recorreguts amb bicicleta, etc.

ULLDEMOLINS.

Agost-1984. Amb motiu de les festes d'agost, es va fer un homenatge al Montsant amb una sessió de diapositives de color sobre indrets inèdits de la muntanya, originals de l'ulldemolincenc Jaume Estivill. Un complement de la vetllada foren les cançons que entonaren un grup de cantaires de la localitat, dirigits per Leonci Montlleó. Les cançons foren: un *Himne al Montsant*, de Ramon Quadrada, de Reus; i *Montsant, Montsant!*, del mestre Elisard Sala. També el G. Excursionista Alt Priorat, davant la imminència de l'aplec anyal, dedicà tota una jornada sencera desembarcar el camí de l'ermita de Sant Bartomeu de Fraguerau.

BASSEGODA

Al Santuari de la Mare de Déu del Mont s'ha trobat un pergami de l'any 889. El descobriment l'ha fet mossèn Xavier Xutglar, vicari general de la diòcesi de Girona, després dels actes commemoratius del centenari de l'estada de mossèn Jacint Verdaguer al Santuari. Aquest pergami és el més antic de l'Arxiu Diocesà (1-9-1984).

CABRERA DE MAR

Les excavacions arqueològiques del poblat ibèric d'Ilduro, en el terme municipal de Cabrera de Mar (Maresme), ens aporten prou fonaments per pensar que es tracta de les restes ibèriques més importants de Catalunya. Aquest poblat es troba a mitja altura del turó de Burriac, a uns 400 m d'altura, al vessant de llevant-migdia i té una superfície de 20 hectàrees (2-9-1984).

CAMPLLONG

El poble de Campllong

està cofoi d'haver aconseguit restaurar una habitació de mals endreços, fent-ne una capella del Santíssim de l'església parroquial, en repicar els materials que cobrien les parets i afegint-hi un altar circular, la vella pica baptismal i una creu de ferro forjat que presideix la capella. El responsable del canvi han estat mossèn Pere Casellas i els veïns de la vila que, amb quatre mesos, han fet el «miracle» (2-9-1984).

LA JONQUERA

El «Grup Art i Treball», de La Jonquera, format el juliol de 1982 després d'haver-se independitzat del Centre Excursionista local, ha portat a terme la recuperació de les construccions històriques situades al terme municipal; principalment, l'endegament de les ermites de Sant Julià dels Forts, tot repicant les parets. Cada any s'hi fa una festa popular molt arrelada, com la de Sant Pere del Pla, on es neteja l'entorn.

També ha creat una Secció Ecològica per tal de resguardar paratges i fonts, i, sobretot, l'Albera, zona natural en perill (13-9-1984).

BAGÀ

L'«Aplec del Santuari de Paller» és un esdeveniment popular i sentimental, radicat a Bagà des de fa moltíssims anys. Aquest any hom ha demanat amb insistència l'inici de les obres de restauració, projectades i encara no iniciades. Els actes principals han estat: missa solemne, cant dels goigs, ballada de sardanes i actuació de l'Esbart Cadí (secció infantil) (9-9-1984).

BERGA

Berga ha celebrat uns actes denominats «Gala de Queralt», en homenatge a la memòria del trobador-poeta Guillem de Berguedà, en motiu d'acomplir-se els 800 anys del seu «plany» per Ponç de Mataplana. Aquest acte constitueix, a la vegada, un pelegrinatge en massa dels berguedans al Santuari que tant estimen i veneren (8-9-1984). També, el dia 16, va tenir lloc l'anyal romiatge a l'ermita romànica de Sant

Quirze, de Pedret, amb el típic repartiment de panets beneïts i ramells de flors boscanes.

AVINYÓ

«V Marxa Infantil de Catalunya», organitzada pel Centre Excursionista d'Avinyó. L'any 1970, aquesta entitat va començar la seva independència com a entitat excursionista i, durant aquests 14 anys, la seva trajectòria ha estat un enfilall d'èxits, principalment en el camp de l'escalada i de les marxas.

RIUDARENES

A l'ermita de la Mare de Déu de l'Argimont (segle XVII), que domina la vall de l'Esparra, va tenir lloc el tradicional aplec que va reunir un bon nombre de persones interessades en la recuperació de l'antic castell de l'entorn (18-9-1984).

SANT FERRIOL

A l'agregat de La Miana va tenir lloc, el dia 30 de setembre, la recuperada festa de Sant Miquel, la celebració de la qual no es portava a terme des de feia més de trenta anys. Enguany ha estat possible gràcies al suport econòmic del senyor Engelhard, un holandès resident a la rectoria La Soleja. La festa va consistir en una missa, sardanes, dinar de germanor, jocs de cucanya, exposició de tapissos polonesos i de documentació gràfica històrica.

BESCANÓ

Un grup d'amants de la natura de Bescanó, encapçalats pel veterà muntanyenc Josep Franquesa, ha descobert recentment una ruta en jeep que recomanen. Es tracta de passar del Vallespir al Conflent, per Pla Guillem (2.230 m), entre paratges d'una formosor poc freqüent.

CASSÀ DE LA SELVA

El dia 30 de setembre, moltes carreteres de l'entorn de Cassà vam omplir-se de marxadors. Es va portar a terme la «Travessada de les Gavarres». Itinerari:

Montnegre, can Nadal, carena del Suro Robat, can Pujades, coll del Portell, obaga de Montigalà, pic de les Bruixes, can Costa, cal Menut, Les Matenes, can Paiet, can Valls i, de nou, Montnegre. Total 23 Km.

SANT FELIU DE GUÍXOLS

«Illl Ruta de l'Aigua», de Sant Feliu de Guixols, amb un total de 27 Km, organitzada pel Grup Mar i Muntanya, de Sant Feliu. Els marxaires feren el següent recorregut: coll de Portes, Divina Pastora, pla de Modègues, Puig Gros, clot de les Comes, Creu d'en Barraquer, plana Bassard, can Llaurador, can Trempat, plaça Vilartagues.

MADREMANYA

«Marxa de Tardor de Madremanya», de 20 Km amb el següent itinerari: Padró, Pedrinyà, La Pera, Púbol, can Verd, Millars, mas Sagrera, can Castelló, Quatre Camins de Sant Sadurní, can Furgues, can Moratell mas Vidal de Rissec.

LA BISBAL D'EMPORDÀ

El tradicional «Aplec del Remei» va tenir lloc el dia 16 d'octubre. Aquest any va estrenar-se l'eixamplament del camí que mena a l'ermita i hi acondiciaren una zona per a l'estacionament de vehicles. La missa, la ballada de sardanes, el concurs d'arrossades amb premis, l'espectacle «Cuc enrevesat» i el dinar de germanor foren els actes més rellevants d'aquesta diada, molt popular i arrelada entre els bisbalencs.

BAGÀ

El dia 29 d'octubre, a mitja nit, va quedar inaugurat el túnel del Cadí, sota el Moixeró, que enllaça el Berguedà amb la Cerdanya Baixa. Aquesta millora ens aproparà a contrades estimades, amb una reducció de temps considerable. El dia 26 s'havia inaugurat el túnel de Berga, dins la ruta nova per anar a la Cerdanya pel túnel del Cadí.

M.M.

PER LA TEVA SEGURETAT

EXIGEIX
MOTXILLES
AMB

ARTILOCK

L'ÚNIC DISPOSITIU
AUTOMÀTIC PER
AGAFAR EL MARTELL
O EL PIOLET
SOBRE LA MARXA

Piolet o martell
en posició de marxa.

Un gest de la mà
cap enrera. Clic...

... i ja ho tens!

ARTILOCK

UNA INNOVACIÓ

d'ARTIACH

DEMANEU INFORMACIÓ
ARTIACH

FLORIDA, 1-5 ZARAGOZA · 8

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.

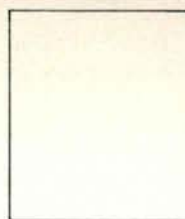

BUTLLETA
DE
SUBSCRIPCIÓ

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpi Català

c. Paradís, 10 Barcelona (2)

Si encara no sou
subscriptor de
MUNTANYA,
retalleu i envieu
aquest butlletí
i rebreu
puntualment
la revista al
vostre domicili.

Si ja en sou,
doneu-lo a un
amic que
s'interessi per
l'excursionisme
i segur que
us ho agrairà.

Molts
excursionistes
no llegeixen
MUNTANYA
perquè no
la coneixen.

Vehils

fundat l'any 1908

Plaça Universitat, 7 - Telf. 317.91.86

P Parking Plaça Castilla

Portal de l'Àngel, 32-34 - Tels. 317.91.86 - 317.91.90

P Parking SABA - Plaça Catalunya

BARCELONA

MUNTANYA

LA PRIMERA REVISTA DE L'EXCURSIONISME CATALÀ

**BUTLLETA
DE
SUBSCRIPCIÓ**

Nom			
Carrer			
n.º	pis	Població	D.P.

Se subscriu a la revista MUNTANYA a partir de l'any..... amb la quota anual de pessetes

Cobrament: per banc, segons autorització adjunta Signatura

Data		
Banc / Caixa		
Carrer		
n.º	Població	D.P.

Sr. Director

Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut anual de la revista MUNTANYA del Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpí Català corresponent a la subscripció

a nom de.....

que viu a.....

Població..... amb càrrec al compte corrent o d'estalvi núm.

a nom de..... Signatura

Tallar per on indiquen els punts i reomplir adequadament la butlleta

XALETS I REFUGIS DE MUNTANYA DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA I DEL CLUB ALPIN FRANÇAIS

L'acord de reciprocitat entre el Centre Excursionista de Catalunya i el Club Alpin Français, contempla l'aplicació de les tarifes de SOCI, per a tots aquells membres d'una i altra entitat.

Per a gaudir del preu de la tarifa de Soci del C.A.F., cal presentar el CARNET vigent del Centre, als guardes dels xalets i refugis. Demaneu sempre els tiquets de pernactació, als guardes.

XALETS-REFUGIS, CAF

REFUGI DE BAYSSELANCE (CAF de BORDEAUX). Alt. 2.650 m. Regió: Vignemale, Gavarnie. 70 llits. Obert tot l'any. Guardat des del primer de juliol fins a l'octubre. Des de Gavarnie (Barratge d'Ossoue) 3 h. 30 min.

REFUGI DE HOLLE (CAF de LOURDES). Alt. 1.500 m. Regió: Gavarnie. Guardat i obert tot l'any a excepció del mes de novembre. 50 llits. Accés: per la carretera de Bujaruelo, 3 km després de Gavarnie.

REFUGI DEL SERRADETS (CAF de TARBES). Alt. 2.580 m. Regió: Gavarnie, Brèche de Roland. 80 llits. Obert tot l'any, guardat del primer de juliol a l'octubre. Accés des del final de la carretera de Bujaruelo 1 h. 30 min.

REFUGI DE TUQUEROUYE (CAF de BORDEAUX). Alt. 2.666 m. Regió: Mont Perdu, Gavarnie. Obert tot l'any. En mal estat. Cal portar-se el material per dormir i fer-se el menjar. Accés: des del Barratge de les Gloriettes (poble de Gèdre, carretera a Gavarnie) 3 h. 30 min.

REFUGI DE CAMPANA (CAF de BAGNERES de BIGORRE). Alt. 2.220 m. Regió: Reserva Natural de Néouvielle. 25 llits. Obert tot l'any. Guardat del juliol a l'octubre. Accés: des de la carretera de La Mongie 3 h. (el camí surt 3 km abans d'arribar a l'estació d'esquí).

REFUGI DE POMBIE (CAF de PAU). Alt. 2.031 m. Regió: Pic d'Ossau. 50 llits. Obert des del primer de juliol a finals d'octubre i els caps de setmana des de Pasqua. A l'hivern hi ha 18 llits disponibles.

REFUGI D'ARREMOULIT (CAF de PAU). Alt. 2.305 m. Regió: Arriel, Pallas. 30 llits. Obert tot l'any. Guardat des del primer de juliol al final d'octubre. Per a més informació cal dirigir-se al CAF de Pau, 5, rue René Fournets -64000 PAU.

REFUGI DE LARRIBET (CAF de LOURDES). Alt. 2.070 m. Regió: Balaitous, Frondellas. 15 llits. Obert tot l'any. Guardat els caps de setmana des de Pasqua i tot l'any a partir del primer de juliol fins a final d'octubre. Des d'ARRENS 2 h. 30 min.

REFUGI DE LES OULETTES (CAF de LOURDES). Alt. 2.150 m. Regió: Vignemale. 80 llits. Obert tot l'any. Guardat des de primer de juliol fins a l'octubre. Des del Pont d'Espagne 3 h.

REFUGI DE VENASQUE (CAF, PIRINEUS CENTRALS). Alt. 2.232 m. Regió de Luchon. Tel. (61) 62 89 25. Obert sense Guarda. 12 places, lliteres i llar de foc. Accés amb automòbil en direcció a l'Hospice de France just a la bifurcació de la carretera, 4 hores de camí.

REFUGI DEL PORTILLON (CAF, PIRINEUS CENTRALS). Alt. 2.570 m. Al llac d'Oô, regió d'Oô. Guarda: Mme. Dorche, tel. (59) 30 45 16 a Pau. Guardat del 1.º de juliol al 15 de setembre, i alguns caps de setmana de primavera i tardor. 45 places estiu i hivern, estufes i lliteres. Accés amb automòbil fins a les granges d'Astau. 3 hores de camí.

REFUGI DEL MAUPAS (CAF, PIRINEUS CENTRALS). Alt. 2.450 m. Regió de Castillon de Larboust. Guarda: Mr. Tristan Bane. Tel. (61) (62 89 25), tel. al Refugi (61) (79 16 07). Guardat del 1.º de juliol al 15 de setembre. 25 places. Accés amb automòbil fins a la Central Elèctrica. 4 hores de camí.

REFUGI D'ESPINGO (CAF, PIRINEUS CENTRALS). Alt. 1.967 m. Regió de Luchon. Tel. (61) (62 89 25). Guarda: Mr. Eugène Rives, tel. (61) (79 12 40) a Oô. Guardat els caps de setmana de maig a octubre i de juny a 30 de setembre una part oberta permanentment. Tel. del Refugi: (61) (79 20 01). 70-80 places. Restaurant i lliteres. 20 places a l'hivern. Accés amb automòbil, fins a les granges d'Astau. 2 hores de camí.

XALETS-REFUGIS, CENTRE

XALET DE LA MOLINA

Situació: A la Molina a 1.570 m d'altitud i a 10 km d'Alp. El xalet es troba en un lloc immillorable de la Molina per la seva panoràmica sobre el bosc, la vall i la serralada que prové del cim del Puigmal.

Accés: Amb automòbil per la carretera N-152, fins a la collada de Toses i d'aquí per la carretera que porta a Alp. També s'hi pot arribar amb ferrocarril, línia de Barcelona a Puigcerdà.

Excursions: El xalet, a l'estar situat a la comarca de la Cerdanya, és una excel·lent base d'excursions de tota mena com poden ser: la Vall de Núria, les serres del Monteixo i Cadí, la Cerdanya francesa i a l'hivern és punt estratègic per la seva proximitat a totes les estacions d'esquí de la zona.

Als seus voltants, es troben abundants prats amb tota la flora alpina autòctona de la zona i frondosos boscos on a la tardor és fàcil trobar bolets. Per a més informació consultar les guies del CENTRE, «PIRINEU ORIENTAL» i «CERDANYA».

Serveis: Xalet obert tot l'any, 150 places amb habitacions de dos llits amb dutxa, habitacions amb lliteres, no cal sac de dormir. També disposa de dormitori general amb sac de dormir, amb dutxes i serveis. Servei de restaurant.

Guarda: Sr. Antoni Barnadas.

XALET JULI SOLER I SANTALÓ

Situació: Es troba al poble de Salardú, a la Vall d'Aran, a 1.268 m d'altitud.

Accés: Amb automòbil per la carretera C-412 de Viella al port de la Bonaigua.

Excursions: El xalet és una excel·lent base per a excursions a la Vall d'Aran i les valls veïnes. Consultar la guia del CENTRE «PALLARS-ARAN».

Serveis: Xalet obert tot l'any, 105 places amb habitacions de dos llits amb dutxa, habitacions amb lliteres, no cal sac de dormir. També disposa de dormitori general, amb sac de dormir, amb dutxes i serveis generals. Servei de restaurant.

Guarda: Joaquim Perea.

XALET DE LA BASSETA

Situació: A Sant Joan de l'Erm nou a la divisòria de les comarques de l'Alt Urgell i el Pallars, a 1.700 m d'altitud i a 30 km del poble de Castellbó.

Accés: Amb automòbil per la carretera C-1313, agafant el trencall a l'aeroport de la Seu d'Urgell i continuant fins a Castellbó. D'aquí arrenca una pista en bon estat fins al xalet.

Serveis: Obert tot l'any amb habitacions de lliteres amb dutxa. Dormitori general amb sac de dormir. Servei de restaurant.

Excursions: Pels frondosos boscos que envolten ascensions al Tossa de l'Orri i a la Vall de Santa Magdalena. Per a més informació consultar la guia del CENTRE, «PALLARS-ALT URGELL».

Guarda: Josep Pratginestós.

XALET D'ULL DE TER

Situació: Es troba en el cercle d'Ull de Ter a la capçalera del riu Ter, a 2.220 m d'altitud i a 15 km del poble de Setcases.

Accés: A peu, 30 minuts des de la carretera que des de Setcases porta a l'estació d'esquí Vallter.

Excursions: A Núria, cims de Bastiments, Bassibers, Costabona i Canigó. Per a més informació consultar la guia del CENTRE «PIRINEU ORIENTAL».

Serveis: Disposat de 75 places distribuïdes en habitacions amb lliteres de vuit places, equipat amb flassades, cal portar sac de dormir, té instal·lació elèctrica, sanitaris i dutxes. Servei de restaurant. Obert del primer de juny al 30 de setembre. Resta de l'any, obert els caps de setmana.

XALET JOAN VENTOSA I CALVELL

Situació: Es troba sobre l'estany Negre de Boi, a la vall del riu Tor, a sota les Agulles de Travessany, a 2.220 m d'altitud i a 10 km del Balneari de Caldes de Boi.

Accés: A peu des de la presa de l'estany de Cavallers, fins a la presa amb automòbil per la carretera d'Erill la Vall al Balneari de Caldes de Boi. Des de la presa hi ha dues hores, passant per la pista de riu Malo, lladres de la Morta fins al xalet.

Excursions: Als cims de Beciberri, Contraig, Punta Alta i molts d'altres. Per a més informació consulteu la guia del CENTRE, «PALLARS-ARAN».

Serveis: Dormitori general de 80 places, equipat amb flassades, cal portar sac de dormir. Servei de restaurant. Sanitari i dutxes. Obert des del 23-6-84 al 30 de setembre. Resta de l'any possibilitat els caps de setmana.

Guarda: Miquel Sánchez.

XALET DE LA RENCLUSA

Situació: A la vall del riu Essera en el desguàs de la geleira de la Maladeta, 2.140 m d'altitud i a 25 km del poble de Benasc.

Accés: A peu des del Pla d'Estan. Amb trenta minuts d'automòbil es pot anar des de Benasc fins a l'Hospital, i d'aquí a l'esmentat Pla per pista forestal.

Excursions: Ascensions a tots els cims de la Maladeta i al mateix Aneto. Per a més informació consulteu la guia del CENTRE, «POSETS-MALADETA».

Serveis: Disposat d'habitacions amb lliteres i dormitori general. Cal portar sac de dormir. Servei de restaurant. Obert des del 23-6-84 al 30 de setembre. Resta de l'any, possibilitat els caps de setmana.

Guarda: Antonio Lafont.

XALET D'AMITGES

Situació: Estany d'Amitges a la vall de Sant Maurici, a 2.380 m d'altitud, a 15 km d'Espot.

Accés: Amb automòbil d'Espot a l'estany de Sant Maurici, i a peu per pista forestal (1 h. 30 m.), o bé amb vehicles tot terreny.

Excursions: Ascensions i escalades a les Agulles i Pic d'Amitges, Pic de Basiero, Pic de Ratera, etc.

Serveis: Dormitori general de 80 places equipat amb flassades. Cal portar sac de dormir. Servei de restaurant. Sanitaris i dutxes.

INAUGURACIÓ: 23-9-84.

REFUGI JOSEP M. BLANC

Situació: A l'Estany Tort de Peguera, a la vall del riu Peguera, a 4 hores de camí del poble d'Espot i a 2.350 m d'altitud.

Accés: A peu des del poble d'Espot o amb vehicle tot terreny per la pista forestal que surt de la carretera de Sant Maurici.

Excursions: Ascensions als cims de Peguera i Monastero. Per a més informació consulteu la guia del CENTRE, «PALLARS-ARAN».

Serveis: Dormitori general. Cal portar sac de dormir. Servei de restaurant. Obert des de 23-6-84 al 30 de setembre.

REFUGI CIRIAC BONET

Situació: Poble de Siurana.

Accés: Amb automòbil per la pista que surt de Cornudella de Montsant.

Excursions: A les serralades de Prades i del Montsant.

Serveis: Disposat de dormitori general de 30 places, sanitaris, aigua corrent. La clau es demana al guarda que viu al mateix poble.

Guarda: Sr. Rufino Roig.

Mes a mes

N.º 10 Decembre 1984/150 Ptes.

LA FORÇA MENTAL (Més enllà)

El torró:
unes postres que
cal conèixer

La família:

una institució superada

SER DONANT D'ÒRGANS ÉS FÀCIL

La menopausia:

una situació mal entesa

En Pepet:

de pitjor a millor

Sóc bona actriu,

bona mare

i bona àvia.

Mary Santpere

Les «xapes» l'altra cara de la

El senyor
domiciliat a
Població
Desitja subscriure's per un any a la revista MES A MES (12 números),
per l'import anual de 1.500 pessetes.
Les pagarà contra reemborsament del primer número,
 per taló bancari.
A més a més, rebrà GRATUÏTAMENT
la cafetera Vallira (dues peces)
a gentilesa de MES A MES
Envieu aquest cupó
a: MES A MES
Passeig de Maragall, 261
08032 Barcelona

Als seus peus

calçat infantil

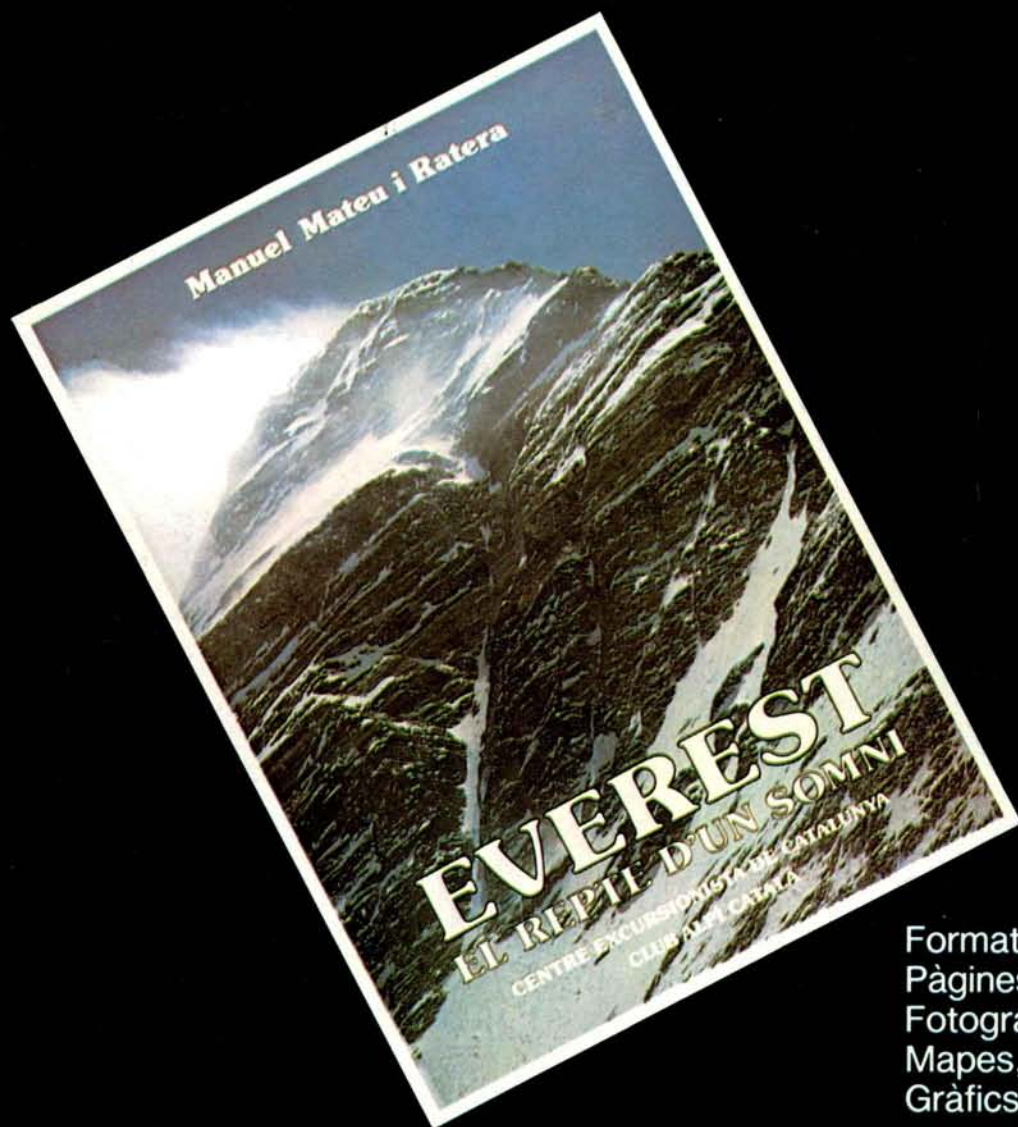
- Balmes
PLAÇA MOLINA
- AVDA.
PAU CASALS, 15
- PASSEIG
SANT JOAN, 139

KATAKROK

Ja és a la venda el llibre de la primera expedició catalana a l'Everest.

Primer intent d'assolir el cim de l'Everest, en la història de l'alpinisme català.

Format 21x29 1/2 cm.
Pàgines 272
Fotografies de color, 70
Mapes, 10
Gràfics de perfils, 2

El trobareu a les llibreries

Socis del Centre Excursionista de Catalunya,
a l'estatge social, carrer Paradís, 10, pral.
08002-Barcelona.